

VITA NOSTRA REVUE

BĚHÁME S TĚMI, KTEŘÍ NEMOHOU - NOVÁ GENERACE UMĚLÉ KŮŽE SE BUDE POUŽÍVAT TAKÉ VE FNKV - ROZHOVOR S PŘEDNOSTOU ORL MARTINEM CHOVCANEM - ÚJMA NA ZDRAVÍ A JEJÍ ODČINĚNÍ - EVROPSKÝ TÝDEN MOZKU - THC TLUMÍ BOLEST - PROMOČNÍ PROJEVY - ZAKARIA: NA OBRANU LIBERÁRNÍHO VZDĚLÁNÍ - ŠONKA: POLITIKA, VĚDA A OBČANSKÁ SPOLEČNOST - HANÁK: OŇUŇÁVÁNÍ - PLES 3. LÉKAŘSKÉ FAKULTY VE FOTOGRAFIÍCH

EDITORIAL	2	Tomáš Čupka: Mladý lékař v Německu: pro i proti	46
AKTUALITY		Jaroslav Šonka: Politika, věda a občanská společnost	48
Petr Oliva: Běháme s těmi, kteří nemohou	4	TEXT	
Martin Král: Hudební talenty 3. LF rozezněly Rock Café	6	Fareed Zakaria: Na obranu liberálního vzdělání	53
Monika Poláchová, Hana Vitásková: Poděkování studentům 3. lékařské fakulty	9	RES PUBLICA	
Lucie Olivová: Návštěva švýcarského odborníka na dětské popáleniny nadchla lékaře i studenty	10	Jiří Hanák: Oňuňávání.	65
Jolana Boháčková: Do dvou let by nejnovější kožní náhrady mohla používat i klinika popálení FNKV	11	Tomáš Sedláček: Česko-čínskoruská unie?	67
Denisa Dybowiczová: Jakákoliv pomoc je lepší než žádná	14	Cyril Höschl: Náhod jak naseto.	69
Zemřel profesor Jan Vavřínek, vážený a zkušený dětský lékař	17	Michal Anděl: Ekonomie vymknutá z kloubů	71
Jolana Boháčková: Od beatníků k medicíně (rozhovor s Martinem Chovancem)	18	Jindřich Šídlo: Iluze jménem referendum	73
MEDICÍNA		ORBIS PICTUS	
Újma na zdraví a její odčinění (kulatý stůl 3. LF UK a PF UK)	23	Miroslav Kršiak: Esej o kráse (a dalších duchovních pocitech)	77
Evžen Hrnčíř: Když zásady slušnosti nestačí, nepomůže někdy ani nová metodika	26	Pavel Klinecký: Kousek Ježíšova rodokmenu	78
Táňa Králová: Jsme pod lavinou žalob. Porodník je ohrožený druh (rozhovor s profesorem Davidem Cibulou)	31	Benjamin Thorpe: Jaké je být „erasmákem“ na 3. LF UK.	81
Richard Rokyta: Evropský týden mozku	34	Petr Toman: Černobyl svolává svoje děti	83
Jolana Boháčková: THC tlumí bolest a pomáhá při léčbě zeleného zákalu (rozhovor s profesorem Richardem Rokyťou)	37	VE FOTOGRAFIÍCH	
VZDĚLÁNÍ		Národní dům na Vinohradech ožil plesem 3. lékařské fakulty	90
Lenka Vostrá: Je v našich rukou, jakými se staneme lékaři	41	POST SCRIPTUM	
Michal Anděl: Je potřeba být empatický, ale také si zachovat citový odstup	43	Jaroslav Veis: Czechia aneb kdo jsme, odkud přicházíme a kam jdeme	94

Editorial

Vážené a milé čtenářky a vážení a milí čtenáři, vítám vás při čtení prvního čísla časopisu Vita Nostra Revue ročníku 2016.

Pomalu doháníme zpoždění, které bylo způsobeno loňskými událostmi, především odchodem dlouholeté šéfredaktorky paní Mgr. Fleissigové a také novým formátem našeho časopisu. Nový formát se osvědčil a umožnil nám rozšířit paletu příspěvků. Jak jsem již zdůraznil ve čtvrtém čísle ročníku 2015, které vyšlo začátkem tohoto roku, chtěl bych poděkovat všem členům redakční rady za velikou obětavost, zejména pak paní šéfredaktorce Jolaně Boháčkové a dále panu redaktoru Jaroslavu Veisovi za získávání úžasných článků od svých literárních přátel a také za jeho vlastní tvorbu.

V tomto čísle naplňujeme vše, co jsme si předsevzali. Máme zprávy z fakulty, které jsou demonstrovány promočním projevem pana děkana prof. Anděla a také studentským promočním projevem čerstvě promované lékařky Lenky Vostřé. Pokračujeme i v rozhovorech s novými přednosty, kterých je nyní poměrně dost. Tentokrát jsme vyzpovídali nového přednostu ORL kliniky docenta Martina Chovance.

Velice vítáme rozhovor s doktorem Zajíčkem o návštěvě prof. Schiestla a vývoji umělé kůže, což je úžasná věc. Tato nová technika bude rozvíjena ve spolupráci s naší Klinikou popáleninové medicíny, což pro fakultu i nemocnici představuje veliký pokrok a něco naprosto převratného v popáleninové medicíně.

Za zmínku jistě stojí i nový překlad Fareeda Zakarii na ochranu liberálního vzdělání. Jedná se o zásadní text o směřování univerzit všude na světě. Hovoří o neustálém a zároveň nutném rozporu

mezi orientací na všeobecné vzdělání a úzce specializované vzdělání, o rozdílném směřování univerzit ve Spojených státech amerických a univerzit evropských. Zakaria rozvíří diskusi, která podněcuje k přemýšlení jistě každého, kdo pracuje na vysoké škole. Úryvek pochází z knihy, kterou vynikajícím způsobem přeložil Jaroslav Veis.

Z jiných médií jsme přetiskli zajímavé články publicistů Šidla, Sedláčka a jednoho z profesorů 3. LF Höschla. Text Jaroslava Šonky *Politika, věda a občanská společnost* byl napsán přímo pro Vita Nostra Revue na podnět Jaroslava Veise, stejně tak komentář Jiřího Hanáka *Oňuňávání*. Nechybí krátká esej profesora Kršika. Objeví se již po druhé a na nějaký čas bude vycházet pravidelně. Zmiňujeme rovněž vynikající knihu docenta Šprindricha a profesora Neurwirta *Kompendium náhradního zobrazování*.

Trochu se zpožděním zařazujeme také příspěvek pana faráře Pavla Klinovského o Ježíši Kristu, který pronesl na předvánočním shromáždění v kostele Sv. Jana Nepomuckého. Vyznačuje se vysokou literární a věcnou úrovní.

Zájem jistě vzbudí i vynikající čin Denisy Dybowiczové, která dostala cenu rektora Karlovy univerzity za lékařskou pomoc při srážce Pendolina s kamionem. Pozitivních lidských vlastností bychom si měli stále více vážit v záplavě obecných jevů, které provází vývoj naší společnosti a které se některým z nás vůbec nelíbí.

Mezi aktualitami publikujeme také článek o půlmaratonu, o charitativním hudebním festivalu 3. lékařské fakulty nebo o každoročním tradičním fakultním plesu i s fotografiemi.

Z medicíny jsme přetiskli ještě zajímavý rozhovor s prof. Davidem Cibulou *Jsme pod lavinou žalob, porodník je ohrožený druh*. Píše o směřování medicíny a o zájmu mediků o jednotlivé lékařské obory v souvislosti s právní situací. Lékaři se nechtějí věnovat porodnictví, protože jsou neustále pod tlakem nejrůznějších žalob. Rodiče, jejichž dítě v první třídě příliš neprospívá, svalují vinu na práci porodníků a žalují porodnice. To je závažná věc a stojí skutečně za diskuzi a za poznání.

Problematikou medicíny a práva se zabývá rozsáhlejší text o novém způsobu odškodňování zdravotních poruch podle metodiky Nejvyššího soudu České republiky z pera docenta Hrnčíře a také příspěvek Marka Váchy, pronesený v rámci kulatého stolu Právnické

a 3. lékařské fakulty. Medicína je etický obor a vtrhnutí byznysu do medicíny má v mnoha případech neblahé následky. My se musíme stále držet etického principu, chceme lidem pomáhat a k tomu musíme nacházet pomoc také v legislativě a u ve veřejnosti. Veřejnost by měla lékaře v jejich snaze podporovat a ne si na ně neustále stěžovat.

Přeji vám všem, abyste v roce 2016, který už běží na plné obrátky, měli co nejvíce drobných radostí ze své práce, protože medicína, i když mnohdy pod tlakem právního prostředí, radosti přináší. Přeji hezké čtení, které vám přinese radost.

Richard Rokyta,
předseda redakční rady Vita Nostra Revue

Běháme s těmi, kteří nemohou

Petr Oliva, jeden ze zakladatelů běhu Running With Those That Can't

Více než desítka studentů 3. LF UK a podruhé v řadě také proděkan fakulty profesor Tomáš Kozák stáli na startu pražského půlmaratonu v rámci projektu Running With Those That Can't – Běháme s těmi, kteří nemohou. Charitativní občanské sdružení Running With Those That Can't (RWTTTC) založili studenti 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze v roce 2009. Organizace usiluje o zvýšení viditelnosti a povědomí o osobách se speciálními a komplexními potřebami a o pomoc s jejich integrací do činností každodenního života.

Pro naplnění tohoto cíle si členové RWTTTC zvolili sportovní běžecké události, které tvoří osu aktivit charity. V rámci pražského půlmaratonu, každoroční hlavní akce projektu, bylo do závodu na speciálních sportovních vozíčkách zapojeno 24 dětí s hendikepem za pomoci 133 běžců.

Slavnostního ceremoniálu, během kterého rodiny hendikepovaných dostaly pět nových sportovních vozíčků Benecykl, se zúčastnil také děkan 3. lékařské fakulty UK prof. Michal Anděl a přednostka Ústavu ošetřovatelství Hana Svobodová.

Hudební talenty 3. LF rozezněly Rock Café

Martin Král, student 3. LF UK

Již počtvrté v řadě se v pražském klubu Rock Café uskutečnil Charitativní hudební festival 3. LF, na kterém již tradičně vystoupili posluchači 3. lékařské fakulty se svými kapelami. Napříč téměř všemi hudebními žánry se představilo sedm hudebních uskupení. V klubu panovala výborná undergroundová atmosféra a díky hojně návštěvnosti se podařilo vybrat 14 tisíc korun. Celou částku tentokrát věnujeme Dětskému domovu ve Vrbně pod Pradědem.

Poděkování studentům 3. lékařské fakulty

Monika Poláchová, Hana Vitásková

V minulých dnech naše zařízení obdrželo od studentů 3. lékařské fakulty UK charitativní dar 14 tisíc korun. Částku vybrali studenti na charitativní hudební akci sdružení TRIMED a prostřednictvím jejího zástupce Martina Krále pak předali našemu zařízení. Dovolte, abychom vám všem za toto vstřícné gesto poděkovali. Vaše gesto totiž pomůže těm nejpotřebnějším – dětem.

Naše zařízení sestává z dětského domova a základní školy. Je to zařízení, kde pečujeme o děti s nařízenou ústavní výchovou. Mnoho dětí má různá specifika. Staráme se o děti s lehkým mentálním postižením, se středně těžkým mentálním postižením, s kombinovanými poruchami, poruchami chování i psychiatrickými poruchami. V rámci vzdělávání poskytujeme péči i dětem s autismem.

Do našeho zařízení přicházejí děti ve věku tři až 19 let. O tyto děti se stará tým pracovníků jako speciální pedagogové, psychopedi, etopedi, vychovatelé, správní zaměstnanci, všichni pod vedením paní ředitelky. Zařízení má 24 hodinový nepřetržitý provoz.

Při práci s dětmi se užívají různé specifické výchovně vzdělávací metody, arteterapie – máme krásnou keramickou dílnu, dramaterapie – děti hrají divadlo, máme také pěknou počítačovou místnost, sportovní prostory, využívá se cvičení jógy, nácviky relaxace, děti pracují v technické dílně, šijí a podobně. Před pár dny naše děti vyhrály v krajském kole soutěže dětských domovů první místo a postupují do celostátního kola.

Těší nás poznání, že v dnešní uspěchané době postavené především na financích a obchodu, se ještě najdou lidé, kteří myslí na potřebné – naše děti. Váš postoj nás naplňuje optimismem. Ať patří budoucnost právě vám, lidem, kteří si uvědomují, že děti potřebují pomoci, podpořit, zažít krásné chvíle v létě, byť bez rodiny, ale v láskyplné náruči a péči odborníků, kteří se snaží dětem jejich nelehký úděl zvládnout i pochopit.

Mgr. et Mgr. Hana Vitásková je ředitelkou ZŠ, DD, ŠD a ŠJ Vrbo pod Pradědem. Mgr. Monika Poláchová působí jako etoped, psychoped tamtéž.

Návštěva švýcarského odborníka na dětské popáleniny nadchla lékaře i studenty

Lucie Olivová, studentka 3. LF UK

Začátkem dubna navštívil 3. lékařskou fakultu doktor Clemens Schiestl, vzácný host z Univerzity Children's Hospital v Curychu. Tento špičkový odborník na popáleninovou medicínu se zaměřením na dětské pacienty představil v Praze projekt EuroSkinGraft, na kterém v Curychu s týmem dalších odborníků pracuje pod vedením profesora Ernsta Reichmanna už 15 let. Cílem projektu je vytvořit novou generaci kožní náhrady, která by se měla v budoucnu využívat pro léčbu těžkých popálenin a vybraných kožních onemocnění.

V průběhu dvou dnů se konalo několik workshopů a přednášek, kterých měli možnost se účastnit lékaři, zaměstnanci 3. LF, studenti i široká veřejnost. Na klinice popáleninové medicíny si vyslechli přednášku i s praktickou ukázkou péče o děti s popáleninami. Posluchárna kliniky byla plná a operační sál poté taktéž, takovou příležitost si nechal ujít jen málokdo. Odpoledne téhož dne se konal v Jindřišské věži workshop o aplikaci umělé kůže pro širokou veřejnost.

Následující den na půdě 3. lékařské fakulty přednášel doktor Schiestl o kožních náhradách těžce popálených dětí a jejich vývoji. Představil svou práci a prezentoval výsledky, kterých bylo dosud v Curychu dosaženo. Své povídání doprovodil množstvím zajímavých fotografií a příběhů z vlastní praxe, po přednášce následovala krátká diskuse.

Velice si vážím možnosti poslechnout si nejnovější informace ze světa vědy od předního odborníka ve svém oboru. Přednáška doktora Schiestla byla velmi obohacujícím a příjemným zážitkem.

Do dvou let by nejnovější kožní náhrady mohla používat i klinika popálenin FNKV

Jolana Boháčková

Za pozváním předního odborníka na popáleniny doktora Clemense Schiestla stojí přednosta kliniky popáleninové medicíny Robert Zajíček. Doufá, že by mohli z výzkumným týmem z Curychu spolupracovat dlouhodobě a nejnovější model umělé kůže do dvou let vyzkoušet na zdejších pacientech.

To vy jste pozval doktora Schiestla do Prahy?

Komunita popáleninářů v Evropě není nijak rozsáhlá. Péče o dětské popáleniny je centralizovaná a v každé zemi jsou dvě, tři centra, takže se z různých kongresů a přednášek známe. Kontakt s doktorem Schiestlem mi zprostředkovali přátelé z Německa, se kterými jsem spolupracoval. Chtěli jsme k nám pozvat nějakého výborného inovativního chirurga, který dělá zajímavé věci a kombinuje to s výzkumem. Většinou je někdo vynikající chirurg nebo dobrý výzkumník, který s praktickou medicínou nemá tolik zkušeností. Já jsem chtěl, aby návštěva pokryla všechno, praktickou část, abychom mohli s odborníkem diskutovat o praktických věcech, ale aby to splňovalo určité akademické nároky. Samozřejmě jsme také chtěli vědět, v jaké fázi se nachází výzkum vývoje umělé kůže.

Doktor Schiestl patří k týmu lékařů, kteří ve Švýcarsku pracují na projektu vývoje umělé kůže už 15 let. Investovali do něj mnoho milionů franků a je to v dnešní době jediný životaschopný projekt týkající se vývoje umělé kůže v Evropě. Dostali se již do fáze aplikace na pacienta. Novou kůži použili na deseti pacientech a chtějí její aplikaci rozšířit nejdřív po celém

Švýcarsku a pak po celém světě. V intervalu dvou let bychom se mohli zařadit do multicentrické studie a stali bychom se jedním z center, kde se bude nová kůže zkoušet.

Je dost náročné vše sladit. Co funguje ve Švýcarsku, nemusí fungovat tady, co funguje na dětech, nemusí fungovat u dospělých, a podobně. Je potřeba mít tým a zkušené pracoviště, které by bylo schopné aplikaci zabezpečit, aby vše probíhalo za podmínek, které si oni stanoví.

Ten horizont dvou let vidíte reálně?

Ano. Oni viděli naše výsledky, viděli, co tady děláme a byli spokojeni. Pokud vyřešíme veškerou administrativu a připravíme se, abychom pak nebyli zaskočeni mezinárodními regulacemi, mohli bychom aplikaci nové umělé kůže skutečně do dvou let u nás u některých pacientů také zkoušet.

Samozřejmě, že každý výzkum se může nějak zkomplikovat, ale to, že kůži již vyzkoušeli na deseti pacientech a mají dobré výsledky histologické, funkční i kosmetické, pro nás představuje jistou záruku úspěchu.

Takže s návštěvou doktora Schiestla jste byli spokojeni, měla úspěch?

Návštěva měla tři fáze. První, u nás na klinice, byla vyloženě praktická, měli jsme seminář o konkrétních chirurgických postupech, byl určen hlavně pro naše pracovníky, pro náš tým. Doktor Schiestl nám ukazoval, jak a proč co dělá, byli jsme společně na sále, viděli jsme jiný přístup k operování.

Pak jsme měli takový workshop ve spolupráci s univerzitou, který byl určený také studentům, popáleninovým specialistům z ČR, plastickým chirurgům a lidem, které zajímají dnešní možnosti operace pomocí umělé kožní náhrady. Týkal se aplikace starého modelu

umělé kůže, který naše pracoviště použilo v roce 2002 jako první ve východní Evropě. My máme asi 50 pacientů, oni jich má ještě víc, dětí i dospělých. Mluvílo se o tom, co se povedlo a co naopak ne.

A samozřejmě se konala také přednáška akademická, která se týkala spíše teorie a výzkumu, především zmiňovaného velkého švýcarského projektu. Mluvílo se o tom, jakým způsobem pracují, jaké mají výsledky, jak během těch 15 let postupovali, než se dostali k tomu, že ze dvou centimetrů kůže dokážou připravit plát plně hodnotné kůže.

Univerzita v Curychu je prestižní špičkové pracoviště perfektně finančně zajištěné. Jsem hrdý, že nás

chtějí do projektu zapojit, a při konfrontaci výsledků mám pocit, že jsme neztratili krok. V Curychu mají spoustu placených sester i doktorů, mají za sebou obrovský rozpočet, obrovské týmy edukovaných lidí, sociálních pracovníků, psychologů, v rámci nejvyspělejšího zdravotnictví v Evropě. To, že naše výsledky jsou srovnatelné, mě naplňuje optimismem. Takovéto návštěvy a vzájemná výměna zkušeností nás posouvají zase o krok dál.

Co konkrétně jste si z návštěvy odnesli?

Setkáváme se s velkým množstvím úrazů dětí, které se dotknou horkých kamen, čili kontaktní popáleniny v oblasti dlaně rukou. Nejsou to rozsáhlé plochy, ale hluboké. V místě se často tvoří jizva a vznikají změny, které brání v plnohodnotném pohybu ruky. Doktor Schiestl nám vysvětlil a ukázal, jak odebírá z oblasti plosky nohy kůži, která se podobá kůži v oblasti ruky. My jsme používali kůži z oblasti zadečku, což je ovšem kůže úplně jiné kvality. On odebírá štěp z oblasti nenášlapové zóny plosky nohy, která je podobnější kůži v oblasti rukou a tím pádem dosahuje lepších výsledků.

Byl naopak on něčím překvapen?

Výhledem z operačního sálu přímo na hřbitov, to se jen tak nevidí... Byl překvapený některými z výsledků aplikace umělé kůže. To, jak nějakou ránu zavřeme, je jedna věc. Jak vypadá za dva či tři roky, je věc druhá. Byl překvapen, jakým způsobem jsme schopni řešit i komplikovaná zranění.

Líbilo se mi, že mluvil i o svých neúspěších. Nechoval se jako člověk, který by se jen chlubil tím, co všechno umí, dokázal se na sebe a na svou práci dívat i kriticky.

Gratulujeme jubilantům!

MUDr. Vojtěch Kubálek, CSc., z Ústavu patologie 3. LF UK a FNKV 3. května oslavil úctyhodné 80. narozeniny.

Prof. MUDr. Václav Mandys, CSc., přednosta Ústavu patologie 3. LF UK a FNKV slavil 18. dubna 65. narozeniny.

Doc. PhDr. Jana Přivratská, CSc., přednostka Ústavu cizích jazyků 3. LF UK oslavila 65. narozeniny 9. května.

Prof. MUDr. Jozef Rosina, Ph.D., přednosta Ústavu lékařské biofyziky a lékařské informatiky 3. LF UK slavil 12. května 60. narozeniny.

MUDr. Jana Bělinová, lékařka I. interní kliniky 3. LF UK a FNKV slavila 17. dubna 60. narozeniny.

Doc. MUDr. Eva Gojišová, přednostka Stomatologické kliniky 3. LF UK a FNKV slavila 11. března 65. narozeniny.

Doc. MUDr. Robert Grill, Ph.D., ředitel nemocnice a přednosta Urologické kliniky 3. LF UK a FNKV oslavil 65. narozeniny 28. března.

Doc. MUDr. Milan Jaroš, CSc., docent I. interní kliniky 3. LF UK a FNKV oslavil krásných 85. let 5. dubna.

Prof. MUDr. Martin Krbec, CSc., přednosta Ortopedicko-traumatologické kliniky 3. LF UK a FNKV slavil 3. května 60. narozeniny.

MUDr. Tomáš Vedral z Chirurgické kliniky 3. LF UK a FNKV slavil 24. března 60. narozeniny.

Jakákoli pomoc je lepší než žádná

O srážce Pendolina s kamionem

Denisa Dybowiczová

Toho dne (22. července 2015) jsem zrovna jela ranním Pendolinem z Ostravy do Prahy. Kamarádka měla promoci, tak jsem jí chtěla osobně pográtulovat. Za šest let studia mám trasu už vžitou, pamatuji si, že jsem se ten den jen těšila, až si dám ve vlaku kafe.

A najednou to přišlo. Srážka. Seděla jsem v zadní části vlaku, takže střet kamionu s Pendolinem jsem pocítila jen jako prudký náraz. Hned jsem ale začala mít pocit, že je něco špatně. Jeden pán se praštil a měl menší

tržnou ránu na hlavě, tak jsem mu přikládala kapesník na čelo. Mezi tím se objevil nepříjemný kouř a pach něčeho spáleného, lidé začali být nervózní.

Když jsem vylezla, myslela jsem, že jsem v hloupém akčním filmu a že se mi to jen zdá. Stevard zakřičel, zda je tady někde lékař nebo zdravotník. Nějak automaticky jsem řekla, že jsem studentka medicíny, odpověděl, abych šla okamžitě s ním, že vpředu jsou zranění. Běželi jsme proti proudu lidí, kteří utíkali odtamtud pryč.

A pak jsem to uviděla. Zmatek. Mnoho zraněných venku. Křik. Bolest. Krev. To, co bylo kdysi vagónem, byla jen hromada pokrouceného plechu. Nemohla jsem tomu uvěřit. Na to nás nikdo nepřipravil.

I s odstupem času si v duchu promítám stále dokola celou situaci a připadá mi nereálná. Pořád mi mozek nebere, co všechno se tam dělo a jak jsem tam mohla jít s holýma rukama.

Uvnitř vlaku, nebo tedy toho, co z něj zbylo, byli zranění. Na levé straně seděl pán, který měl hlubokou ránu v oblasti ramene, ale komunikoval, byť nařikal, povzbudila jsem ho. Šla jsem dál, protože jsem viděla, že na zemi leží lidé, kteří nereagují. Úplně dopředu do vlaku jsem se nedostala, ale viděla jsem, že tam byli další, kteří vyprošťovali lidi nejbližší kabině strojvedoucího.

Klekla jsem si a sklonila jsem se ke zraněným na zemi. Pán ve vínově červeném triku nereagoval, ale stále dýchal. Dala jsem ho s dopomocí do zotavovací polohy. Upřímně řečeno, dávat někoho do téhle polohy, mezi sedadly vlaku, kde se ani dva lidi neminou bylo fakt strašné. Víc se dělat nedalo, viditelné krvácení neměl. Přešli jsme k ležící paní. Ta postupně upadala do šoku, ale byla při vědomí, protože velmi intenzivně křičela bolestí. Opět jsme ji dali do zotavovací polohy. Je to těžké, když máte holé ruce, improvizujete. Řekla jsem si, že jakákoliv pomoc je lepší, než žádná.

Postupně začaly houkat sirény a bylo slyšet zvuk vrtulníku. Nevím, jak dlouho trvalo, než přijeli. Pro mě to byla celá věčnost.

Ten mladý stevard přiběhl po několika minutách s lékárníčkou. Upřímně řečeno jsem měla chuť se rozesmát, protože taková autolékárnička byla opravdu k ničemu. Dráhy by se v tomto směru měly rozhodně polepšit a vlaky lépe vybavit.

Vrátila jsem s k pánovi s hlubokou ranou v rameni. Začala mu už opravdu hodně krváčet a nikde žádný materiál. Rozhlížela jsem se okolo a viděla jsem na sedadlech látkové podhlavníky. Přiložila jsem mu je na ránu a zastavovala krvácení. Pak už se do vlaku začali hrnout záchranáři, když si přebrali zraněné, řekla jsem si, že se jim tam nebudu motat a vyšla jsem ven.

Tam byli ti, kteří byli zranění, ale ještě byli schopni vylézt. I tam jsem pomáhala, zastavovala krvácení, uklidňovala jsem zraněné. Jeden pán postupně upadal do šoku, byl při vědomí, ale postupně ho ztratil, až ho záchranáři museli začít resuscitovat. Zpětně jsem se dověděla, že on byl druhou obětí, která ve Studénce zemřela.

Mezi tím vším nastal jeden moment, kdy jsem měla pocit, že se čas zastavil. Viděla jsem hasiče, jak na nosících někoho vynášejí. Ten člověk byl zakrytý plachtou. A mně podle vzhledu došlo, že je to pán ve vínově červeném triku. Začala jsem mít pochybnosti, jestli jsem něco neudělala špatně.

Bylo to zvláštní. Jste a najednou nejste. Nedocházelo mi to.

Postupně sanitky a vrtulník začaly odvážet všechny zraněné. Ani nevím jak, ale zbylo nás tam pár nezraněných lidí z celého vlaku. Zavolala jsem mámě, co se stalo, a požádala ji, ať pro mě přijede autem, že chci domů a nikam nejedu. Sedla jsem si na druhou stranu perónu, nohy mi visely do kolejiště. A pak to přišlo. Robot přestal fungovat a já jsem se rozbrečela. Všechno mi to začalo docházet a moje ruce od krve toho byly důkazem. Nebyl to americký film, ale hnusná, syrová realita.

Člověka občas napadne takové to „co by, kdyby“, ale představy jsou opravdu slabý odvar. Realita je tisíckrát horší. Nekonečné vteřiny křiku, bolesti, utrpení.

Usilovně přemýšlíte nad jednou jedinou věcí – jak zachránit to nejcennější, co každý z nás má: život. A někdy, někdy se snažíte z plných sil, vydáte maximum a nestačí to. Ta bezmoc je neskutečná.

I když to za chvíli bude rok od události, stále na to myslím. Měla jsem nějakou dobu problém se s tím srovnat, protože na takové situace žádná škola nepřipraví. Ti tři lidé, kteří umřeli, jeli na výlet, nebo kamsi. Trápila mě představa, zda jsem udělala všechno, jestli se to nedalo udělat jinak.

Měla jsem štěstí, že jsem se v říjnu dozvěděla o Dostálových dnech urgentní medicíny v Ostravě. Jedna část byla věnována Studénce 2015. Přednášejícího lékaře letecké záchranné služby si ze zásahu moc dobře pamatuji. O přestávce jsem si s ním promluvila a on mě utvrdil v tom, že jsem nic neudělala špatně, že pomoc kterou jsem poskytla, byla dobrá. Pro ty, kteří tam zemřeli, se nedalo udělat víc.

Jsem vděčná za Mimořádnou cenu rektora UK a nesmírně si jí vážím. Byla bych ráda, kdyby se můj příběh stal inspirací i pro další studenty (nejen medicíny), aby se nebáli pomáhat poskytnout první pomoc – protože jakákoliv pomoc je lepší, než žádná!

MUDr. Denisa Dybowiczová ještě jako studentka medicíny jela 22. července 2015 vlakem Pendolino, který naboural do kamionu stojícího na kolejišti ve Studénce. Jako jedna z mála poskytla před příjezdem záchranářů první pomoc zraněným cestujícím. Za tento mimořádný čin prokazující rozvahu v kritické situaci získala cenu rektora UK. Stejnou cenu získal i Julius Lukeš za svou rychlou pomoc kubánskému cestujícímu při své letecké cestě z Kuby, jak popsal již v minulém čísle Vita Nostra Revue.

Ocenění

Rektor Univerzity Karlovy Tomáš Zima ocenil prestižní Bolzanovou cenou tři studenty UK. V lékařské kategorii byla vybrána doktorská dizertační práce s názvem „Molecular mechanisms of iron transport across plasma membrane in mammalian cells“ RNDr. Kamily Balušíkové, Ph.D. Cílem práce bylo přispět k pochopení molekulárních mechanismů, které se podílejí na transportu netransferinového železa přes plasmatickou membránu v savčích buňkách. Projekt byl zaměřen na popis transportu netransferinového železa v lidských buňkách in vitro a in vivo při nedostatku nebo přetížení železem.

Cenu prof. MUDr. Karla Weignera pro nejlepší absolventy lékařských oborů převzal MUDr. Matěj Patzelt za své studijní projekty, se kterými úspěšně prezentoval fakultu nejen na tuzemských, ale i zahraničních vědeckých konferencích a soutěžích.

Studenti Denisa Dybowiczová a Julius Lukeš byli oceněni za mimořádný čin prokazující rozvahu v kritické situaci.

Foto: Zleva Kamila Balušíková, maminka Julia Lukeše, Matěj Patzelt a Denisa Dybowiczová.

Zemřel profesor Jan Vavřinec, vážený dětský lékař

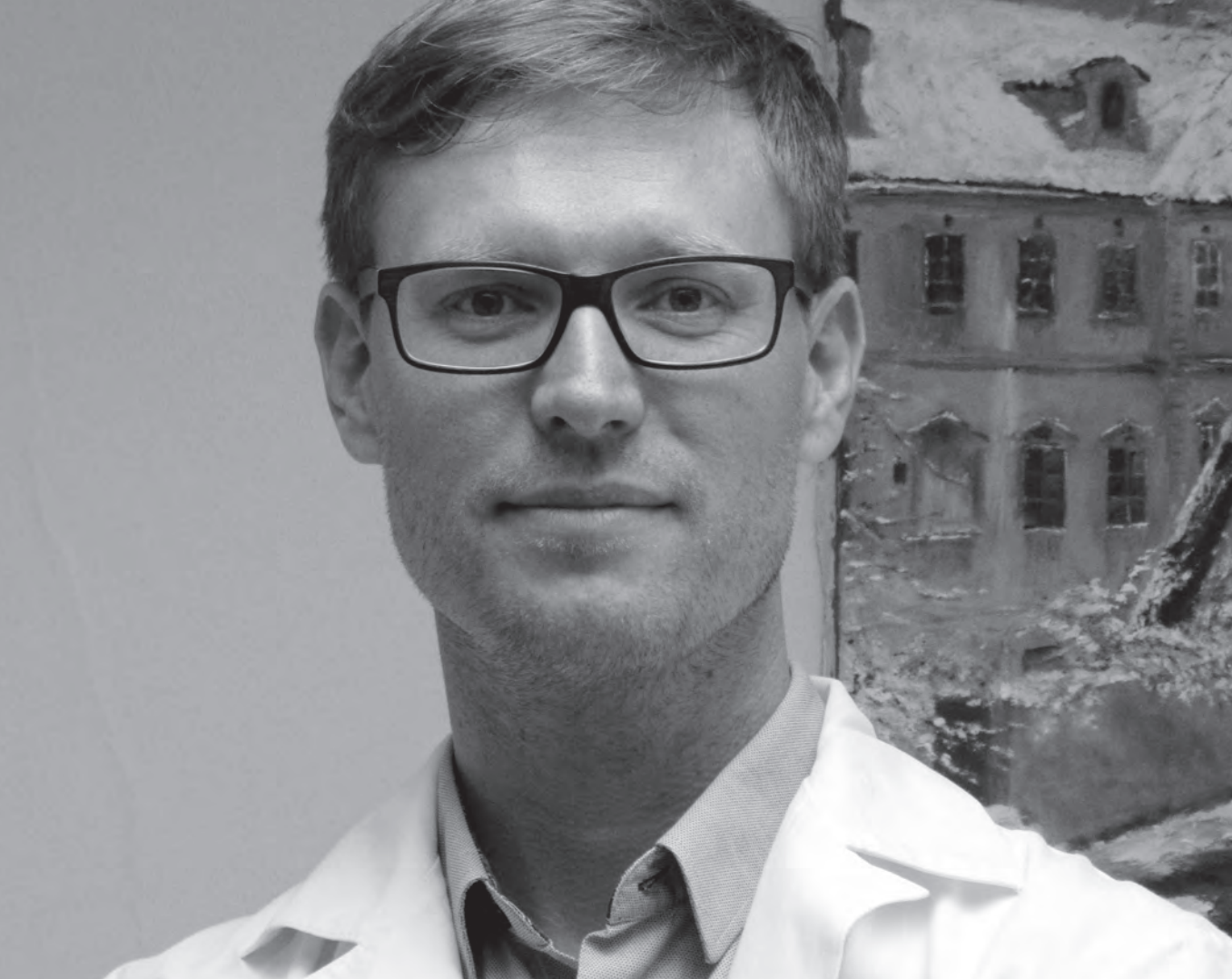
Profesor pediatrie MUDr. Jan Vavřinec, DrSc., zemřel v 68 letech uprostřed aktivní a činorodé práce a zanechal za sebou opravdu naplněný život. Pomáhal léčit ty nejmenší a patřil mezi novátory a vizionáře ve svém oboru. Měl neuvěřitelný přehled a znalosti o celé dětské pediatrii.

Pocházel z Klatovska a studoval Fakultu dětského lékařství UK v Praze. Absolvoval v roce 1973 a poté nastoupil na 2. dětskou kliniku FN v Motole, kde začal jako sekundární lékař, pak odborný asistent. Po dvouletém intermezzu (1989-1990) v pozici zdravotnického zástupce na 2. dětské klinice v Brně se vrátil na 2. dětskou kliniku v Motole jako docent a pak profesor pediatrie do funkce přednosta kliniky. Řadu let byl také proděkanem 2. lékařské fakulty. Od roku 2006 do

současnosti působil jako vedoucí dětské části Diabetologického centra na Klinice dětí a dorostu 3. LF UK a FNKV.

Profesor Vavřinec patřil k velmi vzdělaným dětským pediatrům a zasadil se o prosazení mnoha nových diagnostických a léčebných postupů. Nejvíce se věnoval dětské endokrinologii a především diabetologii. Kromě klinické praxe se zabýval také vědou, řešil a koordinoval mnoho klinických studií a velmi rád také učil.

Byl členem českých a zahraničních pediatrických a diabetologických společností. Pravidelně organizoval setkání dětských endokrinologů a diabetologů, tradičně v Karlových Varech. Napsal a podílel se na mnoha monografiích, je autorem řady vědeckých článků v českých i zahraničních periodikách. Čest jeho památce!

Od beatníků k medicíně

Klinika otorinolaryngologie má po letech nového přednostu. Teprve osmatřicetiletý Martin Chovanec přišel z 1. lékařské fakulty a specializuje se na chirurgické zákroky na hlavě a krku. I když si kdysi vybral otorinolaryngologii, aby nemusel sloužit jako poslední voják v ČR, stal se z něj vynikající specialista a jako jeden z mála ve svém oboru se věnuje chirurgii spodiny lební a chirurgii vnitřního ucha. Na kliniku by rád vrátil vědecký výzkum.

Jakou máte v rámci ORL specializaci?

Dneska je otorinolaryngologie velmi široký obor. Už název oboru, otorinolaryngologie a chirurgie hlavy a krku říká, že se zabývá onemocněním ucha, nosu a hrtanu, v širší míře chirurgií nemocí hlavy a krku. Rozvoj oboru vedl k tomu, že již není možný univerzální otorinolaryngolog, který ovládá komplexně celý obor. Každý z nás se po základním vzdělání dále profiluje do jedné, dvou či tří subspecializací. Ty pak může skutečně dovést k dokonalosti a dále je rozvíjet. Já se zaměřuji především na onkologii a onkologickou chirurgii hlavy a krku včetně rekonstrukcí, chirurgickou léčbu štítné žlázy a příštítných tělísek a dále pak neurootologickou chirurgii a chirurgii spodiny lební.

Proč jste se rozhodl pro tento obor? Nebo spíš, jak se to stalo?

Nebylo to vlastně úplně rozhodnutí, ale spíš náhoda. Upřímně, věděl jsem, že chci dělat nějaký chirurgický obor, ale klasická chirurgie mě nepřitahovala. Původně jsem uvažoval o urologii, neurochirurgii a také trochu o otorinolaryngologii. V pátém ročníku mě nadchla stáž na Otorinolaryngologické klinice 1. LF UK a Fakultní nemocnice v Motole. Líbil se mi obor ale i přístup ke studentům. V neposlední řadě musím přiznat, že bych po škole patřil k těm, kteří museli nastoupit povinnou vojenskou službu vůbec jako poslední. Chtěl jsem se věnovat medicíně, takže mi bylo jasné, že musím pokračovat v postgraduálním studiu.

Štěstěna mi přála a já jsem se v rámci svých dobrovolných aktivit zatoulal zrovna na onu kliniku. Dostal jsem nabídku od profesora Betky stát se jeho postgraduálním studentem. Rovněž se naskytla možnost spolupracovat s Anatomickým ústavem, kde jsem několik

let působil jako lektor. Takže jsem se vlastně cítil jako doma. Na anatomii byl mým školitelem profesor Smetana, který mě seznámil s problematikou nádorové biologie a vědecké práce. Oběma velmi vděčím za to, že mě přilákali k oboru, vědě i pedagogice.

A proč jste se vůbec rozhodl studovat medicínu?

Podával jsem si přihlášky na několik vysokých škol v Praze, na chemii, ekonomii a všechny tři lékařské fakulty. Dostal jsem se všude. Byl jsem tenkrát fascinovaný beatniky a myslel jsem si, že strávím život autostopem a poznáváním života. Tak jsem si řekl, že když mám poznávat život, musím začít u člověka. Z toho mi vyplynulo logické rozhodnutí – studovat člověka a jeho zdraví. A v tom jsem se našel. Ale na druhou stranu mí rodiče působili ve zdravotnictví a to mě jistě vnitřně ovlivnilo.

Začínal jste na 1. LF. Proč jste se rozhodl odejít na Vinohrady?

Klinika 3. LF UK a FNKV je pro mě atraktivní kombinací klinické medicíny, vědecké i pedagogické práce. Pod vedením předchozího přednosty docenta Hahna, se zásadním způsobem rozvíjela neurootologie, která řeší onemocnění vnitřního ucha a sluchově-rovnovážného nervu. Historicky zde byly profesorem Chládkem provedeny v ČR vůbec první neurootologické chirurgické zákroky pro Ménièreovu chorobu i nádorová onemocnění. Jde o téma, kterému jsem se mohl věnovat na svém původním pracovišti. Na zdejší klinice tato problematika naopak chyběla. I proto jsem se rozhodl přihlásit do výběrového řízení.

S čím jste na kliniku přišel, jak ji chcete vést?

Jeden z mých učitelů a dobrých přátel je profesor Astl,

který vede Kliniku otorhinolaryngologie a maxilofaciální chirurgie 3. LF UK a UVN. Protože si ho velmi vážím, a viděl jsem, že se mu daří zásadním způsobem měnit koncept kliniky k svému obrazu, řekl jsem si, že by mohlo být zajímavé opět spolupracovat jak na poli klinické medicíny, tak na poli pedagogických aktivit, ale i vědy a výzkumu.

Když jsem se snažil informovat na kvality medicíny, spokojenost studentů a lékařů ve výcviku, bohužel jsem se mnoho pozitivního nedozvěděl. A to pro mě byla výzva. Zároveň si myslím, že je třeba čas od času udělat nějakou změnu. Líbí se mi německý model, v němž člověk nemůže vést pracoviště, na kterém vyrostl a naopak jinam přináší zkušenosti a názory ze svého původního pracoviště. Snad i proto je úroveň v Německu velmi vysoká. Nadto existuje dobrá provázanost s teoretickými obory a klinickým výzkumem.

Na 3. LF a ve FNKV také působí řada zajímavých lidí, se kterými bych rád spolupracoval. Je tady špičková plastická chirurgie a v rámci řešení onkologické problematiky by bylo výhodné spolupracovat s plastiky. Takovou možnost jsem na svém původním pracovišti neměl. Obecně v České republice se zatím příliš nedaří mít v rámci onkologie hlavy a krku komplement rekonstrukčního chirurga, onkologů a otorhinolaryngologa. Mám pocit, že bychom tady mohli vybudovat perfektní tým.

Rád učíte. Co děláte nejradší? Vědu, kliniku nebo výuku?

Velmi rád operuji, ale jsem rád i v běžném kontaktu s lidmi v ambulanci a moc rád učím studenty i své mladší kolegy. Vždy mě také bavila práce v laboratoři.

Je zájem mezi mladými lékaři a studenty o tento obor?

Zájem je dvojitý. Do jedné vlny patří lidé, kteří obor skutečně poznali, lidé, kteří se v rámci svých mimoškolních aktivit přišli podívat a zjistili, že náš obor není jenom trhání mandlí, ale má širokou škálu uplatnění a člověk si může najít, co ho zajímá. Může se stát perfektním chirurgem, mikrochirurgem, endoskopickým chirurgem nebo excelentním diagnostikem, může se věnovat zmíněné problematice rovnováhy. Zkrátka člověk si najde uplatnění. A když se rozhodne, že už nechce pracovat v nemocnici, může poměrně snadno přejít do ambulanti sféry.

Pak existuje druhá skupina lidí, kteří hledají nějaký takzvaně malý obor a nechtějí se vydat cestou interny nebo chirurgie. Větší zájem o ORL mají dívky, ale to je do jisté míry tím, že mezi studenty je více žen.

Prozradíte nám nějaké konkrétní změny, které na klinice plánujete?

Vypracoval jsem pro mladé lékaře studijní program. Upřesňuje, co všechno by měli zvládnout v určitých fázích svého vzdělávání před atestací, aby z nich byli opravdu kvalitní odborníci.

Podařilo se nám na klinice zavést několik novinek. Spolupracujeme s Klinikou rehabilitace a klinickým logopedem. Vznikl tak tým pro léčbu poruch polykání. Snažíme se dále rozšířit spolupráci s gastroenterology a radiodiagnostiky. Obdobně věřím, že se nám podaří ve spolupráci s neurology, internisty a dalšími obory formovat společné spánkové centrum. Provádíme i řadu výkonů, které na klinice nebyly, ať už jde o uvedenou neurologickou chirurgii nebo např. miniinvazivní videoendoskopickou krční chirurgii. Mám velkou radost, že

vidím zájem lékařů, kteří jsou hnacími motory budoucích změn. Věřím, že pracoviště bude brzy vybaveno chirurgickým laserem, který na klinice zásadně chybí.

Velmi si cením spolupráce s ostatními pracovišti. Skvělá je spolupráce s anesteziology a plastickými chirurgy. Zde vidíme i témata ke společné vědecké práci. S kolegy z rehabilitace spolupracujeme na zotavování pacientů po chirurgické léčbě onemocnění vnitřního ucha, rovnovážného a lícního nervu. Chceme nastartovat nějaký vědecký projekt. Rádi bychom prohloubili spolupráci s oftalmology, neurology, neurochirurgy a stomatology.

V rámci svého výzkumu na první lékařské fakultě jsem se věnoval nádorovým kmenovým buňkám dlaždicového epitelu, což je blízké plastice a problematice hojení různých chronických defektů. Věřím, že bychom mohli najít společnou řeč s klinikou popáleninové medicíny a s rozvojem biotechnologií také s dermatology a chirurgy. Doufám v navázání bližší spolupráce s preklinickými obory a teoretickými ústavy.

Považuji za klíčové, abychom začali pracovat právě na vědeckém programu kliniky. Nyní jsem ve fázi vyhledávání potenciálních zájemců, kteří by chtěli přispět k rozvoji kliniky a stali by se z nich nejen špičkoví lékaři, ale i perfektní postgraduální studenti a vědci.

Nelze také opomenout spolupráci s Klinikou otorhinolaryngologie a maxilofaciální chirurgie 3. LF UK a UVN. Mimo vědecké aktivity je naším společným cílem rozvíjet systém pregraduální výuky v oboru.

Zmínili jste, že se chirurgické léčbě závratě v Česku nikdo nevěnuje. Je ještě něco, čemu se věnujete jen vy?
Provádím v rámci ČR některé unikátní výkony především pro komplexní patologie v oblasti spodiny lební. Nikdo se skutečně cíleně nezabýval chirurgickou léčbou

závrati. Proto jsem vyhledáván v celé republice a někdy i lidmi ze zahraničí. Rád bych tuto problematiku dále rozvíjel i zde, byť na mém původním pracovišti se v této problematice již profilují další lékaři.

Mimochodem, lákala vás někdy práce v zahraničí?

Dnes mnoho mladých lékařů odchází na Západ.

To je bohužel realita. S politováním musím konstatovat, že ti nejlepší studenti lékařských fakult republiky opouštějí. Jak situaci sleduji, zůstali především ti, které poutala láska nebo silná vazba k republice a přátelům. Tam možná patřím já. Dostal jsem několik velmi zajímavých nabídek, dokonce i nedávno, přesto bych se rád soustředil na své nové místo právě v ČR. Doufám, že klinice něco pozitivního přinesu.

Máte čas i na něco jiného než na medicínu?

Snažím se čas si udělat. Mám malou dceru a věnuji se rodině. Mám rád sport, hlavně běh, u kterého mohu přemýšlet a zároveň si užít přírodu. Vyhovují mi tratě okolo deseti kilometrů. Jezdím na kole. Ještě na škole a na začátku svého profesního života jsem se rehabilitoval dýdžejováním. Hudbu mám stále rád, ale jsem již jen uživatel.

Máte nějakou neřest?

Často jsem chodíval pozdě, ale opravdu se snažím něco s tím dělat. Moje žena mi nedávno říkala, že od doby co působím na novém pracovišti, mě nikdy neviděla tak brzy a rychle vstávat.

MEDICINA

Újma na zdraví a její odčinění

Kulatý stůl 3. LF UK a PF UK

První ze série kulatých diskusních stolů zaměřených na dopady nového Občanského zákoníku na české zdravotnictví se uskutečnil v úterý 5. dubna 2016 na Právnické fakultě UK za účasti téměř dvou desítek odborníků, ale i specializovaných médií a studentů. Tématem debaty byla problematika Újmy na zdraví a jejího odčinění a zkušenosti z prvních dvou let fungování nového Občanského zákoníku, který vstoupil v platnost 1. ledna 2014. Kulatý stůl připravilo Centrum zdravotnického práva, společné pracoviště 3. lékařské fakulty a Právnické fakulty UK a diskutovali v něm akademici, soudci a soudní znalci, advokáti a zástupci státní správy; zazněl i hlas zástupce pacientů. Debata byla věnována převážně právním aspektům problematiky újmy na zdraví.

Kulatý stůl uvedli děkani obou fakult. Prof. MUDr. Michal Anděl, CSc., děkan 3. lékařské fakulty UK ve svém úvodním slově nejen poděkoval organizátorům, ale upozornil na dva aspekty, v nichž se kromě jiného právní problematika stýká s medicínskou: vedle znaleckých posudků je to zejména rozhodování klinického lékaře v situacích pod emočním i časovým tlakem s vědomím odpovědnosti, kterou zdravotnické zařízení nese za jím zvolenou strategii. Ocenil také příležitost k debatám, která ze zahájením série kulatých stolů otevírá.

Děkan Právnické fakulty UK prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., připomněl výraznou změnu soukromého práva, k níž přijetím nového Občanského zákoníku došlo a nutnost přenášení debaty o jejích důsledcích z neformální půdy na půdu akademickou. Zdůraznil rovněž ambici zahajované série kulatých stolů představit diskutovaná témata širší veřejnosti a zejména studentům.

Úvodními příspěvky pak zahájili diskusi moderovanou JUDr. Petrem Šustkem, Ph.D. z katedry občanského práva PF UK její vedoucí prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc., a přednosta Ústavu etiky 3. LF UK Mgr. Et Mgr. Marek Vácha, Ph.D., jehož příspěvek v redakční úpravě přinášíme.

Ukazuje se, že studenti právnických fakult a studenti medicínských fakult mají dosti odlišný způsob myšlení a bylo by velice žádoucí, aby se studenti práv naučili hrát alespoň několik skladeb na klaviaturu lékařství a naopak – už proto, že jak tvrdíme my genetici, budoucnost patří hybridům. Proto tyto semináře považují za neobyčejně prospěšné.

Jak již bylo řečeno panem profesorem Dvořákem, s účinností od 1. ledna 2014 platí nový Občanský zákoník a přichází paragraf § 2958, který je svým způsobem vágní a který říká, že při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozenému peněžitou náhradou vyvažující – pozor! – za prvé plně vytrpěné bolesti a za druhé další nemajetkové újmy. Vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad ekvity – tedy podle zásad slušnosti. Co k tomu říct? Nový paragraf § 2958 je volněji formulovaný, tedy řečeno jinými slovy, vyžaduje výraznou soudcovskou osobnost, která najednou má větší pole působnosti. Metodika určení

výše odškodnění vychází ze základní hodnoty, kterou je 1 % z průměrné mzdy, tedy dnes 251 korun 28 haléřů. Kdybychom měli takto počítat, tak bychom zhruba řekli, že zlomené žebro vyjde asi na pět tisíc korun a zlomené stehno na čtyřicet tisíc korun. Dobře, ale dodávám, že se jedná pouze o to, čemu říkáme fyzické bolesti.

Problém bolesti je neobyčejně zajímavé téma nejenom pro právo, ale především pro medicínu, protože nejenom právo, ale i lékařství je praktická disciplína: když lékař udělá chybu, pacienti zemřou. Problém bolesti je ale veličina, kterou nelze dost dobře klasifikovat, na kterou sice máme určité škály a dotazníky a snažíme se ji nějakým způsobem oznámkovat, ale pořád to zůstává neobyčejně subjektivní. Existuje na to řada kazuistik – nedávno jsem byl kontaktován ženou, která žádala o amputaci dolní končetiny z důvodů nesnesitelných bolestí, jež ovšem pociťovala subjektivně. Lékaři, které kontaktovala, však nechtěli do amputace jít, protože se domnívali, že to ještě není tak zlé a končetina je zachránitelná. Chci tím příkladem říct, že nejsme schopni sdělit druhému člověku, jak velkou bolest cítíme

Filozofové by věděli – jedná se o problém, kterému se říká kválie, kdy nejsme schopni jeden druhému sdělit nerelační subjektivní pociťované obsahy, které vnímáme ve své mysli. Takový je i problém bolesti. Navíc to lékař komplikuje tím, že řekne, že zlomené žebro nebo zlomená stehenní kost je cosi, co je objektivně viditelné a čeho se můžu dotknout.

Dnes ovšem lékařská etika vcelku jednotně a jednoznačně označuje čtyři rozměry existence člověka a odtud vycházející čtyři bolesti, kdy všechny je nutno brát velmi vážně. První je bolest, o které jsem mluvil

– bolest fyzická, organická, biologická – řekněme ono zlomené stehno. Jenomže potom je tu ještě další typ, bolest emoční, která není ani měřitelná ani viditelná – například úmrtí dítěte. Mé tělo je v pořádku, ale pociťuji to jako velmi silnou bolest. Třetí bolest a třetí rozměr člověka je sociální rozměr a sociální bolest, kdy například cítím pocity osamění a podobně. Tělo je biologicky v pořádku, ale bolest je vnímaná jako velmi závažná. A konečně čtvrtou bolestí je bolest spirituální, kterou ne nutně musíme spojovat s řekněme náboženským kontextem pacienta – je to spíše otázka smyslu přebývání na této zemi.

Viktor Frankl si na této bolesti založil celou svou logoterapii, když se snažil pacientům vrátit důvod jejich existence na Zemi. Ještě musím něco sdělit svému vnukovi, ještě musím dopsat knihu, musím udělat úkol, který když ho neudělám já, tak na této planetě nebude vůbec udělán apod. Frankl si všiml, že pacienti vydrží velké množství bolesti, pokud mají důvod ji snášet. Kladu váženému kolegiu otázku, jakým způsobem klasifikovat tuto bolest a jakým způsobem za ni žádat odškodnění, pokud k něčemu takovému dojde. Zlomené stehno je viditelná věc. Emocionální, sociální nebo spirituální bolesti takové nejsou, ale dnes je bereme vážně. Dnes nám do lékařství vstupuje psychosomatická medicína, která se těmito zbylými třemi rozměry pacienta velmi intenzivně zabývá a přichází s myšlenkou, kterou v podstatě všichni intuitivně známe, že totiž fyzické projevy bolesti mohou být důsledkem úniku z nějaké tíživé životní situace nebo reakcí na těžké životní situace. Člověk není jen suma orgánů, které lze případně opravit, a to, že některé věci nejsou měřitelné, nutně neznamená, že neexistují. To je moje první poznámka.

Druhá se týká už zmiňované metodiky určení výše odškodnění, která se snaží vytvořit i základní rámcovou částku odpovídající – cituji: pomyslné hodnotě zmařeného, tedy neskončeného lidského života při stoprocentním vyřazení ze všech sfér společenského zapojení. Tato částka byla vyčíslena na 400 průměrných platů, což je, pokud dobře počítám, 10 milionů 274 tisíc 400 korun. V případě, že se jedná o velmi mladého člověka nebo jsou tam další závažné okolnosti, může být částka až zdvojnásobena. Tedy znovu kladu otázku, zdali vůbec lze hodnotu lidského života vyčíslit na oněch 20 milionů korun a jestli takovéto vyčíslování má nějaký význam.

Moje poslední poznámka: v citovaném § 2958 se mluví o tom, že nelze-li výši náhrady určit, stanoví se podle zásad ekvity, tedy podle zásad slušnosti. Přítomní právníci ví mnohem lépe než já, že je to zásada, která pochází ještě ze starého Říma a byla stanovena pro ty případy, kdy zákon určité situace nešetřuje a nebo je příliš tvrdý. Pak se spoléhá na výraznou soudcovskou osobnost, která bude jednat podle zásady ekvity a slušnosti. Tato má poslední poznámka je možná poněkud provokující, ale myslím si, že by tady měla zaznít. Spočívá v tom, že základy obecné slušnosti, obecné mravnosti jsou zásady, které fungují v kulturách, které mají řekněme jednu obecnou morálku, na níž se všichni obyvatelé té dané společnosti a kultury shodnou. Tak to mohlo fungovat v římském světě nebo jemu podobných světech. V našem světě tomu tak již není, žijeme v pluralitní společnosti.

Dovolím si tu citovat možná provokativní výrok britského filozofa a mimochodem také židovského rabína Jonathana Sackse, který když mluví o morálce

společnosti, všímá si té britské, kde najednou určité komunity mají své právo (šaría) a jiné komunity žijí podle jiného práva, každý má tu svoji etiku. Žehrá na to, že už nikdo v Británii nezná ani Dickense, ani Bibli, ani Shakespeara a ptá se, co vlastně ty občany spojuje jiného než to, že mají stejný pas nebo ID. Sacks si stěžuje a říká – cituji: že z hříchu se stala nemorálnost, z nemorálnosti deviace a z deviace alternativy a všechny alternativy jsou povolené. Ptá se, kde se společnost shodne na společné morálce.

Naši pacienti jsou víc a víc praktikující hinduisté, praktikující buddhisté, agnostici, ateisté, Židé, skandinávští protestanti etc. Pro lékaře je pak těžké najít hodnotový systém pacienta, protože už nemůže spoléhat jako kdysi na to, že jeho vlastní i pacientův hodnotový systém jsou víceméně společné. Najednou se dotýkáme úplně jiných světů, jiných vesmírů a je potřeba se na tyto situace připravit.

Takže tato má poslední poznámka se týká ovzduší obecné slušnosti, obecné mravnosti. Připomeňme jeden ze základních etických odstavců, že mravnost etymologicky definujeme podle staroslovanského nrávit'sa – to co se líbí, co je vhodné, a uvědomme si, že každá společnost má svou mravnost nastavenou jinak, že mravnost je skutečně jakýsi kus plastelíny, která formuluje společenské mínění a může se vychylovat na jednu nebo druhou stranu. Jsou společnosti, které mají hodnoty mravnosti nastaveny dosti odlišně. Takže můj poslední bod se týká otázky, zda jsme schopni alespoň rámcově definovat, co je to ekvita a zda se v České republice všichni alespoň rámcově shodneme na společně vyznávaných hodnotách.

Když zásady slušnosti nestačí, nepomůže někdy ani nová metodika

Evžen Hrnčír, přednosta Kliniky pracovního a cestovního lékařství

Poté, co na počátku roku 2014 nabyl nový občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb.) účinnosti, byla zrušena vyhláška č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, vydaná Ministerstvem zdravotnictví po dohodě s Ministerstvem práce a sociálních věcí, podle které se až do té doby postupovalo při stanovení odškodnění za bolest a za ztížení společenského uplatnění. Důvodem byl údajně právní názor, podle kterého nemůže výkonná moc (ministerstva, kde zmíněná vyhláška vznikla) zasahovat do moci soudní.

Propracovaný systém postupů, kterými se lékaři pokoušeli podle zrušeného předpisu řešit exaktně odbornou otázku kvantifikace nejrůznějších zdravotních postižení, byl nahrazen tímto ustanovením § 2958 občanského zákoníku: „Při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.“

Vyhlášku č. 440/2001 Sb., bylo možné ode dne 1. ledna 2014 používat podle určitého výkladu zákoníku práce (zákon č. 262/2006 Sb.) pouze pro posuzování zdravotních následků pracovních úrazů a nemocí z povolání, avšak i v těchto případech byla

její aplikace předmětem právních polemik. Nejistoty byly odstraněny až vydáním nařízení vlády č. 276/2015 Sb., o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění způsobených pracovním úrazem nebo nemocí z povolání, které nabylo účinnosti dne 26. října 2015.

Zrušená vyhláška č. 440/2001 Sb. umožňovala vyřešit otázku výše odškodnění za škody na zdraví způsobené obecnými úrazy (kterých bylo nejvíce při dopravních nehodách) mimosoudní cestou. Po jejím zrušení vznikla obava, že nebude-li se moci stanovení výše náhrady za bolest a za ztížení společenského uplatnění řídit závěry lékařských posudků, které musí vycházet z odborné argumentace a jsou přezkoumatelné, a bude-li možné stanovovat výši finančních kompenzací podle naprosto vágních „zásad slušnosti“, skončí řada případů, které by v minulosti byly vyřešeny mimosoudně, soudními jednáními. Soudci by pak svými na ničem nezávislými rozhodnutími mohli navodit stav odporující zákonnému principu legitimního očekávání a právní jistoty (podle kterého lze důvodně očekávat, že každý právní případ bude rozhodnut obdobně jako případy již rozhodnuté, jež se s nově řešeným právním případem v podstatných znacích shodují).

Nová metodika s novým jazykem i novými problémy

Nejvyšší soud České republiky na zrušení zmíněné vyhlášky reagoval vypracováním a vydáním „Metodiky Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví podle § 2958 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku“. Pokud jde o stanovení bodového ohodnocení za bolest, vyšla tato metodika z přílohy č. 1 k vyhlášce č. 440/2001 Sb., přičemž princip stanovení výše

náhrady se nezměnil. Změnilo se zejména navyšování základního bodového ohodnocení bolesti (nikoliv však zásadním způsobem) a to, že finanční hodnota jednoho bodu není stanovena fixní částkou, nýbrž je odvozena z průměrných výdělků dosahovaných v určitém roce v zaměstnanecké sféře.

Tato metodika ale přináší zcela nový princip stanovení výše finančního odškodnění za ztížení společenského uplatnění navozeného úrazem. Nový princip je poměrně komplikovaný a používá „vlastní jazyk“,

tedy termíny, které jsou definovány takovým způsobem, že jejich význam neodpovídá jejich obvyklému sémantickému obsahu. Čtenářům, kteří nemají speciální vyškolení v této problematice, jsou proto některé termíny téměř nesrozumitelné.

Stručně lze nově zavedený systém charakterizovat následujícím způsobem:

- Výši náhrady za ztížení společenského uplatnění může stanovovat (vzhledem ke složitosti celého systému) pouze lékař - znalec z oboru zdravotnictví, odvětví stanovení nemateriální újmy na zdraví. K získání takové kvalifikace je třeba úspěšně absolvovat kurz věnovaný problematice stanovení nemateriální újmy na zdraví pořádaný Společností medicínského práva České lékařské společnosti J. E. Purkyně, obhájit vyřešení vzorového i vlastního případu, uspět v písemném testu a složit zkoušku před komisí, jejímž členem je kvalifikovaný lékař a soudce.
- Lékař, který stanovuje odškodnění za ztížení společenského uplatnění, určí, o kolik procent se v důsledku posuzované škody na zdraví zhoršila schopnost pacienta vykonávat některé činnosti (označené jako „aktivity a participace“).
- Těchto činností („aktivit a participací“) se při stanovení výše náhrady za ztížení společenského uplatnění zohledňuje celkem 74. Každé z nich odpovídá určitá finanční částka. O kolik procent se schopnost pacienta vykonávat tuto činnost v důsledku posuzované škody na zdraví zhorší, tolik procent z finanční částky odpovídající této aktivitě dostane. Pro ilustraci uvádím příklady některých z činností („aktivit a participací“), které jsou při stanovení výše

náhrady za ztížení společenského uplatnění hodnoceny a od jejichž zhoršení se odvozuje výsledná finanční částka přiznaná postiženému pacientovi: myšlení, řešení problémů, rozhodování, provádění mnohočetných úkolů, diskuse, přemísťování, chůze, řízení, oblékání, příprava jídla, základní mezilidská jednání, složitá mezilidská jednání, rodinné vztahy, intimní vztahy, život v komunitě, rekreace a volný čas, náboženský a duchovní život, politický život a občanství. S cílem věc technicky a matematicky zjednodušit se ke stanovení výsledné finanční částky využívá počítačový program, jímž mohou (proti úhradě) disponovat znalci, kteří se touto problematikou hodlají zabývat.

- Finanční částky přiznané za pokles schopnosti vykonávat jednotlivé činnosti se sečtou a součet pak vytváří základ pro výplatu odškodnění za ztížení společenského uplatnění. (Základní částku je pak možné upravit podle věku, případně podle jiných okolností maximálně na dvojnásobek, tedy nikoliv tak významnou měrou, jako tomu bylo v minulosti.)
- Kdyby pacient vůbec nemohl vykonávat všech 74 hodnocených aktivit, základní výše jeho odškodnění (před korekcí zohledňující věk a případně jiné skutečnosti) by činila čtyřsetnásobek průměrného měsíčního platu v zaměstnanecké sféře v předchozím roce. (Dnes je to částka o něco vyšší než 10 milionů Kč.)
- Stanovení náhrady za ztížení společenského uplatnění se má provádět podle zdravotního stavu, který u posuzovaného pacienta existoval po jednom roce od úrazu, jehož následky jsou hodnoceny (v některých případech po delší době, až po dvou letech). Posuzující lékař (znalec), náležitě

vyškolený v posuzování nemateriální újmy na zdraví, musí vycházet z odborných závěrů účinných odborníky těchto lékařských oborů, do jejichž rámce spadají odchylky od normálního zdravotního stavu, jejichž důsledky jsou hodnoceny.

- Odškodnění za ztížení společenského uplatnění může být stanoveno výhradně za omezení vyplývající ze zdravotních následků příslušného úrazu (nikoliv za ty důsledky celkově nepříznivého zdravotního stavu, na nichž se podstatnou měrou podílejí i odchylky od normálního zdravotního stavu, které s příslušným úrazem nijak nesouvisejí).

Kritická úskalí

Tento systém má celou řadu závažných úskalí, která jsou podle některých názorů tak zásadní, že by bylo vhodné jej zcela odmítnout, zrušit.

Velmi závažným nedostatkem je zejména neexistence jakýchkoliv kritérií, podle nichž by měl lékař stanovovat procentní míru poklesu schopnosti jedince vykonávat nějakou činnost („aktivitu a participaci“). Lékař jistě dokáže velmi přesně specifikovat, jakou měrou je omezen pohyb nebo svalová síla končetiny, avšak neexistuje žádný všeobecně přijatý a nezpochybnitelný způsob, na jehož základě by bylo možné odvodit, o kolik procent se v důsledku takové jasně definované zdravotní poruchy sníží schopnost postiženého jedince vykonávat takové aktivity, jakými jsou třeba oblékání, příprava jídla, rodinné vztahy, intimní vztahy, život v komunitě, rekreace a volný čas, náboženský a duchovní život, politický život a občanství atd.

Úskalí při praktické aplikaci tohoto systému je však víc:

- Není zcela zřejmé, co se jednotlivými aktivitami a participacemi myslí. I když ke každé aktivitě a participaci existuje upřesňující výklad vycházející z Mezinárodní klasifikace funkčních poruch (kterou používají především rehabilitační lékaři), přesná interpretace některých pojmů zůstává nejasná.
- Omezení mnohých aktivit a participací zpravidla není možné zjistit lékařským vyšetřením (prováděným v ordinaci, ve zdravotnickém zařízení).
- Nelze vždy zaručit optimální spolupráci pacienta při hodnocení jeho různých životních omezení. Nelze zcela vyloučit, že pacienti motivovaní k dosažení co největšího finančního prospěchu budou uvádět i demonstrovat větší životní omezení, než jakými v souvislosti s určitým úrazem reálně trpí.
- Není zřejmé, zda je lékař z titulu své kvalifikace schopen některé aktivity posuzovat (např. oblékání, přípravu jídla, náboženský a duchovní život, politický život a občanství a řadu dalších).
- Většinou nelze odlišit, jaká část omezení aktivity odpovídá různým nemocem, resp. jaká část omezení připadá na hodnocenou poruchu zdraví a jaká na obecné zdravotní poruchy pacienta. To se týká zejména stanovení výše finanční kompenzace u lidí vyššího věku nebo polymorbidních.
- Neexistuje pojistka proti zneužití tohoto principu. Při neexistenci jednoznačných posudkových kritérií a při odvozování závěrů ze subjektivních tvrzení pacientů finančně zainteresovaných na výsledku učiněného posouzení a při možné zainteresovanosti posuzujících lékařů může docházet ke vzniku extrémních posudkových závěrů.

- U některých nemocí je tento princip nevhodný. (Některé nemoci mohou v době odškodnění způsobovat jen minimální omezení aktivit, přestože jejich prognóza je velmi závažná. Předpokládány budoucí stav ale metodika nezohledňuje.)
- Zaváděný systém zásadním způsobem mění dosud zavedené relace při odškodňování zdravotních poruch postihujících různé tělesné soustavy. Velmi vysoké odškodnění odpovídá poruchám duševním, nervovým nebo postižení pohybového aparátu, neboť tyto odchylky od normálního zdravotního stavu mohou významně ovlivňovat téměř každou ze zohledňovaných aktivit a participací. Naopak velmi nízké odškodnění odpovídá závažným postižením vylučovacího, zažívacího nebo oběhového ústrojí. (Skutečnost, že je pacient léčen hemodialýzou nebo že je po splenektomii, naprostou většinu hodnocených aktivit a participací neovlivní.)

Lékařská veřejnost nový princip odmítla

Při vytváření předpisu, podle kterého by měla být stanovována výše náhrad za bolest a za ztížení společenského uplatnění u pracovních úrazů a nemocí z povolání, prosazovali představitelé Ministerstva zdravotnictví a Ministerstva práce a sociálních věcí uplatnění stejného principu stanovení odškodnění za ztížení společenského uplatnění, jaký přinesla výše zmiňovaná metodika. Analogický systém hodnocení odškodnění za ztížení společenského uplatnění, jaký používá zmiňovaná metodika Nejvyššího soudu České republiky, byť v poněkud zjednodušené podobě, byl navržen jako součást nařízení vlády, které mělo

upravovat posuzování následků pracovních úrazů a nemocí z povolání.

Lékařská veřejnost, která měla možnost se k této problematice v připomínkovém řízení vyjádřit, takový princip zcela jednoznačně a rezolutně odmítla. Po jednoznačně odmítavých reakcích ze strany odborných lékařských společností byl tedy zcela opuštěn. V nařízení vlády č. 276/2015 Sb. se neuplatnil (toto nařízení vlády hodnotí ztížení společenského uplatnění pacientů analogickým způsobem, jakým to činila zrušená vyhláška č. 440/2001 Sb., ve znění pozdějších úprav).

Při jednání týmu, který připravoval „Metodiku Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví podle § 2958 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku“, však nebylo možné stejný odmítavý odborný lékařský postoj prosadit. (Výsledky jednání týmu sestaveného Nejvyšším soudem České republiky a z nich vyplývající návrhy ani nebyly předmětem obvyklého připomínkového řízení, jaké se standardně odehrává při koncipování a přijímání zdravotnických předpisů.) Převážily názory a postoje soudců a jiných členů týmu, kteří neměli odborné lékařské vzdělání a tedy ani předsťavu o možnostech a limitacích seriózního lékařského posouzení zdravotního stavu a jeho praktických dopadů. Nepomohla ani argumentace, že v žádné jiné zemi se podle takového principu při odškodňování důsledků zdravotních poruch nepostupuje.

Obávám se, že výše charakterizovaná metodika Nejvyššího soudu České republiky není optimálním základem pro stanovování přiměřené a spravedlivé výše náhrad za ztížení společenského uplatnění. Přestože jsem v ní náležitě kvalifikován (a mám oprávnění ji aplikovat), jsem zastáncem názoru, že by měla být zásadním způsobem pozměněna nebo zrušena.

Jsme pod lavinou žalob. Porodník je ohrožený druh

Táňa Králová

Operuje nejtěžší onkogynekologické případy, učí na lékařské fakultě, přednáší po světě, publikuje, organizuje mezinárodní konference, řeší personální krizi v porodnictví. To je problém, kterým doktor Cibula i jako šéf Sdružení nemocničních gynekologů a porodníků dost žije. A vážně varuje, že pokud se něco nezmění, současná péče v porodnictví se neudrží. Bude hůř. „Kdybych se dnes rozhodoval, porodnictví určitě dělat nepůjdu,“ říká erudovaný odborník. Profesorem se David Cibula stal již v necelých 41 letech. V republice byl nejmladším ve svém oboru.

Nedostatek lékařů v českém zdravotnictví je už takový evergreen. Je u porodníků situace horší než u jiných specializací?

Nemám srovnání. Věnuji se tomuto oboru a jedno vím určitě. Situace se dramaticky zhoršuje a málokdo si to uvědomuje. I naše odborná veřejnost se chlubí, jaké máme skvělé výsledky, nízkou prenatalní úmrtnost. Pokud zřizovatelé, potažmo ministerstvo zdravotnictví jako hlavní hybatel něco neudělají, péče v porodnictví se na současné úrovni neudrží.

Proč mizí lékaři z porodnic?

Závažných důvodů je několik. Předně je to malá právní ochrana lékařů. Žalovat lékaře je velmi jednoduché a částky na odškodnění se zvyšují. Není přesná statistika, ale odhaduje se, že polovina žalob z celého zdravotnictví je v gynekologii a zejména v porodnictví. Všichni předpokládají, že když jde zdravá žena родit, přinese si za tři dny domů zdravé miminko.

To je celkem přirozené.

Ale ono to tak úplně nefunguje. I při nejlepší péči v nejlepších porodnicích se rodí miminka, která z nějakého důvodu nejsou úplně v pořádku. Neměla dostatek kyslíku v průběhu porodu nebo před ním. Tím neříkám, že když se stane nějaká závažná chyba, nemá se dohledat příčina. Ale zdejší porodnice jsou nesmírně rizikovým pracovištěm. Lékaři jde úplně o všechno.

Jak to myslíte?

Člověk studuje, řadu let si buduje kariéru a pak ho jeden případ zlikviduje. Vezme mu práci. A když mu ji nevezme, ztratí sebedůvěru, jistotu. To už vám nikdo nevrátí. Články v odborné literatuře velmi hezky dokládají,

že lékař, který projde byt jen stížnostmi, neřkuli žalobou, se pak chová jinak, nerozhoduje stejným způsobem. V České republice není snad jediná porodnice, která by se s tím nesešla. Je to už skoro lavina žalob. Znáám ve svém okolí spoustu porodníků, kteří řeší soudní spory. Kdybych se dnes rozhodoval, porodnictví dělat určitě nepůjdu.

Při takové frekvenci zřejmě nejde jen o zpackané případy, kdy se žalobám nelze divit...

Neřekl bych, že tu existuje silná právní lobby, která by naváděla pacienty. Je ale v povědomí určité části populace, že je tu zdroj nějakého potenciálního zisku, pokud se při porodu něco zkomplikuje. Stačí i komuničnická neshoda s personálem. Dříve se psaly stížnosti k přednostovi, dnes se podává žaloba. Řeknou si – zkusíme to. Nic je to nestojí.

Jsou i výjimky, jak jsme nedávno viděli u případu zdravotní sestry z Rumburku. Soudce nechal v potaz znalecký posudek.

Ke konkrétním kauzám se nechci vyjadřovat. Porodnictví se při současné právní ochraně lékařů stává obrovsky rizikovým oborem. Nebude jej chtít nikdo dělat, pokud se ochrana nezvýší. Mám kolegy, kteří najednou dostanou žalobu na porod, který proběhl před několika lety, a dítě je dnes postiženo nějakými důsledky. Nikdo si už nepamatuje, co se stalo před dvěma lety.

Ve které zemi je právní ochrana lékařů vyvážená?

Nějakou dobu jsem pobýval v Austrálii. Tam je jednak zastropovaná výše finančních náhrad, zadruhé státní zástupci akceptují pouze zřetelně opodstatněné žaloby. Ty se ovšem málokdy dostanou k soudu, protože

se vypořádají finančně. Pokud zdravotnické zařízení nebo lékař udělali chybu, mají snahu se s pacientem domluvit. Zatřetí v Austrálii existuje finanční zainteresovanost právníků žalující strany, pokud soud prohraje. To dohromady vytváří ochranu pro zdravotníky. Nic takového u nás není.

I mezi studenty medicíny se traduje, že porodník je jednou nohou v kriminále. Volí pak raději jiné obory?

Určitě. U státních zkoušek se ptáme mediků, co chtějí dělat. Těch, kteří si vyberou porodnictví, je skutečně málo.

Které jsou další důvody, proč porodnice zápolí s nedostatkem lékařů?

V naší zemi je specifická situace. Máme hustou síť ambulantních gynekologů a rozšiřující se síť IVF center (centra asistované reprodukce – pozn. red.). Práce je v nich lépe placená, v IVF centrech výrazně lépe, zátěž a odpovědnost je přitom nesrovnatelně menší. Lékaři nemají noční služby ani stres na porodních sálech. Logicky přecházejí do ambulantního sektoru.

Utíkají z velkých i malých nemocnic?

Ve velkých a fakultních nemocnicích není situace tak špatná. Mladým lékařům poskytujeme komplexní vzdělání, dokážeme si je vychovat a udržet. Špatné a stále horší je to na menších pracovištích. Onkogynekologickou péčí není problém soustředit do několika center v republice, ale síť porodnic musí být hustší, aby byla zachována určitá dostupnost. Primáři ve většině menších porodnic jsou zoufalí. Je to klasický obrázek: nastoupí mladý lékař, oddělení do něj investuje po dobu vzdě-

lávání do atestace. Za pět let ji získá a v momentě přichází s tím, že má privátní ambulanci nebo ho koupilo privátní IVF centrum.

A má tato situace nějaké řešení?

Jistě. Pracovat na zvýšení atraktivitu oboru a přilákat více mladých lékařů. Zastropovat ambulantní síť. Dalším počinem by bylo zavázat lékaře, kteří budou nově odcházet do ambulantního sektoru, aby měli povinnost pohotovostních služeb, alespoň po několik dalších let. Tím by se i zvýšila erudice ambulantních specialistů a udržela větší soudržnost mezi lůžkovým a ambulantním sektorem.

Do zahraničí porodníci neutíkají?

V našem oboru to není velký problém. Že lékaři migrují, tak to je a bude vždycky. Nevidím v tom nic špatného. Časem tady určitě budeme mít více lékařů z jiných zemí, to je přirozené. Naše HDP a platy budou vždy jiné než ve Švýcarsku nebo Velké Británii.

Spontánní zánik malých porodnic je tedy přirozený?

Říkalo se, že počet porodů není jedinou kvalifikací. Musí se přihlídnout k regionální dostupnosti a záleží i na konkrétním zdravotnickém zařízení. Ale že bude ubývat porodnic, je nezbytné a logické. Důvod bude i personální, nebudou primáři ani porodníci.

(Deník.cz, 7. března 2016, původní, rozsáhlejší verze rozhovoru vyšla v Týdeníku Dotyk 19. února 2016)

Foto: David Neff, MAFRA

Evropský týden mozku

Richard Rokyta

Evropský týden mozku, pořádaný Společností pro neurovědy, se i letos těšil obrovskému zájmu. Špičkoví neurovědci z celé České republiky přednesli celkem 14 přednášek, jejichž posluchače tvořili především studenti pražských gymnázií, ale také vzdělaní senioři. Oba přednáškové sály (v jednom se přednášelo, ve druhém se vysílal televizní přenos) byly prakticky pořád plné, každé přednášky se tedy zúčastnilo okolo 200 lidí.

Přestože o mozku víme již hodně, ještě stále zbývá mnoho věcí, které nevíme a které je třeba řešit. Současný výzkum v neurovědách tvoří 65 % celého výzkumu v oblasti lékařství. Otevírá nové perspektivy a možnosti léčby, ale zároveň uzavírá některé kapitoly a překonané způsoby léčby.

Základem vědy je kritická diskuse a ta se uplatňovala při všech čtrnácti přednáškách. Pestré diskuse

a dotazy v neformálních částech přednášek se týkaly nejen mechanismů různých poruch nervového systému, ale také jeho léčby, tedy praktické aplikace neurovědních poznatků.

Celému přednáškovému cyklu předcházela tisková konference za účasti prof. Sykové, prof. Rokyty, prof. Syky a prof. Šonky. Zdůraznili některé priority neurověd a to jak výzkumné, tak klinické.

Vzhledem k zájmu i mediálnímu ohlasu (televize, rádia, tisk) lze prohlásit, že Evropský týden mozku byl velice úspěšný a jistě zvýšil zájem o neurovědy mezi gymnaziálními studenty.

Evropský týden mozku

se konal od 4. do 16. března v budově Akademie věd ČR na Národní třídě. Byl organizován Společností pro neurovědy a jejím předsedou prof. MUDr. Josefem Sykou, DrSc. Spoluorganizátorem byl i Ústav experimentální medicíny v čele s jeho ředitelkou prof. MUDr. Evou Sykovou, DrSc.

Foto: Stanislava Kyselová, AV ČR

Program:

Mozek, fakta, naděje

prof. MUDr. Eva Syková, DrSc., FCMA

Funkční magnetická rezonance mozku

prof. MUDr. Josef Vymazal, DrSc.

Mozek, hlad a jídlo – kde končí zdraví a začíná nemoc?

prof. MUDr. Hana Papežová, CSc.

Význam přiměřeného spánku pro zdraví a vybrané poruchy spánku

prof. MUDr. Karel Šonka, DrSc., FCMA

Mozek a konopí

prof. MUDr. Richard Rokyta, DrSc., FCMA

Bolest, kapsaicin a jeho receptory

MUDr. Jiří Paleček, Ph.D.

Mozek, sluch a řeč

prof. MUDr. Josef Syka, DrSc., FCMA

Epilepsie a věštění z křišťálové koule

doc. MUDr. Přemysl Jiruška, Ph.D.

Gliové buňky a jejich úloha

doc. RNDr. Alexandr Chváta, DrSc.

Regenerace v mozku, míše a periferních nervech, možnosti neurochirurgického využití

prof. MUDr. Eduard Zvěřina, DrSc., FCMA

Jak bezpečně do mozku aneb moderní trendy v mikroneurochirurgii

MUDr. Jan Klener

Dynamika vývoje mozkových sítí

prof. MUDr. Vladimír Komárek, CSc.

Hluboká mozková stimulace v léčbě neurologických chorob

prof. MUDr. Robert Jech, Ph.D.

Duševní poruchy v současném světě

prof. MUDr. Jiří Raboch, DrSc.

MUDr. Richard Rokyta, DrSc.,
normální, patologické a klinické fyziologie
3. lékařská fakulta UK, Praha

THC tlumí bolest a pomáhá při léčbě zeleného zákalu

Jolana Boháčková

Jedním z řečníků Evropského týdne mozku byl také profesor Richard Rokyta. Jeho příspěvek s názvem „Mozek a konopí“ se zabýval využitím konopí v medicíně, mimo jiné také jeho účinky při tlumení bolesti.

Na Evropském týdnu mozku jste měl přednášku na téma mozek a konopí. Jakým způsobem se v medicíně u nás dnes užívá konopí?

Konopí je v České republice poměrně velký hit. Před dvěma roky byl po dlouhých jednáních v parlamentu schválen zákon o legálním používání konopí. Jak ale konopí vlastně používat? Již v prvním návrhu byla uvedena nesmyslná cena, měsíc používání konopí by stál 12 tisíc korun, což reálně není možné. Takže se hledal způsob, jak konopí dovážet. Největší a nejlepší nabídku dodal stát Izrael, kde je léčba konopím velmi rozvinutá. Navrhoval tři tisíce korun, to je však také moc. Následovala další soutěž, kterou vyhrály laboratoře Slušovice. Konopí se tedy začalo vyrábět u nás a prvních několik kilogramů směřuje do lékáren.

V jaké formě se prodává?

Využívá se konopná substance tetrahydrokanabidol, známý jako THC. Vyskytuje se jedině v rostlinách, konkrétně v rostlině konopí seté nebo konopí indické, ze kterých se extrahuje a získává. Nikde jinde v přírodě se tato substance nevyskytuje.

THC má skutečně prokazatelné léčebné účinky na několik chorob. Z hlediska bolesti, kterou se zaobírám já, se využívá při tlumení bolesti u roztroušené skleró-

zy mozkomíšní ve vyšších stádiích, potom u chronické bolesti vyššího stádia a bolesti u AIDS a HIV pozitivních lidí. U těchto chorob je účinek jasně prokazatelný. Konopí má ale i další léčebné účinky, například se s úspěchem používá při léčbě glaukomu (zeleného zákalu). Také se využívá při léčbě Parkinsonovy choroby, ale v tomto případě nejsou provedeny dostatečně validní klinické studie, které by jeho prospěšnost jednoznačně prokazovaly.

Takže prokázané účinky jsou zatím pouze při tlumení bolesti?

Tlumení bolesti a léčba glaukomu. Nicméně konopí samo má řadu pozitivních účinků, jak na kardiovaskulární systém, tak na mozkovou činnost. Bohužel má také vedlejší účinky, o kterých se mluví méně. Asi 25 % vedlejších účinků se týká oběhového systému. THC snižuje krevní tlak, takže pacienti mohou omdlévat, zároveň ovlivňuje rytmicitu srdce, může způsobit arytmiu, tachykardii. Samozřejmě musím zmínit vliv na duševní činnost, zhoršování paměti, vybavování. Není to lék, který by byl absolutně bez vedlejších účinků.

Je třeba dodržovat přísné indikace. Smí ho podávat asi devět typů specializovaných lékařů, kteří musejí vpsat elektronický recept. Člověk si jej nemůže jen tak koupit.

Vedle toho ovšem existují jiné konopné látky – kanabidioly, které je také možné tělu dodávat. Mnoho vedlejších účinků nemají, ale také nemají přílišné účinky léčebné. Jsou velmi vhodným doplňkem třeba léčby THC. Dají se koupit jako potravinový doplněk a nepodléhají lékařské kontrole.

Jakým způsobem je THC podáváno?

Jednak ve formě rozpuštěné látky v čaji nebo tablety. Také se může vdechovat, ale nekouří se, používá se odpařovač, který stojí kolem dvou tisíc korun. Nejrozšířenější v Evropě je vdechovací přípravek Sativex. V žádném případě se z lékařského hlediska nedoporučuje rekreační užívání THC, což je vlastně kouření marihuany.

Lék je vždy přesně definován chemicky. Kromě mastiček, u kterých nadužívání není tolik nebezpečné, by lidé neměli konopí užívat bez dávkování. Pouze laboratoře mohou garantovat chemicky přesný obsah v jedné dávce.

Už se mezi lékaři využívání konopí rozšířilo?

Ne, povědomí mají zatím malé. Teď byla ve spolupráci s Johns Hopkins University v Baltimore založena společnost, která se bude zabývat výzkumem konopí a jeho praktickým využíváním, a měla by se starat i o jistou osvětu mezi lékaři. Prozatím se zájmem přicházejí spíše pacienti, ale ti jsou často mylně informovaní.

Čím to je, že se THC začalo používat k lékařským účelům tak pozdě? Marihuana je přece známá už dlouhou dobu.

V Izraeli THC používají už dvacet let, my jsme trochu pozadu.

Jaký je rozdíl v užívání kanaboidů a opioidů?

Dřív se použití těchto dvou látek dohromady vylučovalo, ale teď se studuje synergní použití. Oboje tlumí bolest, ale každá z těch látek se váže na jiné receptory. Kanaboidy se vážou na CB1 a CB2 receptory, které se vyskytují po celém mozku v obrovském množství. K něčemu tam přece musí být, ne? Nově se také zjistilo, že obrovské množství kanaboidových receptorů se nachází v těhotné děloze. Nevíme, k čemu tam jsou, ale nějaký důvod to mít bude, příroda nikdy nedělá nic jen tak.

Chystá se nějaká konference, kde se lidé dozvědí víc?

Někteří kolegové jsou v kontaktu s Johns Hopkins University v Baltimore a budou participovat na zmíněném výzkumu a praxi tady v České republice. V Praze se bude na podzim pořádat konference. Jedna se nedávno konala v Brně na Mendelově univerzitě. Zabývali se ale především technologickou stránkou problému, přípravou toho léku.

Foto: Stanislava Kyselová, AV ČR

Knižní novinka: Kompendium muskuloskeletálního zobrazování

Jiří Neuwirth, Jan Šprindrich

Kniha autorů Jiřího Neuwirtha a Jana Šprindricha shrnuje současné poznatky o zobrazování pohybového aparátu a měkkých tkání a diferenciální diagnostiku onemocnění na rtg, CT, MR, sonografických i PET-CT obrazech právě vychází v nakladatelství Triton.

Traumatologická část popisuje anatomii na různých zobrazovacích metodách a obsahuje často hodnocené metrické údaje. Dále popisuje poranění jednotlivých oblastí, včetně klasifikací používaných v radiologii, ortopedii a traumatologii.

Netraumatologické části knihy zahrnují obecnou semiologickou diferenciální diagnostiku kostí, kloubů a měkkých tkání, topografické řazení onemocnění a členění typů a stupňů chorob dle zobrazovacích znaků. Následuje kapitola s výčtem nejčastějších operací pohybového aparátu, s pooperačními změnami a komplikacemi na zobrazovacích metodách.

Na závěr shrnuje zásady poučení pacienta před diagnostickým ozářením, zásady radiační ochrany a typy a zásady užití kontrastních látek. Kniha končí vzpomínkami nestora osteologické radiologie profesora Koláře.

Potřebám rychlé orientace v běžné interpretační praxi slouží 174 schémat obsahujících více jak 300 obrázků, 134 tabulek, 574 křížových odkazů a přes 2500 hesel v rejstříku.

Knihu využijí nejen radiologové, ale i ortopedi a traumatologové a tím přispěje k tolik potřebné interdisciplinární spolupráci.

KOMPENDIUM muskuloskeletálního ZOBRAZOVÁNÍ

Rtg • CT • MR • Scinti • PET-CT • Sono

JIŘÍ
NEUWIRTH
Jan Šprindrich

Anatomie
Poranění
Anomalie
Nádory
Degenerace
Dysplazie

Kosti
Klouby
Šlachy
Vazy
Chřupavka
Svaly

UNIVERZITA KARLOVA
V PRAZE
3. LÉKAŘSKÁ FAKULTA

VZDĚLÁNÍ

Je v našich rukou, jakými se staneme lékaři

(absolventský projev)

Lenka Vostrá, absolventka oboru všeobecné lékařství na 3. LF UK

Není to tak dávno, co jsme v prvním ročníku skládali karpální kůstky, fascinovaně hleděli na lebku a učili se obsah fossa pterygopalatina. Tato chvíle byla v nedohlednu a my v nejistotě, zda k ní vůbec dospějeme. Před jednou z našich největších zkoušek jsme se za východu slunce scházeli na pitevně a po západu opouštěli chodby naší fakulty, abychom na kolejích ještě stihli otevřít anatomické učebnice. „No jo, ale tady je potvrzený úplně všechno?!“ O iluze jsme přišli rychleji, než proslulí básníci. Úspěch byl vykoupen litry vypité kávy, dny a týdny strávenými u knih a hrozícími dekubity v oblasti glutei maximi.

Po každé zkoušce jsme byli zase o něco bledší, o chlup šedivější a o pár zážitků s přáteli chudší. Na druhou stranu jsme utužili rodinné vztahy – to když během zkouškového byli rodiče a domácí mazlíčci ti jediná, kteří akceptovali naše nenalady a výbuchy zoufalství. Testovali jsme i naše partnery, kteří trpělivě snášeli, když jsme po nocích studovali a ve dne byli nevrlí a nevyspalí.

Přátelství posílená společným učením, sdílenou radostí nebo upřímnou podporou, když se nedařilo, byla také důležitou součástí celého studia.

A právě našim rodičům, partnerům a spolužákům chci tímto poděkovat, že nám věřili, podporovali nás ve slabých chvílích a byli tu pro nás bez výjimky vždy, když jsme to potřebovali.

Jak jsme postupovali dál a dál, pomalu se zvyšovala naše sebedůvěra. Z piteven jsme se přesunuli do nemocnice a začali se potkávat s živými pacienty a odebírat podrobné anamnézy. Někteří z nás si v této době uvědomili, že bude poněkud lepší, nebudou-li se svými pacienty příliš komunikovat, a tak brzy podpoří řady chirurgů, anesteziologů či patologů.

Dnešní den byl pro spoustu z nás jistě obrovskou motivací, cílem a odměnou za vytrvalou snahu přesvědčit naše examinátory o tom, že si zasloužíme stát zde jako absolventi 3. lékařské fakulty.

Nyní si ovšem troufám tvrdit: jsme si vědomi, že tu nic nekončí, naopak. Tímto slavnostním ceremoniálem přijímáme na svá bedra zodpovědnost, a to nejen za své pacienty, ale také hlavně za sebe. Je v našich rukou, jakými se staneme lékaři – a já nám z celého srdce přeji, abychom byli lékaři, kteří především:

Naslouchají, neboť rozhovor je někdy tím nejlepším terapeuticko-diagnostickým prostředkem.

Jsou **trpěliví**, protože cesta stát se dobrým lékařem není nikterak krátká ani jednoduchá.

Jsou **pokorní** – to až nám přijde první výplata a my zjistíme, že jsme na tom za dob studií a kapesného od rodičů byli vlastně lépe.

Jsou **pečliví** – když se místo zachránců světa v zářivě bílých pláštích staneme stroji na bezchybné papírování a vyfukávání kódů do počítače.

Jsou **zapálení** – trochu toho lehce fanatického nadšení si naše povolání zřejmě žádá, ale nenechme se strhnout úplně, hrozí snadné vyhoření.

Buďme **lidští** – to snad abychom nezapomněli, že do naší ambulance přišel člověk, nikoli sama choroba.

A naposled, buďme také lékaři, kteří jsou **vstřícní** – protože v drtivé většině lékař nepracuje sám a ke své činnosti potřebuje hned několik pomocných rukou a hlav, které jsou připraveny být mu k dispozici.

Na závěr mi dovoluť vyjádřit naše vřelé poděkování také pedagogům, kteří nás provedli teoretickými, pre-klinickými a klinickými obory, nejednou nám byli vzory a získali si naši lásku pro jejich obor.

Poděkování patří také naší fakultě, za poskytnuté zázemí ke studiu, a studijnímu oddělení za provázení všemi úseky studia, jejich organizaci a ochotě vyřešit s námi každou potíž.

Je potřeba být empatický, ale také si zachovat citový odstup

(promoční projev)

Michal Anděl

Jsou dny, které si pamatujeme – první den školy, maturita, přijímačky na univerzitu, imatrikulace, promoce, seznámení s partnerem, svatba či narození dítěte nebo smrt někoho z blízkých. Osobně si myslím, že je to tím, že nejlépe si pamatujeme něco, co je spojeno s emocí. Také díky tomu je výuka u lůžka či dobře připravená klinická konference tak významná pro výuku medicíny: ukazuje totiž nejen fakta a jejich souvislosti přírodovědné, ale také souvislosti, které se týkají nemocného. Nejde jen o molekulárně biologické či patologické pozadí jeho příznaků a stesků, ale také o subjektivní stránku nemoci, či chcete-li, trochu novodobějším označením o příběh.

Dnešním dnem vyvrcholil příběh vašeho studia. Jistě nezačal imatrikulací, ale vašimi představami o medicíně. Někteří jste děti lékařů či zdravotních sester a o nemocnicích či lékařských praxích, o nemocných a jejich příznacích či o problémech s pojišťovnami jste často slyšeli již doma u večeře či nedělního oběda. Jiní jste uvažovali či dokonce snili o medicíně z jiných důvodů – mohlo se jednat o onemocnění vaše či někoho z vašich blízkých, sourozenců, rodičů či prarodičů. A další jste si mysleli, že medicína je slušné praktické povolání, které pomáhá dalším a vám může dát doce-

la dobrou existenci. Těch důvodů může být celá řada – někdo šel studovat medicínu kvůli partnerovi, nebo kvůli kamarádům ze třídy na gymnáziu.

Ať již to byl důvod jakýkoliv, již první a druhý ročník vás musel přesvědčit o tom, že studium lékařství je poměrně dosti tuhá řehole a že od vás vyžaduje hodiny a hodiny příprav ke zkouškám. Ti, kteří zůstali, prokázali, že jejich rozhodnutí jít studovat medicínu stálo na pevných základech. Vy, kteří tu stojíte dnes, jste museli uspět u desítek větších a menších zkoušek. Mnohé jste se naučili a věřím, že nejen k vašemu prospěchu.

Příběh vašeho studia nebyl jistě jen příběhem vaším. Stojí za ním také příběh rodičů a prarodičů. Ti často víc, než jste si uvědomovali, prožívali vaše zkoušky, úspěchy, ale i neúspěchy, vaše váhání, pochybnosti, hledání i nalézání. V den vaší zkoušky čekali trpělivě na zprávu a byli vám za ni vděční. Ať již vědomě či podvědomě si do vašeho studia promítali své životy, své naděje, své vzpomínky a své představy. Možná tolik, že vám to někdy mohlo lézt na nervy. Počkejte ale dvacet či pětadvacet let, nebudete jiní.

To ale vůbec není všechno. Na fakultě jste se postupně proplétali s příběhy kolegů z vašeho kroužku. Začali jste znát jejich sourozence a znali historky

z jejich domova. Něco vám často připadalo imponující, jindy naopak otřesné. V každém případě jste se také stali těmi, kteří před zkouškou drží palce mnoha svým kolegům, radují se s nimi v případě úspěchu či sdílejí smutek nebo rozladění v případě neúspěchu. Je to tak v pořádku. Nikdo z nás není ostrovem sám pro sebe, jak píše John Donne, každý žijeme v nějaké komunitě, sdílíme radosti i stesky našeho okolí. Teď už se to nějak dohromady slévá, teď již se z vás stává jeden promoční ročník obsahující všechny ty navzájem propletené příběhy.

Možná, že se některých z vás začaly dotýkat i příběhy pacientů, což je ale o něco složitější. Empatický lékař či lékařka by se mohli snadno nechat vtáhnout do pacientova příběhu a stát se v něm aktivním. Pozor, to ale není cílem medicíny. Cílem medicíny je umět stanovit diagnózu, dle diagnózy nasadit správnou léčbu a pokud možno pacienta nejen správně léčit, ale také vyléčit. Lékař musí samozřejmě stát na straně pacienta, tedy musí umět stát na straně pacienta, být empatický, vnímavý k jeho potřebám a připravený mu pomoci. Varuji však před tím, aby se lékař nechal příliš hluboko vtáhnout

do pacientova osudu. To je nejlepší cesta k tomu, že se lékař nebude rozhodovat v podmínkách emoční neutrality. Pod emočním tlakem totiž vzniká riziko možnosti chybného rozhodnutí. Prosím, snažte si uchovat při vši empatii dostatečnou emoční neutralitu. Ta vám umožní mít chladný rozum a dostatečný citový odstup od závažných rozhodnutí, která se často dotýkají pacientova zdraví, života a smrti.

Na druhé straně se vám však dostalo privilegia nahlížet do života nemocným, často závažně nemocným. To je privilegium, které mají jen nemnozí. Važte si ho a snažte se občas o něm přemýšlet. Obohacení, které tak lékař nepřímo dostává, je jedinečné. Přivádí nás často k úvahám o směřování vlastních životů, o jejich smyslu a o otázkách s tím spojených. Také proto jsou mnozí lékaři hlubocí myslitelé či se snaží uspět v umění tak, aby ještě další cestou hledali smysl bytí.

Aniž bych chtěl nějak lacině přemítat o smyslu našeho života či o kolektivním smyslu našich životů, mám dojem, že lékař má možnost si uvědomit fragilitu našeho vezdejšího života a vnímat jeho neopakovatelný dar. Když k tomu připojíme znalost genetiky, stojíme uzaslí před jedinečností každého života a před jeho neopakovatelností. Přestože své geny sdílíme s našimi předky i potomky a také z největšího dílu s našimi současníky, jsme každý trochu jiný. Každý se vyvíjíme za poněkud jiných podmínek okolního prostředí a to jak prostředí fyzického, tak prostředí spojeného s psychickým působením. Vědomí tohoto faktu pak vede k úctě k ostatním i pokoře před silami, které naše bytí, náš vesmír i náš mikrokosmos pohánějí.

Proto si prosím alespoň občas uvědomte, že patříte k šťastnějším v této zemi i na této planetě. Získali jste

kvalitní univerzitní vzdělání, máte jisté zaměstnání, které vás může intelektuálně uspokojovat, ale i celkem důstojně žít. Uchází se o vás spousta nemocnic tady v Česku i v zahraničí. Na rozdíl od mnoha jiných v této zemi naprostá většina z vás bude mít kde bydlet, bude mít dostatek prostředků nejen k obživě, ale i na záliby, možnost cestovat, sportovat, navštěvovat koncerty a mít rodinu.

Při vši nespokojenosti s prozatím poměrně malými platy si prosím někdy uvědomte širší kontexty nabytého vzdělání a šanci s ním spojenou. Je spousta jiných, kterým se nepodařilo vystudovat ani střední školu, natož pak vysokou. Je také spousta těch, kteří vystudovali obor, ve kterém jsou šance na zaměstnání velmi malé. Při vši potřebě zlepšovat sociální poměry zejména mladých lékařů, buďte šťastni, že jste si zvolili právě lékařství. A buďte za to také vděční.

Vaše první kroky v nemocnicích již máte za sebou. Když jsem s některými z vás mluvil, zdálo se, že se vám v nemocnicích docela líbí. Cítíte, že vás čeká pěkný profesní život v zaměstnání, které může dát životu smysl.

Moc vám přeji za sebe i za učitele fakulty, aby tomu tak bylo, a také, abyste dovedli skloubit váš život profesní s životem rodinným či partnerským, aby pro vás povolání bylo víc inspirací, radostí a výzvou, než knutou, povinností či problémem. A abyste si i po létech vzpomněli na léta studentská jako na ta, která vás nejen formovala medicínsky, ale také lidsky.

Quod bonum felix faustum fortunatumque eveniat.

Mladý lékař v Německu: pro i proti

Tomáš Čupka

Již během studií se moji kolegové zmiňovali, že chtějí hned po promoci začít pracovat v zahraničí. Také jsem se tou myšlenkou zabíral, ale na rozdíl od ostatních jsem chtěl nejdříve zůstat dva až tři roky v Čechách a potom, již trochu zorientovaný v oboru, vycestovat.

Po promoci jsem dostal příležitost nastoupit na gynekologicko-porodnickou kliniku v Praze, kde jsem potkal skvělé lékaře, kteří byli ochotni mě zaškolit a uvést do klinické praxe. Byla to výborná zkušenost, na klinice se mi velice líbilo a vše nasvědčovalo tomu, že nakonec změním plány a zůstanu v Praze, a to i přes obecně známé problémy s přesčasovými hodinami a nedostačným finančním ohodnocením. Po roce mi ale nebyla prodloužena pracovní smlouva a odjezd do zahraničí se stal opět variantou řešení dané situace. I přesto, že jsem našel pár pracovních nabídek v ČR, rozhodl jsem se pro práci v zahraničí. Byla to výzva, zároveň touha vyzkoušet něco nového a seznámit se s úrovní medicíny jinde ve světě.

Aby člověk získal zaměstnání v zahraničí, musí splnit jisté administrativní a jazykové požadavky. Po jejich splnění jsem absolvoval krátkou hospitaci, na které se mi zalíbilo natolik, že jsem podepsal pracovní smlouvu na pět let. Začátky byly těžké, i když jsem složil jazykovou zkoušku, která je při nástupu nutností, neměl jsem potřebnou profesní lékařskou slovní zásobu a profesní hantýrku v němčině.

Kolegy moje jazykové problémy nezajímaly a situaci mi nijak neulehčovali. Po zhruba dvou týdnech se

to ale upravilo a byl jsem schopný na pracovišti normálně fungovat. Navíc jsem musel svého nového šéfa přesvědčit, že lékařské vědomosti a zkušenosti získané v Čechách jsou opravdu na velmi dobré úrovni. Zpočátku totiž projevoval jistou nedůvěru, jakoby všichni zahraniční lékaři měli horší vzdělání než Němci. Po několika společných službách však zjistil, že i český systém je na srovnatelné úrovni a mým odborným znalostem lze důvěřovat.

Srovnávám-li roční pracovní zkušenost v České republice s nyní již dvouletou z Německa, zaznamenal jsem několik rozdílů. První je v dodržování pracovní doby. Na naší klinice v Německu se dbá na včasné odchody z práce. Finanční ohodnocení absolventa v Německu je lepší, z platu je možné normálně žít a ještě i něco ušetřit, což se mi v ČR nedařilo. Přesčasy jsou respektovány a propláceny. Na postgraduální vzdělávání má na naší klinice každý lékař vyčleněný finanční příspěvek. Na odborné kurzy je udělováno studijní volno a zároveň je ohodnoceno jako normální pracovní den.

Nechci však budovat klamný dojem, že je v Německu lepší všechno. Kvalita lékařské péče je z mého pohledu v ČR na světové úrovni a v některých ohledech předčí i německou. Specifickým německým problémem je existence „papíru skoro na všechno“, což zdržuje každodenní činnost. Je zapotřebí brát zřetel také na daň, kterou je nutné zaplatit v podobě vykořevení. Člověk odchází ze známého prostředí, kde vyrůstal, studoval a žil, je vzdálen od rodiny a přátel.

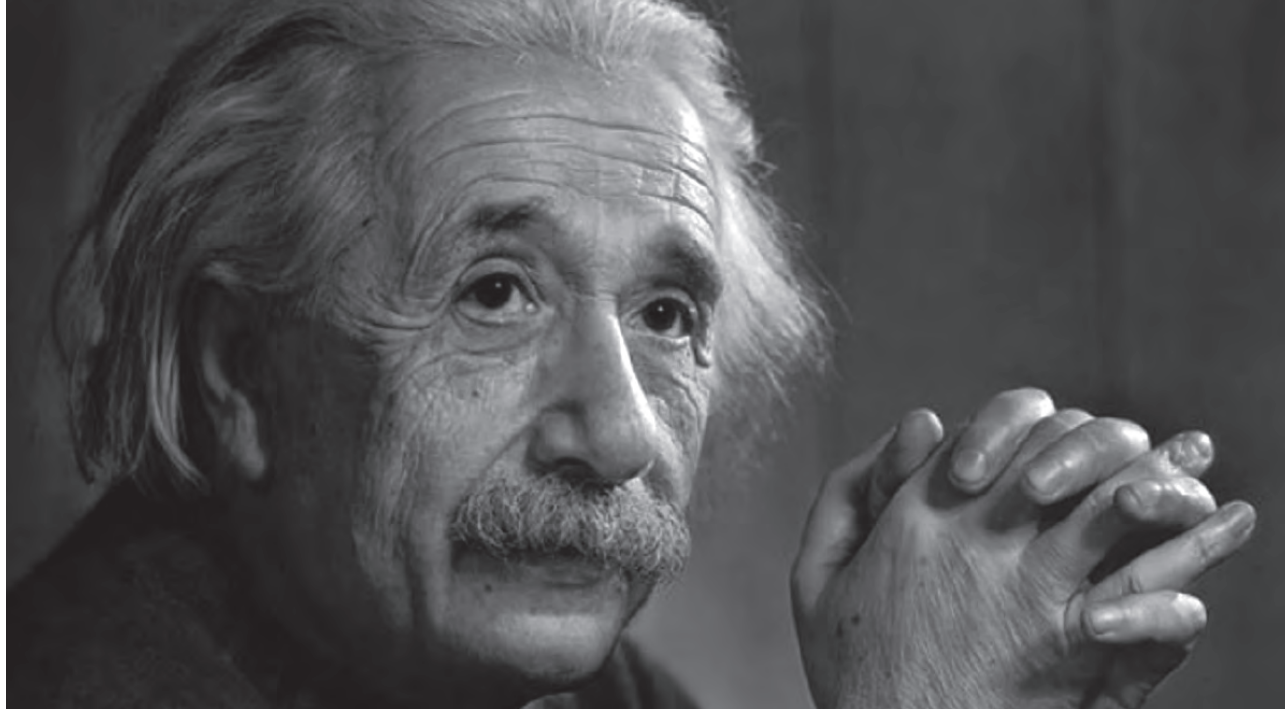
Pokud mám hodnotit svou situaci po dvou letech pobytu a práce v zahraničí, musím konstatovat, že jsem našel dobré pracovní místo, kde se nadřízený zajímá o své zaměstnance a kde funguje postgraduální systém vzdělávání, mám volný čas, jsem schopný vytvářet úspory. Proto prozatím o odchodu z Německa neuvažuji.

Kdyby se ale situace v Čechách změnila, to znamená, že by se zlepšilo finanční ohodnocení nejen mladých lékařů, navýšil se počet zdravotnického personálu a systém postgraduálního vzdělávání měl skutečnou podporu, určitě bych o návratu do Čech uvažoval.

Autor textu je absolventem 3. LF UK a v současné době pracuje na klinice v Bádensku-Württembersku.

Do následujícího čísla Vita Nostra Revue připravujeme anketu mezi mladými lékaři, kteří se rozhodli odejít z České republiky pracovat do zahraničí. Jaké mají důvody k odchodu a jak se jim v cizině daří? Více ve Vita Nostra Revue 2, 2016.

Politika, věda a občanská společnost

Jaroslav Šonka

Věda je specializovaná činnost, jejímiž protagonisty jsou odborníci ve velmi úzkých oblastech. Věda má ovšem vliv i na jiné oblasti, například na zdravotnictví, kde hraje značnou roli odbornost těch, kteří léčí například koleno či hlavu, ale pacient by asi po krátké debatě odmítl představu, že se s jeho kolenem dělá „věda“. V tomto případě se očekává jen uplatňování vědeckých výsledků a hovoří se právem o „umění léčit“. Čas od času se některé impulzy z oblasti vědy, z oněch

zmiňovaných „úzkých oblastí“, stávají součástí veřejné diskuse. Tyto případy mohou být velmi různé a je důležité o nich vědět. Připomeňme si třeba debatu o nukleárních zbraních, iniciovanou Albertem Einsteinem, která byla lidskoprávním vyhodnocením možností nukleárního arzenálu.

Této diskusi předcházela jiná, iniciovaná po první světové válce Philipem Lenardem (1862-1947), nositelem Nobelovy ceny za fyziku z roku 1905 (za objev

katodového záření). Původně přítel Alberta Einsteina (Nobelova cena v roce 1921) stal se jeho zavilým odpůrcem a Einsteinovy myšlenky označil pojmem „židovská fyzika“. Lenard napsal knihu o německé fyzice, kterou měl za něco podstatně jiného. Vyloučil z této vědy nejen Alberta Einsteina, ale i „árijce“ Wilhelma Conrada Röntgena (1845-1923, Nobelova cena v roce 1901), kterého vnímal jako oborového konkurenta. Je to jeden z nejtragičtějších příkladů závisti a nezdravé kompetitivity ve vědě a veřejných výstupů, které negativně ovlivnily celou společnost. To, co navrhoval Einstein, a co následně potvrzovaly experimenty, Lenard popíral. Na rozdíl od většiny německých fyziků se stal nadšeným nacistou. Jeho příklad společenského vyústění vědecké činnosti je obzvláště scestný, ale ne jediný. Věda a politika tedy souvisejí, na což je třeba si povšítit, i na pozadí historie vědy v nacistickém Německu.

Soutěživost a veřejně viditelná závist ovšem není to nejdůležitější, na co příklad Philipa Lenarda ukazuje. Upozorňuje nás zejména na to, jaká může být role vědců ve společnosti, a jak jsou vědci jako osobnosti často svedeni společenskou interpretací své činnosti. Z pozice zdánlivé elity se nejprve staví nad spoluobčany a interpretují sama sebe jako někoho, kdo je oprávněn autoritativně hovořit i o věcech, které se nacházejí mimo jejich specializaci. Skromněji působí, když naopak před výsledky své činnosti varují, jako to učinil Albert Einstein. V obou případech však jde o jasné politické působení, ať již je to vstřícné vysvětlování v prostoru demokratické společnosti, osobně definovaná vášeň, nebo režimní propaganda. K propagandistické činnosti využívaly vědce především totalitní režimy: připomeňme politický vliv lysenkizmu a osud Milana Haška, kte-

rý po svém objevu indukované imunotolerance padl do komunistické debaty o lysenkistické pseudovědě a stálo ho to možná Nobelovu cenu.

Jak tedy na to? Po roce 1989 jsme příliš často slyšeli zavádějící větu „přenechme to odborníkům“. Dodnes tak argumentují někteří zdánliví experti atomové loby. Nikdo u nás dostatečně nevyhodnotil západoněmecký příklad organizace vědecké činnosti po roce 1945. Tam vznikla po zkušenostech z doby nacismu koncepce nepřenechávání věci odborníkům. Pokud je vědec ve svém oboru špičkou, musí současně pochopit společenský význam své činnosti a umět ji zařadit do občanského kontextu. Musí veřejnosti svou činnost vysvětlovat, aby se jako „odborník“ nezačal podobat filmové postavě doktora Mabuse, ale především aby se nestal někým, jako v reálu byl dr. Mengele. Pozitivním příkladem vysvětlování a veřejné reflexe vlastní elitní činnosti je Albert Einstein, jehož pak podpořil občansky aktivní spoluzakladatel moderní matematiky Bertrand Russell jak návodem k porozumění teorii relativity, tak ideou, že nelze dopustit zneužití vědeckých poznatků.

Západoněmecké chápání společenského zapojení vědy a jejích protagonistů nepřišlo samo sebou, stimulovali je po roce 1945 západní spojenci. Vysvětlování smyslu vědy a jejích výsledků se připojilo ke koncepci celoživotního občanského vzdělávání, ve kterém občané kladou otázky a dostávají odpovědi od těch, kteří věci rozumí. Mám osobní zkušenost z Německého ústavu pro výzkum rakoviny v Heidelbergu. Vědci zde mají povinnost přednášet i pro veřejnost – pro mladé lidi (se svou specializací na rakovinu plic jsem musel přednášet obzvláště často), pro pacienty v rekonvalescenci, ale i pro zástupce průmyslu či vesnických

spolků. Podobný mechanismus práce s občanskou společností jsem ovšem obsluhoval i později, poté, co jsem se začal věnovat politickým vědám. Principy Evropské unie, občanských svobod, průmyslových politik, ekologie, to vše je nutné veřejnosti vysvětlovat. Přivolaní odborníci se ovšem musejí otevřeně podrobit kritické diskusi. I novináři mají v německém prostředí časté kurzy, kde se probírají jak aktuální témata, tak otázky etiky vlastní činnosti. Většina takových akcí dostává v Německu finanční podporu Spolkové centrály pro politické vzdělávání, která vznikla v roce 1953 za podpory USA, tedy okupační mocnosti. V internetové prezentaci www.bpb.de najdeme v němčině (ale také v angličtině) materiály, které se týkají politických západ i otázek vědy.

Dobrým příkladem tohoto přístupu je německá debata o omezování a konečném zrušení atomových elektráren, tedy rozhodnutí prvotně politickém. V české reflexi najdeme na toto téma především povýšené a pohrdlivé komentáře těch, kteří o energetické politice rozhodují. V nabídce zmíněné Spolkové centrály oproti tomu najdeme informace o tom, jaký inovační impulz dalo toto politické rozhodnutí právě vědecké činnosti. Alternativní technologie vedly k početným inovacím v nejrůznějších oborech výzkumu a k postupnému zlevňování jen neprávem tak nazývaných alternativních zdrojů energie. Geotermie, vítr, i slunce vedou i ke změně uvažování veřejné správy, která naopak hledá informační zdroje pro své rozhodování. Z politického pohledu je důležitá i decentralizace a regionalizace, která je s touto energetickou reformou spojena. Odbornost řady vědeckých disciplín zde jasně komunikuje s veřejným vnímáním a politickým rozhodováním.

Česká energetická koncepce je příkladem opačného přístupu. Je totiž plodem onoho zhoubného přístupu „přenechme to odborníkům“. Kritická a otevřená diskuse se nekoná, kritici jsou propagandisticky zatlačováni do pozadí. Občas se sice objeví lehké kritické komentáře o „bláznivých Němcích“, o obtížných zastáncích alternativ, ale nikdo nevysvětluje hospodářskou problematiku české energetické koncepce, například nutnost dotací a dlouhodobého příslibu výkupních cen elektřiny. Jen takový přístup může zaručit ekonomickou udržitelnost české koncepce založené na atomových elektrárnách. Kde je vlastně trh, měly by se ptát ekonomické vědy? A politické vědy by mohly najít jiný, „podezřelý“ aspekt tohoto rozhodování: Čím větší je suma investovaná ze státního rozpočtu, tím větší jsou provize zúčastněných osvícených odborníků, kteří spolurozhodují, ale necítí svou povinnost vysvětlovat vědecké principy a veřejně hodnotit alternativy.

Dobré i špatné příklady prokazují, že propojení vědy, jejího hospodářského uplatnění a veřejné a politické diskuse je nejen prospěšné, ale i nutné. Ono „přenechme to odborníkům“ je občansky nepřijatelný přístup a povinnost odborníků vysvětlovat své představy je jasná. Podtón „tomu nemůžete rozumět“ je zhoubný: bez podstatného zapojení vědeckých debat do kontextu občanské společnosti a politiky se neobejdeme.

Autor, dlouholetý spolupracovník Evropské akademie v Berlíně, je původní profesí biolog.

Psáno pro Vita Nostra Revue.

TEXT

Na obranu liberálního vzdělání

Fareed Zakaria

Americký politolog indického původu Fareed Zakaria je považován za jednoho nevlivnějších intelektuálů současnosti a jeho názory na liberální politiku sledují demokratičtí politici i veřejnost v celém světě. Pozornost si získal především knihou o moderní demokracii *Budoucnost svobody*, která péčí nakladatelství Academia několikrát vyšla i u nás, stejně jako další z jeho důležitých studií *Postamerický svět*. V týdeníku *Respekt* týden co týden vychází překlad jeho pravidelného politického komentáře amerického i světového dění.

Poslední Zakariovou knihou je jeho studie zaměřená na stav moderního vysokého školství, nazvaná *Na obranu liberálního vzdělání*. Polemizuje v ní s dnes častou koncepcí univerzity zaměřené pouze na předávání znalostí a pracovních postupů, tedy na výchovu úzce specializovaných odborníků bez širšího chápání rozmanitosti moderního a postmoderního světa. On sám preferuje vzdělání liberální, rozvíjející kreativitu, laterální myšlení, komunikaci a schopnost vzdělávat se celoživotně. Knihu připravuje k vydání nakladatelství Academia a *Vita Nostra Revue* přináší rozsáhlou ukázkou její druhé kapitoly věnované historii debaty o podobě vysokoškolského vzdělání.

Stručná historie liberálního vzdělání

Po větší část lidských dějin bylo vzdělání přípravou na povolání. Lovci, zemědělci i bojovníci učili mladé, jak lovit, obdělávat půdu a bojovat. Dětem z vládnoucích tříd se dostávalo poučení v umění, jak vést válku nebo jak vládnout, ale i to bylo míněno především jako příprava na roli, kterou v budoucnosti budou ve společnosti zastávat, a žádný širší účel to nemělo. Vše se však začalo měnit před pětadvaceti stoletími v antickém Řecku.

Ještě předtím se vzdělávání v Řecku zaměřilo na zdokonalování se v *areté*, což zhruba znamená něco jako ctnost či schopnost stávat se moudrým. Jak píše Bruce A. Kimball, který se historii vzdělávání věnuje dlouhodobě, bylo takové studium zaměřeno převážně

na memorování a recitování homérské epiky.¹ Tím, že se ponoří do světa bohů a bohyň, králů a válečníků, se měly děti zdokonalovat v řeckém jazyce a sát poučení, pravidla i hodnoty, jež byly považovány za důležité pro vládnoucí elitu. Klíčovým prvkem řeckého vzdělání byla tělesná výchova. V městském státě Sparta, nejextrémnějším příkladu tohoto přístupu, byli chlapani, kteří byli po narození shledáni jako neduživí, ponecháni osudu, aby zemřeli. Ostatní byli posíláni do tvrdých výcvikových táborů, kde se od nejtělejšího věku zocelovali, aby se mohli stát spartskými bojovníky.

¹ Kniha Bruce Kimballa, *Orators and Philosophers: A History of the Idea of Liberal Education* (Řečníci a filozofové: Dějiny ideje liberálního vzdělání, New York, Teachers College Press, 1986) přibližuje nejstarší a antické vzdělávání. V částech kapitoly, věnovaných tomuto období, vycházím kromě jiných zdrojů z Kimballovy knihy.

Zhruba v pátém století před Kristem začaly některé řecké městské státy, zejména Atény, experimentovat s novým způsobem vlády. „Říkáme našemu uspořádání demokracie,“ poznamenal aténský státník Perikles ve slavnostní řeči nad padlými v roce 451 před Kristem, „neboť moc není v rukou menšiny, nýbrž všeho lidu.“ Tato inovace ve způsobu vlády vyžadovala souběžnou inovaci ve vzdělávání. Nestačilo už jen získat základní dovednosti, jak si opatřit potravu – občané se museli také naučit řádně řídit svou společnost. Pro Řeky začalo být podstatné spojení mezi co nejširším vzděláním a svobodou. Když o pár let později chtěli popsat tento přístup k učení Římané, vytvořili si pro něj termín „liberální“ vzdělání, přičemž vycházeli z původního latinského smyslu slova, tedy „týkající se svobodného člověka“. O víc než dva tisíce let později viděl americký sociální reformátor Frederick Douglass (1818 – 1895), který se narodil jako otrok, totéž spojení. Když se jeho pán dozvěděl, že mladý Frederick umí dobře číst, rozzuřil se: „Učení zkazí i toho nejlepšího negra na světě. Když zvládne přečíst si Bibli, navždycky ho to jako otroka znehodnotí.“ Douglass si vzpomínal, že s jeho výrokem „instinktivně souhlasil a od té chvíle věděl, jaká cesta z otroctví ke svobodě je ta nejpřímější“.

O tom, zda má liberální vzdělání smysl, se lidé přeli od počátku. (Možná je intelektuální nesouhlas podstatnou součástí samotné myšlenky.) První velký spor se odehrál už v antickém Řecku mezi filozofem Platonem a řečníkem Isokratem. Platon a jeho stoupenci včetně Aristotela považovali vzdělání za hledání pravdy. Inspirováni Sokratem využívali dialektického způsobu uvažování a diskursu k usilování o znalosti v jejich nejčistší podobě. Isokrates naopak tíhl k staré tradici *areté*. Spolu se svými stoupenci věřil, že člověk

dosáhne ctností a schopnosti kvalitně žít tím, že bude studovat rétorická umění, jazyk a morálku. Tato debata – mezi těmi, kdo chápou liberální vzdělání instrumentálně, tedy jako nástroj, a těmi, kdo vidí jeho smysl v něm samotném – pokračuje až do současnosti.

Obecně vzato získávalo praktičtější zdůvodnění liberálního vzdělání v antických dobách převahu. Obě dvě tradice se však nikdy zcela neoddělily. Římský státník a filozof Cicero, který jako jeden z prvních užíval pojem *artes liberales*, požadoval, aby se hledání pravdy spojovalo s rétorikou, považovanou tehdy za užitější dovednost. „Řečnický projev odvíjí svou krásu i plnost od znalostí,“ napsal někdy kolem roku 55 po Kristu. A i když debata stále pokračuje, platí, že liberální vzdělání v sobě vždy spojuje oba přístupy – praktický i filozofický.

Ústředním tématem liberálního vzdělání od počátku zůstávají přírodní vědy. Vyjma toho, že v oněch časech byl důvod studovat zcela opačný, než jak zní dnešní argumenty. Ve starověkém světě, a ještě po řadu dalších staletí, byly přírodní vědy vždy považovány za cestu k abstraktním znalostem. Praktický význam neměly. Humanitní předměty jako jsou jazyk či dějiny naopak vybavovaly mladé lidi k tomu, aby mohli dobře fungovat jako politici, dvořané, právníci a obchodníci. A přece Řekové a Římané studovali kromě rétoriky a gramatiky také geometrii a astronomii. V prvním století před Kristem byl tento duální přístup ke vzdělání „konečně a definitivně formalizován“ do systému popsaného jako „sedmero liberálních/svobodných umění“. Kurikulum bylo rozděleno mezi přírodní vědy a humanitní předměty, tedy předměty teoretické a praktické. O několik století později přišlo rozdělení do dalších dvou podskupin: trivia – gramatiky, logiky

a rétoriky a kvadria – aritmetiky, geometrie, hudby a astronomie.

Vojáci a státníci přirozeně kladli větší důraz na předměty, které považovali za praktické – dnes bychom řekli humanitní. Přesto však vždy přetrvávala idea širšího vzdělání. V osmém století, když francký král Karel Veliký (germánský kmen Franků osidloval rozsáhlá území dnešního Německa, Francie, Belgie, Nizozemska a Lucemburska) upevňoval svou říši, založil, jak píše Bruce Kimball, na svém dvoře školu a ustavil jejím mistrem anglického učence Alcuina (už tenkrát platilo, že nejlepší je mít v čele školy Angličana). Alcuin a jeho žáci se zaměřili na gramatiku a textovou analýzu a matematiku odsunuli, ale pořád vyučovali jistou podobu svobodných umění. Úsilí o hlubší pochopení se nikdy nevytratilo. Dokonce i v temném období středověku udržovaly kláštery tradici učení se a bádání.

Proč se evropská výuka přesunula do klášterů? Jedním z vlivů mohl být islám, nejrozvinutější středověká civilizace – něco takového je obtížné si dnes představit. V islámském světě fungovaly desítky madras – škol, kde se studovala historie, politologie, přírodní vědy, hudba a řada dalších předmětů a kde probíhal i výzkum (i když ne všem islámským vzdělávacím institucím se říkalo madrasy). Islámské vzdělávání přinášelo inovace, zejména ve studiu matematiky. Slovo algebra pochází z arabského výrazu *al-jabr*, což znamená „znovuspojení oddělených částí“. Jméno perského učence al-Chorezmího bylo přeneseno do latiny jako *algoritmi*, z čehož vznikl „algorismus“. V jedenáctém století byla káhirska škola al-Azhar a Nizamiyah v Bagdádu známá díky svým akademickým výsledkům po celém světě a stejně tak tomu bylo i s jinými centry vzdělání arabského světa. Vliv islámu

se projevoval i v částech Evropy osídlených muslimy: v madrasách maurského Španělska v Granadě, Cordobě, Seville i jinde.

S pozdním středověkem se nachýlila ke konci i éra evropské stagnace. Rozmach globálního obchodu i cestování vyžadoval od těch, kdo stáli v čele tohoto procesu, větší znalosti a kvalifikaci v oblastech, jako byly zeměpis, právo a přírodní vědy. Městské státy, které mezi sebou hospodářsky soutěžily, vyhledávaly jednotlivce s co největšími dovednostmi a nejlepším vzděláním. Místem, kde se začalo rozvíjet podnikání, obchod a kapitalismus se díky dlouhému pobřeží stala Itálie. Skupiny učenců se v mnoha italských městech pustily do studia teologie, kánonů a občanského práva i dalších předmětů. Tito učenci putovali ze vzdálených míst a často se sdružovali podle země svého původu, přičemž každé takové skupině se říkalo „národ“ (latinské *natio*), což bylo jedním z prvních případů použití tohoto slova. Některé z těchto „národů“ si najímaly místní učence, začaly pořádat zkoušky znalostí a sdružovaly se do skupin, jimž se začalo říkat *universitas*. V zájmu zachování nezbytné svobody a autonomie tyto organizace rovněž vyžadovaly zvláštní ochranu před místními zákony, jíž se jim také dostávalo.

V roce 1088 tak byla v Boloni založena první evropská univerzita. Během následujícího století se podobné instituce zrodily v Paříži, v Oxfordu, v Cambridgi a v Padově. Kolem roku 1300 existovalo v západní Evropě patnáct až dvacet univerzit. Tyto školy sice ve svém počátku nebyly baštami svobodného bádání, avšak poskytovaly prostor, kde mohli učenci debatovat o některých tabuizovaných předmětech, znovuobjevovat, překládat a studovat Aristotelovy spisy a pečlivě zkoumat zákony. Větší část badatelské práce se však i přesto

odehrávala mimo univerzity, na nichž hrálo velkou roli náboženství. Například i pouhé úvahy o vzájemném postavení hvězd a Země byly považovány za kacířství. Studenti v mnoha městech, ač se jim dostávalo stejné svobody a výjimečného postavení jako kléru, ovšem požadovali mnohem víc. Heslo padovské univerzity znělo *Universa universis patavina libertas* – „Padovská svoboda je pro každého univerzální“.

Ve čtrnáctém století se rovnováha mezi praktickými a filozofickými vědomostmi začala opět vychylovat. Někteří italské učenici a autoři dospěli k závěru, že univerzity jsou příliš specializované, a začali usilovat o návrat evropského vzdělávání k řeckým a římským kořenům. Tito humanisté odmítali vysoce detailní scholastický přístup k výuce a teologii, který na středověkých univerzitách převažoval. Namísto toho prosazovali, jak poukazuje zesnulý badatel Paul Oskar Kristeller², „znovuzrození umění a psaní, schopnosti formulovat a učit se“, což „vedlo k novému a intenzivnímu studiu antické literatury a historie“. Během následujících dvou století se do celého zbytku Evropy začalo šířit to, čemu se říká renesanční humanismus.

Tyto tradice vzdělanosti však nedaly vznik zkušenosti, kterou dnes považujeme za liberální vzdělání. Jeho moderní tradice toho má méně společného s univerzitou a více s kolejí (college). „Kolej, jak ji dnes chápeme,“ píše Andrew Delbanco, profesor Columbia University, „je v podstatě anglický nápad³.“ Nejstarší

anglické koleje byly zakládány ve třináctém století pro učence zabývající se bohoslovím, jejichž povinnosti podle Delbanca zahrnovaly „sloužit mši za duši donátora koleje, neboť díky jeho podpoře se nemuseli věnovat podřadnější práci“. Náboženský vliv byl silný – veřejné přednášky například byly sekulární odnoží nedělní mše, kurikulum ale bylo pestré a zahrnovalo i předměty z jiných oborů nežli teologie.

Ještě sekulárnější začaly být koleje v devatenáctém století, kdy větší zodpovědnost za výchovu kněží přebraly semináře. Začaly se zároveň víc lišit od evropských univerzit, které se stále víc zaměřovaly na výzkum, a to zejména v Německu. Na rozdíl od univerzit, které často neměly ustálenou formální podobu, definovala koleje už podoba budov. Impozantní kamenná stavba obvykle mívala otevřené nádvoří a ložnice studentů byly v postranních křídlech. Uvnitř byla „společná“ (common) místnost, kde se studenti mohli setkávat, kaple, kde se mohli modlit, a knihovna, kde mohli číst. Tento anglický model rezidenční koleje se rozšířil do celého angloamerického světa a dodnes je typickým prostředím, v němž žijí a studují pregraduální studenti.

Na počátku dvacátého století tak významné univerzity, mezi nimi i Harvard a Yale, přijaly model rezidenční koleje, kde jsou studenti i ubytováni. Zčásti je k tomu vedla snaha zachovat intimitu prostředí kolejí svobodných umění, přičemž zároveň usilovaly o to, aby se z nich staly významné výzkumné univerzity. Na rezidenční koleje se tak začalo pohlížet jako na cosi, co v sobě nese specifické kvality, povyšující prožitek liberálního vzdělání nad vlastní kurikulum. Výhody takového uspořádání jsou dnes často popisovány termíny jako „kombinace učení a života“, „vzdělání rovného s rovným“ nebo „laterální vzdělání“. Samuel

2 Německo-americký historik a odborník na renesanci, 1905-1999 (pozn. překl.)

3 Pokud jde o počátky amerických vysokých škol, vycházím kromě jiných pramenů zejména z vynikající knihy Roberta Delbanca *Kolej: Co byla, je a měla by být* (College: What It Was, Is, and Should Be), Princeton, Princeton University Press, 2012) (pozn. autora). [Robert Delbanco (1952) je ředitelem Amerických studií na newyáboženství. (pozn. překl.)]

Eliot Morison, legendární historik Harvardu, popsal snad nejlépe, v čem spočívá největší přínos takového rezidenčního uspořádání: „Naučit se obsah učebnic lze účastí na přednáškách a četbou, ale právě společné studium, diskuse, jídlo i pití, hry i modlitby členů kolejišského společenství, v němž jsou všichni pospolu mezi sebou i se svými učiteli, je nedocenitelným darem, jehož se tu člověku při budování charakteru dostává.“ Důraz na charakter, pramenící z religiózních počátků kolejí, zůstává přinejmenším teoreticky cílem téměř všech liberálních kolejí.

Nejstarší americké koleje vznikaly podle anglických předobrazů. Mnozí ze zakladatelů Harvard College byli absolventy Eammanuel College, která je součástí univerzity v Cambridgi. Možná proto, že v Americe nebyly koleje zakládány striktně jako semináře, často ve svém kurikulu zahrnovaly celou řadu oborů včetně přírodních věd, humanitních předmětů a práva. Od studentů se očekávalo, že budou studovat všechny předměty a srovnávat je mezi sebou, protože se soudilo, že vše sjednocuje moudrost Boží. Takový přístup ke vzdělání zřetelně vyjadřují slova kardinála Johna Newmana, vyslovená v 19. století: „samotný obsah znalostí je tu těsně propojen, jakožto jednání i dílo Boží“. Byla to teologická verze toho, čemu dnes fyzici říkají jednotná teorie pole.

První americké koleje se držely kurikula, jež by se dalo popsat jako Bůh a Řekové – teologie a klasická studia. Na počátku devatenáctého století se však nad tímto přístupem rozpoutala významná debata. Lidé se ptali, proč se od studentů vyžaduje, aby studovali starověkou řečtinu a latinu. Množily se návrhy, aby studijní plány zahrnuly také moderní jazyky a dobře odpovídající předměty. Země se rychle rozvíjela, rostla hospodářsky

i technologicky a ve srovnání s tím vypadalo studium na kolejích poněkud zastarale. Po mnoha úvahách připravil profesorský sbor na Yale v roce 1828 studii obsahující klasické kurikulum. Studie nejenže významně ovlivnila americké koleje na celé půlstoletí – leckdo by také mohl říct, že zastavila nevyhnutelný vývoj –, ale popsala i ústřední rozpor v pojetí liberálního vzdělávání, který trvá dodnes.

Studie vysvětlovala, že podstatou liberálního vzdělávání „není učit, co je typické pro to které povolání, nýbrž položit základy, jež jsou společné všem“. Své dva hlavní cíle popsali profesori z Yale způsobem, který zní smysluplně dodnes: naučit přemýšlet a dodat myšlení specifický obsah.

Dvěma významnými cíli duševní kultury jsou kázeň a obsah mysli – posilování její kapacity a její naplňování znalostmi. První z obou cílů je pravděpodobně

důležitější. Rozhodujícím faktorem kolejního studia by tudíž mělo být každodenní a důrazné rozvíjení studentových schopností. Předepsána by měla být taková odvětví studia a takové metody výuky, které co nejlépe podpoří jeho schopnost udržovat pozornost, zacílit tok myšlení, analyzovat předmět, který má být zkoumán, sledovat a přesně rozlišovat, vést debatu, přesně vyvažovat důkazy předkládané k posouzení, probouzet, zvyšovat a ovládat imaginaci, dovedně uspořádávat poklady, jež naše mysl obsahuje, probouzet a vést probuzený talent.

Přestože vlastním cílem yaleské studie byla obhajoba klasického kurikula, v širším pohledu snášela argumenty na podporu názoru, že učení se myslet je důležitější než předepsaná témata a knihy. O padesát let později stejné argumenty oživil člověk z Harvardu, který se s nimi dal do boje.

Charles Eliot byl nepravděpodobný kandidát na prezidenta Harvardu. Už proto, že byl přírodovědec, a to v době, kdy v čele škol, jako byly Harvard, Yale a Princeton, stáli duchovní. Promoval na Harvardu v roce 1853 a vzápětí byl ustanoven jako učitel a později odborný asistent matematiky a chemie. I když doufal, že bude jmenován profesorem, nestalo se tak, a navíc jeho otec v téže době přišel o jmění. Eliot se rozhodl odcestovat do Evropy, kde na vlastní oči spatřil rapidní proměnu vysokého školství a zejména vzestup výzkumných univerzit v Německu. Po návratu do Spojených států se v roce 1865 stal profesorem na Massachusetts Institute of Technology. Harvard právě v této době, podobně jako řada dalších kolejí, procházel bouřlivým obdobím. Musel čelit volání po vzdělání více zacíleném na budoucí povolání, a tím vyhovět požadavku připravit po skončení války Severu proti Jihu Američany na to,

že se musí stát hybnou silou, která požene rychle se industrializující hospodářství vpřed.

Ve snaze rozptýlit přetrvávající obavy napsal Eliot do časopisu *Atlantic Monthly* dvoudílnou stať nazvanou „Nové vzdělání“. Uvedena byla slovy, která by mohli pronést rodiče i dnes, jen by museli reflektovat pohlaví dítěte: „Co mohu udělat pro svého chlapce? Jsem rád, že si mohu dovolit poskytnout mu to nejlepší vzdělání, jaké je k mání. Byl bych pyšný, kdyby se z něho stal duchovní nebo učenec, avšak nemyslím, že by na to byl ustrojen. Chci mu dát praktické vzdělání, takové, které ho připraví lépe, než jsem byl já připraven, aby pokračoval v mém podnikání či v jiné činnosti, jež ho přitahuje.“ Eliotova odpověď zněla, že Američané potřebují zkombinovat to nejlepší z rozvíjejících se evropských výzkumných univerzit s nejlepšími tradicemi klasických amerických kolejí.

Navrhl proto, aby se významné americké univerzity začaly věnovat výzkumu, avšak až na postgraduální úrovni, přičemž studenti před promocí by měli svobodu věnovat se široce svým zájmům. Projevil tak tím schopnost opravdu pochopit a zvládnout nastupující trendy ve vzdělávání, například oddělování přírodovědného vzdělání a humanitních oborů nebo nástup technického školství. Požadoval, aby koleje začaly pečlivě rozlišovat mezi vzděláním orientovaným profesně a liberálně, přičemž to druhé považoval za důležitější. Několik měsíců poté, co stať vyšla, bylo Charlesi Eliotovi nabídnuto, aby se stal prezidentem Harvardu. Vydržel v tomto postavení čtyři desetiletí – dost, aby přetvořil univerzitu i celou Ameriku.

Eliot provedl na Harvardu tolik transformačních změn, že není možné je vyjmenovávat – a v podstatě tím položil základy moderní americké univerzity. Jedna

z jeho reforem, možná ta nejdůležitější, alespoň pokud šlo o studenty před promoci, bylo prosazení kurikula založeného na „spontánní rozmanitosti výběru“. Jinými slovy, v rámci jeho nového systému měli studenti jen několik povinných kurzů a množství volitelných. Do té doby bylo kurikulum na amerických univerzitách stanoveno z větší části pevně. Studenti se zapisovali do kurzů a studovali předměty v předem určeném pořadí, a tak postupovali rok za rokem. Učitelství věřil, řečeno s yaleskou zprávou, že může vybírat „nábytek“, jímž měla být mysl studentů vybavena.

S tím Eliot zásadně nesouhlasil. Pravděpodobně byl ovlivněn svým protestantstvím a jednotlivce považoval za nejlepšího hybatele vlastního osudu. Avšak možná nejpodstatnější ze všeho bylo, že v sobě nesl ducha Ralpa Walda Emersona s jeho typicky americkými idejemi, v těch dobách velice vlivnými. Podle Emersona je úkolem každého člověka objevit svůj vlastní hlas a vyjádřit ho. „Věřte v sebe sama,“ psal Emerson v „Soběstačnosti“. „Tahle ocelová struna rozezná každé srdce.“ Emerson zdůrazňoval autenticitu jako opak napodobování, a reklamní kampaně společnosti Apple jako by kopírovaly jeho chválu samostatného a jedinečného myšlení („Think Different – Mysli jinak!“).

V projevu v roce 1885 přednesl Eliot argumenty na podporu systému volitelné výuky jazykem, který zní radikálně i dnes – a se kterým by spousta současných rodičů asi nesouhlasila. „Když je americkému mladíkovi osmnáct, sotva mu může být užitečná zvenčí vnucovaná povinnost,“ psal v textu Eliot. „Dobře připravený osmnáctiletý mladý člověk dokáže sám sobě zvolit – tedy ne nikomu ze svých vrstevníků nebo nějakému fiktivnímu univerzálnímu mládenci, jen sám sobě – lepší studijní program, než mu může vybrat jakýkoli učitelství sbor či

sebemoudřejší člověk, jenž nezná jeho osobnost, jeho předky a jeho dosavadní život.“ Eliot byl přesvědčen, že americké liberální vzdělávání by mělo umožňovat volit si vlastní způsob studia, tím povzbuzovat představivost a pochopit svou jedinečnost. Mnozí mu oponovali, že některé předměty nestojí za to, aby byly vyučovány. Řešení podle Eliota však spočívalo v tom, že učitelé nabídli studentům svou volbu a studenti se rozhodnou, co se jim líbí.

Eliotovy názory rozhodně nesdíleli mnozí vlivní pedagogové té doby, zejména ne prezident princeton-ské univerzity James McCosh. (Přesně řečeno, projev, z něhož jsem citoval, pronesl Eliot v rámci veřejné debaty na toto téma právě s McCoshem v New Yorku.) Skotský duchovní a filozof McCosh soudil, že univerzity by měly studentům poskytovat přesně daný rámec výuky a hierarchii předmětů – a pokud tak nečiní, selhávají ve své roli ochránců a průvodců. Zejména náboženství by nemělo být chápáno jako obyčejný předmět, který by si student mohl jednoduše a jen na základě nějakých vrtochů buď zapsat, nebo ho vynechat. Eliotovy myšlenky však s americkou kulturou jejím důrazem na individualismus a svobodu volby ladily víc. Během času začal systém volitelných předmětů v americkém vysokém školství převažovat, byť samozřejmě zůstávaly významné výjimky.

Na počátku dvacátého století začalo mezi některými občany, pedagogy a veřejnými činiteli narůstat znepokojení, zda vzdouvající se přistěhovalecká vlna nepovede k tomu, že Spojené státy začnou ztrácet svůj charakter. V roce 1920 pak profesor angličtiny na Columbia University John Erskine vypsál dvouletý kurs, který pojmenoval General Honors (Obecné hodnoty). Erskine „chtěl mladým lidem z nejrůznějších prostře-

dí poskytnout společný kulturní základ, něco, o čem soudil, že ve Spojených státech slábné,“ napsal o tom harvardský badatel Louis Menand. Erskine soudil, že nejlepší cestou k tomu, aby člověk byl skutečně vzdělaný, je ponořit se do významných děl minulosti.

V roce 1930 přešel pedagog Mortimer Adler, který učil v části Erskina programu z Columbie na University of Chicago. Jeho přítel Robert Maynard Hutchins tam byl čerstvě jmenován prezidentem a oba zahájili společný seminář pro studenty nižších ročníků věnovaný klasickým dílům, které formovaly západní kulturu. Kurs časem dostal podobu, jíž se začalo říkat program „velkých děl“ – základem kurikula byla četba předepsaných knih z historie, literatury a filozofie, kterou následovala debata v malých skupinách studentů pod vedením učitelů. O několik let později se přesunula z Chicaga na St. John's College v Annapolisu dvojice profesorů Stringfellow Barr a Scott Buchanan a zahájili tam vlastní program velkých děl. Barr s Buchananem tím radikálně proměnili předpromoční kurikulum na malých školách, na nichž stále platila tradice výuky sedmi svobodných umění. Z úhlu velkých děl se učily dokonce i přírodní vědy, přestože pohled klasiků byl v mnohých případech zastaralý a nahradily ho nové poznatky.

Ve třicátých a čtyřicátých letech – možná i proto, že imigrační vlna se zavedením přistěhovaleckých kvót v letech 1921 a 1924 zmírnila – začal zájem o společný základ opadat. Základní program postavený na velkých dílech dnes nabízí ve Spojených státech v nějaké formě asi 150 škol, i když jen hodně málo z nich vyžaduje, aby ho pregraduální studenti absolvovali, tak jako to vyžadují na Columbiu, v Chicagu a na St. John's.

Přes všechny klady kurikula založeného na souboru velkých děl, bylo vždy předmětem debat. V eseji z roku

1952 Hutchins, jehož je možné považovat za otce posunu k programu velkých děl, poskytl ukázkový příklad takové debaty. „Donedávna Západ považoval za zcela samozřejmé, že cesta ke vzdělání vede skrze velká díla,“ psal Hutchins. „Nikdo nemohl být vzdělaný, pokud se neseznámil s nejlepšími díly této tradice.“ Doba se sice proměnila, avšak žádné politické ani společenské proměny nesmí „tuto tradici znehodnotit nebo ji učinit pro moderního člověka nepodstatnou,“ ujišťoval rovněž. Bohužel však, jak už jsme si všimli, neměl tak úplně pravdu. Každý, kdo sestavoval studijní program založený na velkých dílech, stavěl ho s vírou, že za starých dobrých časů byli lidé přivyklí studovat soubor klasiků, na němž panovala shoda. Jenže od samého počátku liberálního vzdělávání se diskutovalo i o tom, co by měli muži (i ženy) číst a jak velká by měla být svoboda volby, v jejímž rámci by mohli uspokojovat svou vlastní zvědavost. Filozofka z University of Chicago Martha Nussbaumová tvrdí, že sokratovská tradice hledačství už ve své podstatě odmítá přístup postavený „na kanonických textech s morální autoritou“. Jak dále píše, „ironií současných ‚kulturních válek‘ je, že ústředními postavami studijních programů ‚velkých děl‘, tak jak je mnozí konzervativci navrhuji, jsou často Řekové. Jenže právě řečtí filozofové se ničemu tolik nevyjadřovali a na ničem se tolik neshodovali, jako na omezenosti právě takových studijních programů.“

Jsem si jistý, že během času se měnily i moje vlastní názory na toto téma. Jiné jsem měl jako student, jiné jako vyučující předpromočního studia a jiné nyní jako rodič. Jako studenta před promocí mě idea společného základu přitahovala. I když jsem se nakonec nerozhodl, že ho budu studovat, přesto jsem si přál, abych měl v některých oblastech lepší základy, a také jsem zjistil,

že to musím rychle dohánět. Když jsem pak v osmdesátých letech učil studenty před promoci, zaráželo mě nejen, jak jsou bystří, ale také jak málo toho vědí třeba o základních událostech amerických dějin. Byli schopní analyzovat, cokoli jste jim předložili, avšak když jste je požádali, aby seřadili šest událostí v chronologickém pořadí, hodně z toho dokázali splést. Soudil jsem, že by stálo za to chtít po nich, aby se seznámili s některými skutečnostmi nebo knihami – tedy svou mysl něčím zabydleli – což by jim dalo základnu, z níž by mohli vyrazit svobodně se toulat. Ke svému toulání pak měli spoustu prostoru. Mějme na paměti, že většina z těch, kdo se společného základu zastávají, jej nepovažují za dostatečný pro liberální vzdělání. Studijní programy na Columbiu a v Chicagu poskytují hodně voleb. Společný základ představuje jen úměrnou část celkového kurikula.

Společný základ má i své sociální přínosy. Všichni studenti mohou sdílet jednu intelektuální zkušenost. Mohou ji společně probírat, společně se z ní těšit nebo litovat jejích slabin. Každopádně je to příležitost, která stmeluje. „Poté, co projdou společným základem,“ píše o tom Delbanco s odkazem na studijní program na Columbiu, „žádný ze studentů už nemůže říct, že někoho jiného nezná.“ Vědomí sounáležitosti s větším společenstvím přináší užitek i v dalším průběhu života, kdy se od člověka očekává, že bude schopen spolupracovat s vrstevníky a kolegy na dosahování společných cílů i v profesním prostředí. Univerzitní kampusy se dnes stále víc diverzifikují, studenti tráví víc času soustředěni na úzké studijní cíle, stejně tak bývají úzce zacíleny jejich mimoškolní aktivity, a proto je žádoucí, aby něco určovalo i jejich kolektivní vzdělávací zkušenost.

Pořád ještě chovám sympatie k argumentům na podporu společného základu. Dospěl jsem však časem

k tomu, že víc oceňuji hodnotu otevřenosti, jež je liberálnímu vzdělání přirozeně vlastní – tedy možnost nechat mysl rozběhnout se do šíře a svobodně se věnovat tomu, co mě zajímá. Moje zkušenost je taková, že pokud jsem si nějaký kurz zapsal jen veden pocitem, že se musím něco o nějakém předmětu dozvědět nebo získat patřičnou kulturní znalost, tak se z mé paměti vypařil. Takové, které jsem si zapsal, protože mě nefalšovaně zajímaly nebo protože mě inspiroval vynikající učitel, ve mně zanechaly mnohem trvalejší i silnější otisk. Konec konců, když se člověk o něčem chce dozvědět alespoň základní informace, může si vždycky přečíst knihu, která se daného předmětu týká, nebo jednoduše použít Google. Zásadní výzvou však je naučit se číst kriticky, analyzovat data a formulovat myšlenky – a ze všeho nejvíc těšit se z intelektuálního dobrodružství natolik, abychom se do něj pouštěli snadno a často.

Oblíbit si učení je dnes větší výzvou než bylo dříve. Sledoval jsem své děti, jak vyrůstají obklopeny úžasnou nabídkou zábavy, navíc okamžitě dostupné v počítačích, tabletech a chytrých telefonech. Bohatství, různorodost a přitažlivost dnešních her, televizních show a videí je uchvacující. Mnohé z těch věcí jsou úžasně kreativní a některé z nich jsou i intelektuální výzvou – k dispozici jsou i chytré videohry. Všechny jsou však projektovány tak, aby dětem učarovaly a případně vyvolaly závislost. Síla moderní zábavy je tak všestranná, že může začít vyžadovat aktivní a trvalé zaujetí, a podobně jako čtení nebo psaní se může stát každodenní rutinou.

A přece čtení – troufám si tvrdit, že zejména čtení knih – zůstává jednou z nejdůležitějších cest ke skutečným znalostem. Pokud chceme nějaký předmět pochopit do hloubky, existuje jen málo jiných způsobů, než si o dané věci přečíst knihu. Bylo tomu tak po celá

staletí a nic se na tom nezměnilo. Zároveň musejí děti číst s potěšením – ne vnímat čtení jako něco, co po nich rodiče chtějí, než jim dovolí zahrát si videohru nebo se dívat na televizi. Není tak důležité, zda teenager čte raději *Sbohem město C.* od Philipa Rotha nebo romány Jane Austenové. Nechci odsuzovat nové způsoby zábavy a technologií. Otvírají nové možnosti vzdělávání i způsob myšlení. Naše děti budou v mnoha ohledech bystřejší i rychlejší než my. Avšak dobrý vzdělávací systém musí zachycovat realitu světa, v němž žijeme, a vychovávat k tomu, abychom byli schopni jí spíše čelit než předstírat, že žádné výzvy neexistují.

A pak jsou tu ještě ty zvláštní studijní kurzy, řekněme o „transgenderových rolích ve východoafrické poezii“, ze kterých se konzervativním kritikům vysokých škol pění krev. Mají pravdu, když je takový bizarní a úzký obsah děsí, ten však vyplývá z důvodů, jež mnohdy nemají nic společného s politikou. Některé z nejvíce kontroverzních rysů moderního liberálního vzdělání se zrodily nikoli z intelektuálního přesvědčení, nýbrž z pohodlí byrokratů. S tím, jak se z amerických kolejí staly nejlepší světové univerzity, začaly požadavky dané jejich druhou rolí převažovat nad těmi, jež souvisejí s jejich rolí původní. Na většině velkých univerzit převážil výzkum nad výukou – za učení nikdo definitivní profesuru nedostane. Neméně důležité je, že kurikulum se začalo přizpůsobovat tak, aby vyhovovalo výzkumu. Profesori zjišťují, že učit základní kurzy je nudné a únavné, byť pro studenty to může být zajímavé a užitečné. Mnohem jednodušší je nabízet semináře související s tématem jejich momentálního bádání, a je jedno jak nepatrné, obskurní nebo bezvýznamné téma pro studenty to je. Navíc, čím víc se znalosti specializují, tím se kurzy nabízené studentům zdají být tajem-

nější. Dnešní nabídka kurzů některých kolejí, jež je na první pohled absurdní, má právě tuto inspiraci a není to jen uskutečněné přání podvratného levičáckého profesoriátu.

Další posun, opět bez vztahu k jakékoli teorii liberálního vzdělání, souvisí s ústupem od přísného hodnocení, zejména v humanitních oborech. Výsledky studentů amerických kolejí jsou v posledních desetiletích stále lepší. Nejvyššího hodnocení (A) dnes dosahuje 43 % všech studentů. V šedesátých letech to bylo 15 %. Je to přímý důsledek celé řady faktorů a bezesporu rostoucí kvalita studentů je jen jedním z nich. Další důvody jsou byrokratické a filozofické, například oslabování hierarchického uspořádání vysokých škol, které započalo v šedesátých letech. Z osobní zkušenosti mohu potvrdit, že udělování dobrých známek může vyhovovat zájmům univerzitních učitelů. Když jsem jako asistent učil na Harvardu, rychle mi došlo, že dát někomu B mínus, nebo dokonce ještě horší známku vedlo ve velké míře ke stížnostem studentů. Žádali, abych vše ještě zvažil nebo jim třeba dal šanci práci přepracovat, a dokonce se s takovými záležitostmi vydávali za svým školním poradcem nebo přímo za děkanem. Pro mě to znamenalo spoustu práce. Mnohem jednodušší strategií bylo dát každému B plus nebo i A minus, přičemž jednoznačné A zůstávalo vyhrazeno pro práce nepochybně kvalitní. (Zkoušel jsem tomu odolat, ale dozajista jsem vinen tím, že jsem víc než jednou zvolil snadnější cestu.) Nemůžu říct, zda podněty jsou pořád tytéž, avšak všiml jsem si, že podíl známek A nebo A minus na Harvardu vzrostl z jedné třetiny (1986) na polovinu (2006). Nejčastěji udělovanou známkou na Harvardu je dnes jasné A, dokonce ani ne A minus.

Nejvýraznějším posunem v systému liberálního vzdělání během posledních sta let je však degradace výuky přírodních věd a technických předmětů. Historicky viděno, od prvopočátků rozvoje řeckého a římského vzdělávání bylo na přírodovědecké bádání nahlíženo skrze „filozofii přírody“. Ve středověku byl tento předmět považován za součást úsilí vysvětlit božské stvoření a to, jakou roli v něm má člověk. V éře vědecké revoluce, jež vyvrcholila v devatenáctém století teorií vývoje druhů Charlese Darwina, se studium přírodních věd dostávalo do stále většího střetu s náboženstvím. Liberální vzdělání však nadále zůstávalo postaveno na zbožném pohledu usilujícím pochopit nejen tajemství života, ale také jeho smysl, a přírodní vědy tak v jeho rámci začaly ztrácet své ústřední postavení. Jak píše Anthony Kronman⁴, rozvoj přírodních věd vedl k tomu, že „hmotný vesmír a jeho strukturu bylo nyní možné popsat s ohromující přesností, avšak vesmír byl připraven o svůj smysl i účel. Výsledkem bylo, že fyzikální vědy se přestaly podstatněji zabývat hledáním odpovědi na otázku po smyslu života.“ Přírodní vědy tak byly odsunuty stranou a ponechány vědcům – což byla velká ztráta pro společnost jako takovou.

Poté, co ve fyzice proběhla kvantová revoluce, a zejména od druhé půle dvacátého století začali mít laici stále větší potíže s tím, aby chápali, o co v přírodních vědách jde, a dokázali si to přiřadit ke svým znalostem z ostatních oborů. V roce 1959 napsal anglický fyzik a spisovatel C. P. Snow slavný esej „Dvě kultury“ v němž varoval, že polarizace znalostí do dvou táborů vytváří

„vzájemné nepochopení... nepřátelství a nechuť.“ Více on sám:

„Nejednou jsem byl přítomen setkání lidí, kteří byli v rámci standardů tradiční kultury považováni za vysoce vzdělané a kteří se zřetelným gustem dávali najevo, jak neuvěřitelně nevzdělaní jsou přírodovědci. Jednou či dvakrát mě to vyprovokovalo, abych se společnosti zeptal, kdo z přítomných by mohl vyložit druhý termodynamický zákon. Odpovědi byly chladné a negativní. A přece otázka, kterou jsem kladl, je přírodovědným ekvivalentem otázky: Četl jste něco od Shakespeara? Dnes si jsem vědom, že kdybych položil dokonce ještě jednodušší otázku – třeba co je podle vás hmota nebo zrychlení, což je přírodovědným ekvivalentem otázky Umíte číst? – stěží by jeden z deseti těchto vysoce vzdělaných lidí myslel, že vůbec mluvíme stejným jazykem. Takže sice stavíme velký chrám moderní fyziky, ale většina nejchytřejších lidí západního světa tomu rozumí zhruba stejně, jako by tomu rozuměli jejich předkové v období neolitu.“

V roce 2003 se podobně jako Snow postavil za návrat přírodovědné gramotnosti všech pregraduálních studentů tehdejší prezident Harvardu Lawrence Summers. Bývalá prezidentka Princetonu Shirley Tilghmanová, sama přírodovědkyně, prohlásila v roce 2010, že diskuse o veřejné politice je ochuzována tím, že současná americká společnost prokazuje naprostou přírodovědnou nevědomost. I ti, kdo nejsou sami přírodovědci, by měli vědě rozumět, uzavřela, a samotným vědcům rovněž jen prospěje, když budou mít dobré základy i v jiných předmětech. A přece se od té doby změnilo jen pramálo.

---

⁴ Anthony Townsend Kronman (1945) je profesorem Yale Universty a v letech 1994–2004 byl děkanem právnické fakulty. Specializuje se na problematiku vědy, teorii společnosti a profesní zodpovědnosti. (pozn. překl.)

Přeložil Jaroslav Veis.

RES PUBLICA

Oňuňávání

Jiří Hanák

Ferdinand de Mestek, dávný pražský podskalský frajer, léčil lidi z naivity a důvěřivosti lépe a levněji, než kdokoliv jiný, a to tradiční místní medicínou. Po zaplacení jedné koruny vstoupil člověk do setmělého stanu, dostal facku a pochopově ho zadním východem vykoplí ven. Takový šťastlivec pak nadšeně líčil ostatním, jak rychlá, laciná a účinná je to léčba, jen neváhejte, zaplatte a vstupte!

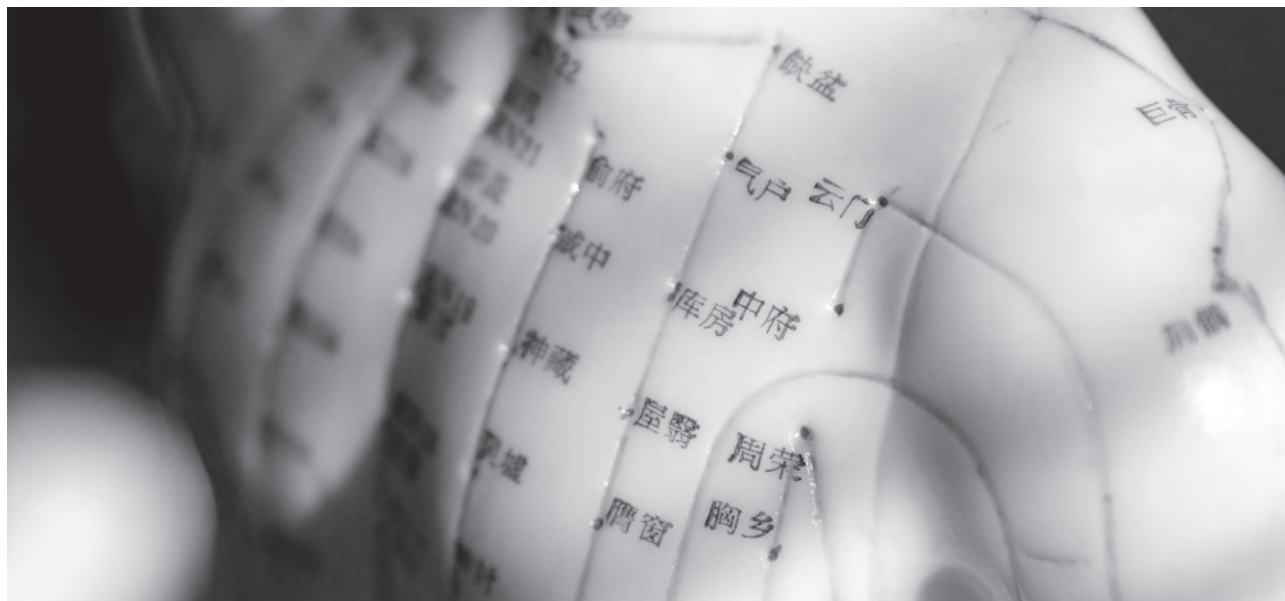
Na pana Ferdinanda jsem si vzpomněl hned, jen co jsem si přečetl: Česká republika se zavazuje podporovat šíření, propagaci a používání tradiční čínské medicíny v ČR a ve střední a východní Evropě a podporovat výstavbu česko-čínských center tradiční čínské medicíny. Tolik z protokolu, podepsaného o velikonoční návštěvě „strýčka Si“ (čínský kontinentální prezident) u „Rudého jitřního vánku“ (český prezident). Dikce a povinnosti jako z kapitulačního dokumentu. Ona to kapitulace také byla. Před zdravým rozumem a vlastní důstojností. V každém případě výsledek ponižujícího oňuňávání strýčka Si Rudým vánkem.

Jsem dalek toho, abych kafral do medicíny tradičně čínské či té západní vědecké. Konec konců i na té tradiční čínské může něco být. Vzpomínám si například, že když jsme si jako kluci odřeli do krvava kolena, počurali jsme si je a bylo desinfikováno. Babiččin lektvar na kašel z kopřivy, řebíčku, cibule a medu byla medicína tak extra hnusná a silná, že se kašel lekl a rychle utekl po prvním napití. Dokonce znám matku, která na radu jakési tradiční přírodní medicinwomenky své dospíva-

jící dceři mazala prsa cibulí, neboť podle mínění matky jí málo rostla. A cibule, to ví přece každý, táhne a prsa porostou. Jak to dopadlo nevím, v každém případě ta dívenka musela znamenitě smrdět či vonět, to podle vztahu k cibuli. Mně by voněla.

Když to podtrhnu a sečtu, báby kořenářky ledacos zvládly. Jitrocel na bolest, bylinky na nespavost, něco na nechutenství. Nevím, zda také na rozežranost. Prý i laskavec na lásku dovedly uvařit a kdoví, co ještě, já to nevím. Nikdy jsem ale neslyšel, že by se na vládách dožadovaly „podporovat šíření, propagaci a používání tradiční české medicíny doma a ve střední a východní Evropě“. Ani stavění klinik či center pro své lékařství.

Jenže čínská tradiční medicína je zatraceně ona-čejší. Jednak je o tisíc let starší, jednak kromě bylinek pracuje s takovými zázračnými ingrediencemi, jako je prášek z rohu nosorožce, pyj z jakéhosi jelena a s různými součástkami tygra ussurijského a podobně. Tomu samozřejmě nemohly české medicinwomenky konkurovat nikdy. Před staletími tuto zázračnou zvířenu nahrazovaly z domácích zdrojů. Rozemletými mozky netopýrů, zmijí žlučí či sušenou žábou. Kde také v brdských hvozdech vzít nosorožce či tygra ussurijského, že. To už je ale stejně passé. Léčitelé (na hanlivý termín kořenáři či kořenářky zapomeňte) už pracují jen s bylinkami. Propásli totiž poslední možnost modernizace. Neboť stoprocentní náhradou prášku z rohu nosorožce je prášek z rozemletých nehtů. Nejlépe těch z palců na nohou, lépe se strouhají.

Nezdá se mi, že by čínští léčitelé do svého centra v nemocnici v Hradci Králové ten roh, jelení pyj a částky tygra vozili a používali. Je to drahé, dostupné jen mocným a bohatým. Zřejmě pracují jen s jehličkami a bylinkami. A určitě už někomu i pomohli. Jenže Česká lékařská komora jako garant zdravotnictví v České republice má s tím provozem problém. Jsou postupy čínských léčitelů vědecky ověřené a kým? Neví se. Je onen Číňan v bílém plášti, zřejmě řídící léčitel v onom středisku, vystudovaný lékař? Neví se. Udělal v Česku zkoušky? Neví se. Z bezmoci podala ČLK trestní oznámení. A bylo jí to platné jako oné marškumpače ze Švejka, která musela pochodovat před svým hejtmanem a volat: Mysleli jsme, že si pomůžeme, a prd jsme si pomohli!

Velkým zastáncem tradiční čínské medicíny je ředitel Hradecké nemocnice Roman Prymula. Jeho slova:

„Už tu bylo x lidí, kteří byli velice spokojeni. Mohu garantovat, že se žádnému pacientovi nic nestane“. Akutní to otrava oňuňaismem. Víra či servilita, která hory přenáší? Copak by si i nejprestižnější kliniky světa mohly dovolit takové tvrzení? Panu Prymulovi poskytnu gratis neboli zdarma, jak říkají reklamy, nápad, jak ospravedlnit náš závazek šířit, propagovat a používat tradiční čínskou medicínu: nechť léčí a vyléčí hradní Rudý jitřní vánek z jeho neuropatie a cukrovky. Podařilo se to, bude to důvod důvodů a všichni nevěřící včetně ČLK zůstanou s hubami otevřenými. Pokud ne, zůstává u představy zšeřelého stanu pana Ferdinanda. Neboli o dobře oňuňaný kořenářský byznys.

Autor je přední český komentátor a jeden ze zakladatelů samizdatových Lidových novin, do nichž v současné době opět píše Poslední slovo. Psáno pro Vita Nostra Revue.

Česko-čínskoruská unie?

Tomáš Sedláček

Pod tlakem z Východu se nemění národ, ale z nějaké příčiny Hrad.

Naše zahraniční politika, zejména ta hradní, začíná být celkem průhledná a na jedno brdo. Již druhý prezident v řadě odmítá, zesměšňuje, relativizuje, zpochybňuje, uráží a boří cokoli, co přichází ze Západu, od USA nebo EU. Odmítá „diktát z Bruselu“ a „tlak z USA“, ale zato více než nadržene a ochotně otvírá své lůno pro Rusko a Čínu. Servilita a pionýrsky nadšenecké vítání čínského prezidenta zde nemělo od roku '89 obdoby. Ani při návštěvě Clintona, Bushe, ani za Obamy neprobíhala taková šaškárna. Jediné, co chybí, jsou pionýrské košile a šátky. Hlavní zástupce svobodného a demokratického světa, americký prezident, zde nebyl vítán obřímí vlajkami, protože je to prostě trapné. Pokud to takto mají Číňané rádi, proč ne. Ale člověk se trochu musí podívat nad psychologickou zvláštností režimu, který si nechá vydláždít cesty potěmkinovským davem, svým komparesem a pak z toho má radost, jak mu onen kompars tleská. Jen těžko si představit, že by podobné obskurní divadlo mohlo vzniknout za Havla. Možná v nějaké jeho absurdní hře.

Že jsou Čína nebo Rusko veliké? To se budeme dvořit všem velikým? Vždyť velcí jsou i USA nebo Německo! A pro nás mnohem mnohem výraznější partneři. Přesto se jim lísat nemusíme – nikdo to po nás totiž nechce. Partnerství na podbízení založit nelze. Partnerství lze vybudovat jen na vzájemném respektu, rovné směně a učení se od sebe (včetně oboustranného napomínání).

A ne že nám zde bude čínská ambasáda oficiálně napomínat ministra kultury kvůli jeho názorům.

Takto přece rovnocenné vztahy nevypadají. Když blízký spolupracovník minulého prezidenta Klause vydal knihu, kde přímo viní z teroristických útoků na dvojčata a Pentagon samotné USA, řekl někdo z USA něco? Dostali jsme diplomatickou noticku, zchladly naše obchodní styky, snížily se investice, zanevřelo na nás USA? Ne. Tak jakýpak tlak či diktát?

A právě zde spočívá tajemství: EU a USA kritizovat otevřeně lze, protože si to mohou dovolit, Rusko, Čínu se bez následků kritizovat nesmí, po kritice hrozí msta. Takže jsme v situaci, kdy tam, kde máme plnohodnotný vliv, cítíme diktát, a naopak tam, kde žádný vliv nemáme, cítíme fascinaci a příležitost. Tomu se říká perverzce.

Pokud je v České republice nějaký tlak či diktát, pak z Východu. Je to podobné situaci, kdy zloděj křičí: chyťte zloděje. A to se často stává, že to, čím člověk sám trpí, vidí v jiných. Třeba jako když hlavní opinionmaker Zeman křičí „pozor na opinionmakery“. Když elita Zeman a jeho mluvčí křičí „pozor na elity“. Nebo když hnědnoucí Hrad z hnědnutí viní humanisticky laděnou oponenturu.

A propos, buď se cosi fašizuje, nebo se to sluníčkuje. Obojí ale jaksi nejde.

Pod tlakem navíc není národ, ale z nějaké příčiny Hrad. Trochu mi to připomíná mé zděšení, když nám

ve čtvrté třídě prvního stupně vtoukali do dětských hlav, že vše dobré je ze socialistického bloku a vše zlé ze Západu. Zděšení proto, že jsem si tenkrát jako malý kluk říkal, jak to musí být hrozné pro dospělé lidi žít v takovém průhledném systému lží. Přece na tom Západě něco dobrého být musí a na Východě zase něco, aspoň něco, špatně. Vždyť už z těch Hvězdných válek dítě ví, že nic není čistě dobré a nic není čistě zlé. Po generaci se dostáváme pomalu do podobné situace. Jediné, co se nesmí kritizovat, nýbrž jen obdivovat, je polototalitní Východ. Ještě pár let tohoto přešlapování, a uvízneme v zemi nikoho, jak se to povedlo některým nešťastným zemím mezi Ruskem a EU.

Už v roce 2014 jsem psal (a mnozí se mi smějí): Rusko činí kolem tří procent našeho exportu, Čína procen-

to jedno. Má cenu kvůli těmto čtyřem procentům měnit ráz Česka? Zhoršit kvůli nim vztah se zbývajícími 96 procenty našich vývozců? Ideologie stranou, toto je nemoudré i z čistě hokynářského pohledu. Nemám nic proti obchodu s Čínou či Ruskem.

Obchodovat ano. Lísat se ne. A už vůbec ne nechávat si (skrže našeho prezidenta republiky) do hlavy sypat jejich antievropskou a antiamerickou ideologii.

---

*Autor je ekonom. Jeho oceňovaná kniha *Ekonomie dobra a zla* byla vydána v několika desítkách jazyků. (Hospodářské noviny, 31. března 2016)*

Náhod jak naseto

Cyril Höschl

Na tomto místě jsme si onehdy (magazín Lidových novin Pátek, 5. 2. 2016) položili otázku, zda odpor k přistěhovalcům je projevem strachu z neznáma, či naopak ze známa. Nedávno proběhla médií zpráva, že se podařilo zachytit rádiové signály z hlubin čtyři miliardy světelných let vzdáleného koutu vesmíru. To mimochodem znamená, že ten kout mezitím patrně přestal existovat, protože ony pulzy vyslal před časem, jenž je srovnatelný se stářím naší planety (asi 4,54 miliardy let), respektive celé sluneční soustavy.

Poznámka, že nejde o relikv zániku nějaké hvězdy, protože se to opakuje, a má to tedy rytmus, mi připomněla vracející se motivy kýženosti či hrozby kontaktu s mimozemskými civilizacemi. Kdesi v nitru chovám přesvědčení, obalené povrchními pochybnostmi, že ve vesmíru nejsme sami. Je-li vesmír nekonečný, pak je téměř jisté, že v něm je možné všechno. I to, že jsou někde v nekonečnu nějaké další Lidové noviny s páteční přílohou a úvahou o mimozemšťanech (ET). A i kdyby byl zakřivený, je pravděpodobnost života v něm ne-

pochybně vysoká, uvážíme-li, jak zázračně se život okamžitě uchytí v každé sotva obyvatelné nice arktických hlubin či himálajských výšin. Podobné niky zřejmě nabízí kdejaká exoplaneta. A že jich musí být, je-li vesmír vskutku nekonečný! (Ovšem nekonečný nemůže nebyť, protože co by pak bylo „za ním“?) Stačí mít přiměřenou gravitaci, trochu uhlíku, kyslíku a vody a obíhat kolem hvězdy ve vzdálenosti implikující přijatelnou teplotu a přiměřené roční doby – a je to tady. A takových souher náhod (?) je v nekonečném vesmíru určitě jako naseto.

Kdykoli jsem však projevil naději, že se kontaktu s mimozemskými inteligentními bytostmi ještě dožijeme, hned se na mne sesypala snůška nelibosti od xenofobů. Co prý blázním, ET by nás určitě ihned zničili. Ať se podívám na to, jak dopadli američtí indiáni, když se „konečně dočkali“ kontaktu s dosud neznámou civilizací. ET jsou potenciálně nebezpeční a vlastně odpudiví. Ani nevíme, jak by vypadali a jak by se chovali. Pryč s nimi! To dráždivé neznámo však přitahuje i nadále, a tak zpráva o možná inteligentním signálu z hlubin vesmíru rozechvívá naše struny.

Bohužel (xenofobové by řekli, zaplat' pánbůh) musíme zchladit hlavy. Zaprvé, podobné naděje (pulsary) už tu byly a vyhasly. Zadruhé, ty signály jsou svým zdrojem tak silné, že vznikají patrně nějakým přírodním jevem. Určitě sem čtyři miliardy světelných let nedofoukne nějaký tamní žižkovský vysílač. A zatřetí, je to tak strašně daleko, že i sebekratší „dialog“ typu „otázky a odpovědi“ by trval celou věčnost, a tak bychom se od ET v žádném případě nedožili nejen genocidy, ale ani odpovědi na otázku „jak se máte“. Takže naši morálce, kontaminované černobílým myšlením v tom smyslu, že čemu nerozumím, to považuji za špatné a nebezpečné, zbývají jako první na ráně zase jen ti imigranti. ET mají protentokrát kliku, že se ještě nestačili předvést nějakou kolonizací cizího území, znásilňováním, řezáním hlav či teroristickým útokem v základní škole či ve vlaku. Ta trocha dokulata zvaleného obilí zatím prakticky nikoho neděsí.

(Lidové noviny, 11. března 2016)

Ekonomie vymknutá z kloubů

Michal Anděl

Masivní dovoz palmového oleje poškozuje životní prostředí i naši ekonomiku

Indonéské pralesy v nebyvalém rozsahu hoří. Požáry významně zmenšují rozlohu deštných pralesů. Spálená země je připravována na výsadbu nových palm.

Ty jsou zdrojem olejů, které se začaly v nebyvalé míře užívat v potravinářském průmyslu už před několika desetiletími. V posledních deseti letech však množství potravin, které mají zakomponovaný některý z produktů spojených s palmami, tedy palmový, kokosový nebo palmojádrový tuk, významně narostlo.

Když jsem byl malý kluk, byly na trhu dva typy zmrzlin, jedním z nich byla tak zvaná ovocná, která měla vysoký podíl vody, druhá mléčná, na bázi mléka. Kdo se podívá na složení zmrzliny prodávané v současné době, v naprosté většině případů zjistí, že obsahuje palmový nebo kokosový tuk. Zmrzlinu čistě mléčnou lze koupit výjimečně, nebo většinou velmi draze. Kdo chce porovnat chuť, brzy zjistí, která ze zmrzlin je vyrobena z mléčného a která z tropického tuku.

Podobně je to s řadou dalších potravinářských výrobků. Palmový tuk je v celé řadě různých tyčinek, v náplních čokolády, dortů či dalších sladkostí. Někdy se snad používá i jako náhrada sýra.

Další přidané náklady

Ty tam jsou doby, kdy byly rostlinné tuky představovány jako výhodné proto, že neobsahují cholesterol. Dnes víme, že za naprostou většinou plasmatického cholesterolu, který představuje základní riziko infarktu myokardu či mozkové cévní příhody, stojí především jeho endogenní syntéza, tedy laicky řečeno cholesterol, který si z přijímané potravy vytváří naše tělo samo. Ta nemá s cholesterolem v potravě mnoho společného. Stoupá především s přísunem nasycených mastných kyselin a také s celkovým energetickým příjmem. Obsah nasycených mastných kyselin je v zásadě srovnatelný v palmovém či kokosovém oleji a v hovězím či vepřovém tuku. Máslo a sádlo tedy nepředstavují základní zdravotní nevýhodu proti tuku palmovému či kokosovému.

Za těchto okolností jsou namísto důležité otázky: proč občas evropští a také čeští zemědělci na protest vyžívají mléko do polí či vyhánějí krávy na silnice? Proč orgány Evropské unie limitují výrobu mléka a proč je dováženo do Evropy tolik palmového či kokosového oleje? Globální ekonomie sice snižuje ceny potravinářských výrobků, ale přináší mnoho dalších přidaných nákladů: náklady na dopravu, zhoršování životního prostředí úbytkem pralesů či nesmyslné dotace za to, aby se nevyrábělo mléko. V případě palmového i kokosového oleje se zdá, že se globální ekonomie dostí vymlkla z kloubů.

Jistě, mléčný či vepřový tuk není kvůli svému poměrně vysokému obsahu nasycených mastných kyselin nejvhodnější, proti palmovému či kokosovému však nepředstavuje z tohoto hlediska nevýhodu. Může se v mnoha výrobcích kombinovat s velmi vhodným olejem řepkovým či dražším olivovým. Složení potravinářského výrobku obsahující takový tuk pak může představovat spíše výhodu.

Vedle aspektů zdravotních jsou tu i aspekty podpory domácích ekonomik. Pro Česko i pro Evropu jsou charakteristická stáda krav. Patří k místní krajině. K té ostatně patří v posledních letech i řepka. Pokud není vystavená pesticidům, představuje ideální zdroj tuku. Za těchto okolností je masivní dovoz produktů tropických palem jednou z absurdních stránek moderního globálního světa.

(Lidové noviny, rubrika Názory, 11. února 2016)

Iluze jménem referendum

Jindřich Šídlo

Nenene, nenecháme se zlákat dnešním projevem prezidenta Miloše Zemana ve sněmovně (Prezident Zeman oslovil 11. 3. 2016 u příležitosti projednávání zákona o referendu Poslaneckou sněmovnu, pozn. red.). Nebudeme si všímat jeho omšelých srovnání prestiže uklízečky a poslance. Mimochodem, Zeman byl poslancem více než osm let a dva roky sněmovně dokonce předsedal. A jak koneckonců říkával někdejší předseda Nejvyššího soudu Otakar Motejl, úřad může klidně dlouho fungovat bez svého šéfa – nikoliv však bez uklízečky.

Dokonce se nenecháme nachytat ani nahrávkou na nekonečnou výměnu na téma „prezident cituje ve sněmovně ukradené e-maily předsedy vlády na neonacistickém webu“. Prezident by měl jen doufat, že se někde náhodou neobjeví komunikace jeho nepostradatelných mužů Mynáře s Nejedlým, protože si ještě určitě pamatuje, jak se kdysi země bavila nad rozhovory jeho někdejšího poradce Miroslava Šloufa s jeho přítelem, mafiánem Františkem Mrázkem.

To, o co dnes jde, je obecné referendum. V ústavě je vepsáno víc než dvacet tři let – a za celé ty roky jsme zažili přesně jedno, speciální, o vstupu České republiky do EU. Zákon o obecném plebiscitu ale nemáme dodnes, byť se jej třeba právě vláda Miloše Zemana pokoušela kdysi dávno prosadit. Neúspěšně. Teď se ale zdá, že Češi jsou možností rozhodovat o některých věcech ve všelidovém hlasování nejbližší, kam se kdy dostali. Tedy možná.

S referendem je to jako s přímou volbou prezidenta: docela dobře to zní v kampani a nezávazně i ve volebním programu. Problém samozřejmě nastává ve chvíli, kdy máme sliby o program splnit. Protože to je samozřejmě dost komplikovaná záležitost: technicky, filozoficky, věcně. O čem všem se může hlasovat? Kolik lidí musí přijít, aby byl výsledek platný? Kdo si o referendum vlastně může „říct“?

To je docela slušný prostor, v němž máte vždycky šanci se nedohodnout - pokud nechcete. A upřímně řečeno, referendum – stejně jako přímou volbu prezidenta – nikdo nikdy moc nechtěl a nechce, pokud pomíneme Tomia Okamura, který ovšem příliš neví, o čem je řeč.

Anebo chce, ale jaksí jen někdy. ODS si třeba před dvěma lety před eurovolbami vzpomněla, že by byl dobrý nápad schvalovat v referendu tak banální otázku, jako je přijetí eura. Nic proti. Politici stejné ODS ovšem ve stejný čas urputně na radnicích po celé zemi blokovali všemožné návrhy na místní referenda třeba o hazardu či stavbě nové radnice.

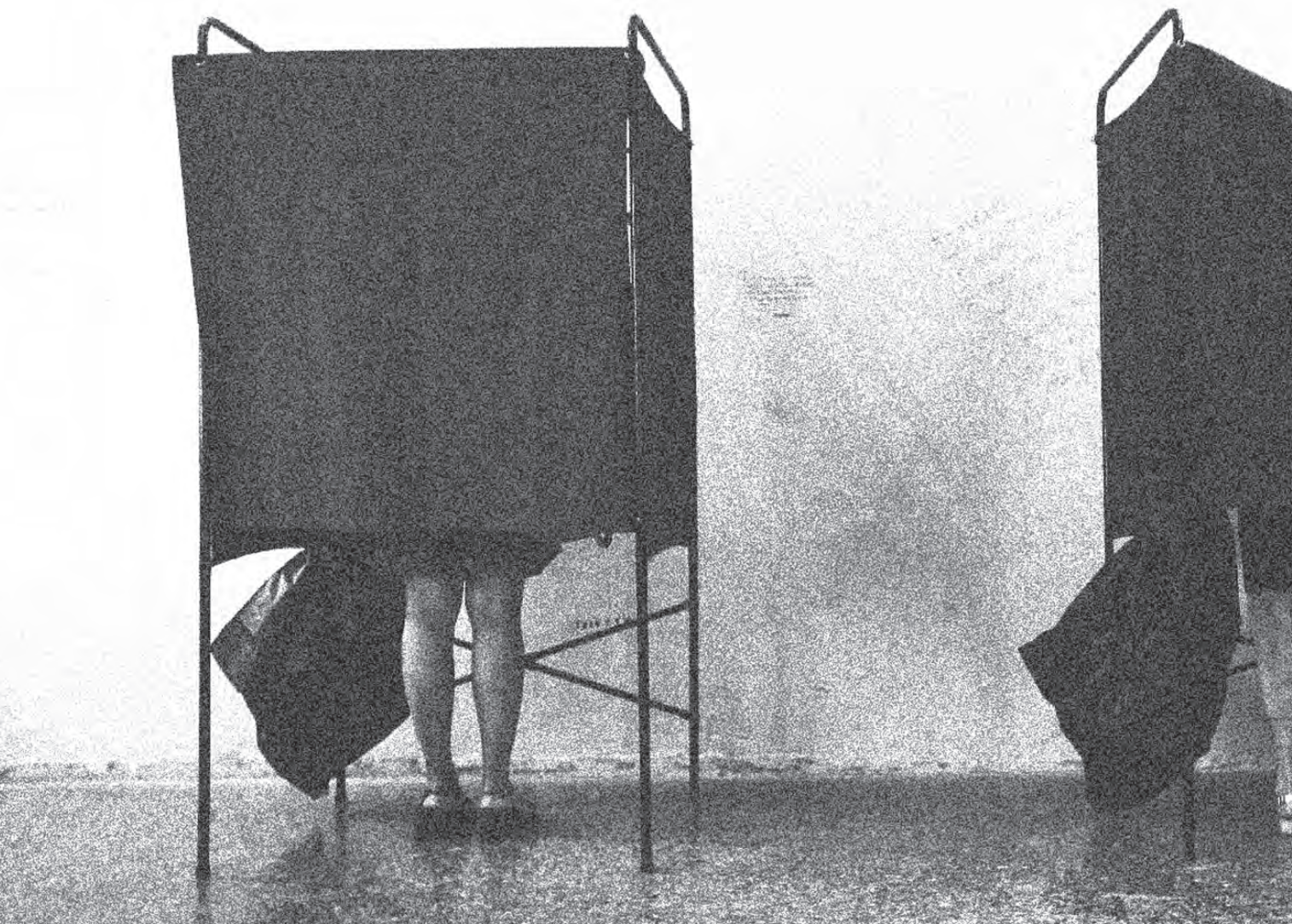
Podobně je na tom ovšem ČSSD, která na referendum přísahá už víc než 20 let – znovu, pokud náhodou nejde třeba o referendum o přesunutí nádraží v Brně.

Věřme ale Jiřímu Dienstbierovi, že to s referendem tentokrát myslí opravdu vážně. Ovšem že by to znamenalo nějakou velkou jistotu, že lidé někdy o něčem opravdu rozhodnou, také říct nelze.

Důležité jsou tu samozřejmě detaily – v tomhle případě podmínka, podle níž budou výsledky referenda platné, pokud na otázku odpoví kladně nebo záporně 25 procent oprávněných voličů, což je přesně 2 108 880 lidí. Jak se tak říká: tak to tedy good luck.

Není to samozřejmě úplně nesplnitelná podmínka. V roce 2003 hlasovalo pro vstup do EU 77,33 procent

ta voličů, přesně 3 446 758 lidí. (Proti bylo 1 010 447 a Václav Klaus.) Do volebních místností dorazilo tehdy 55,21 procenta voličů, což je o pár procent méně, než kolik obvykle chodí ke sněmovním či prezidentským volbám. Kolik takhle žhavých témat, která vyženou lidi v pátek a sobotu k referendu, máme k dispozici? Elektronická evidence tržeb? Kouření v restauracích?

Vážně? A to všechno v nadcházejících časech, kdy budou v Česku volby častěji než Vánoce?

A tak se nedivme, když budou slavná referenda (pokud samozřejmě ústavní zákon projde, což věru není jisté) dopadat jako ta obecní: z celé vlny posledních let platily výsledky pouze dvou, která se konala v souběhu s prezidentskou volbou v lednu 2013 v Praze 7 a Plzni,

kde se rozhodovalo o stavbě radnice a nákupního centra. (A radnice tenkrát v obou případech prohrála.) Jinde ale plebiscity, zejména o hazardu, zkrachovaly, i když probíhaly třeba společně s komunálními volbami na podzim 2014 – hranice pětatřicetiprocentní účasti se ukázala jako nepřekonatelná laťka. (Zeptejte se třeba v Praze 8, Štětí, Ústí nad Labem nebo v Lovosicích.)

A o účinnosti referend vám, také jistě ochotně, povypráví na Slovensku, kde mají zákon už dlouho, a dokonce si uspořádali po referendu o vstupu do EU v roce 2003 šest dalších všelidových hlasování. A k žádnému nikdy nepřišla nadpoloviční většina voličů, jak to požaduje zákon. (Naposledy před rokem zatoužilo o „ochraně rodiny“ hlasovat jen 21 procent Slováků.)

Takže žádný strach: v referendu nejspíš sice hned tak o ničem nerozhodnete, ale bavit se jím i s prezidentem můžeme ještě libovolně dlouho.

Autor je šéfredaktorem politického zpravodajství a názorové sekce Hospodářských novin. (iHned.cz, 11. března 2016)

A black and white photograph of a dilapidated wooden building. The structure is made of horizontal wooden planks, many of which are weathered and missing. A corrugated metal roof is visible on the left side. A window with a wooden frame is in the center, and a wooden ladder-like structure leans against the right side. The foreground is filled with dense, overgrown vegetation. The text "ORBIS PICTUS" is overlaid in white, bold, sans-serif font across the middle of the image.

ORBIS PICTUS

Esej o kráse (a dalších duchovních pocitech)

Miloslav Kršiak, Ústav farmakologie 3. LF UK

Existuje krása nezávisle na člověku? Například krásná krajina? Krása květů, bystřin, mořského příboje, hor, hvězdné oblohy? Domnívám se, že krásná krajina, květy a podobně existovaly ještě před vznikem člověka. Trpělivě čekaly miliardy let až je někdo – asi až člověk – začne být schopen vnímat. Je to jako s pravdou, bohem, duchem a podobnými jevy. Jejich existence může být zpochybňována. Nedají se zjistit přístroji, prokázat objektivně, vědecky. Tyto jevy však dokáže vnímat/poznávat/pociťovat člověk, navíc jen osobně.

Pocit krásy patří mezi duchovní pocity, tedy určitou skupinu jevů ve vědomí charakterizovaných pocitem dobra/zla, posvátna, osobního poslání, některých blízkých osobní vztahů, inspirace. Kromě duchovních pocitů existují ve vědomí i pocity duševní (například pocit myšlení) nebo tělesné (například pocit hladu).

Krása je projevem hmoty. Avšak ne každá hmota je krásná – například vyhořelý les, hnijící mrtvola. Krásné jsou jen ty projevy hmoty, které jsou projevem života (nejen biologického) a nikoliv smrti, zdraví a nikoliv nemoci.

Filozofická poznámka:

Jak jsem později zjistil, podobně již smýšleli i jiní lidé, filozofové. Třeba německý filozof Max Scheler

(1874-1928). Podle něj jsou hodnoty dány apriori, jsou to „pociťovatelné“ jevy. Podobně český filozof Emanuel Rádl (1873-1942).

Evoluční a antropologická poznámka:

Lidé si často myslí, že člověk je tady již milióny let. Týká se to však předchůdců člověka. Nejstarší známé kosterní pozůstatky moderního člověka (*Homo sapiens sapiens*) jsou však až z doby asi před 200 tisíci lety. A doklady pro to, že tento náš druh začal projevovat smysl pro krásu, jsou staré jen několik desítek tisíc let (například jeskynní malby). To je v miliardovém trvání evoluce tak krátká doba asi jako mrknutí oka v životě člověka.

Můžete namítnout, že smysl pro krásu již dávno projevují i zvířata (například při výběru partnera pro páření – třeba pávi). Jenže *Homo sapiens sapiens* projevuje smysl i pro krásu, která není nutná pro úspěšné šíření vlastních genů nebo pro vlastní přežití (tedy není nutná pro zdatnost v biologické evoluci). Tím, a nejen tím, se člověk začal lišit od zvířat.

Z nepublikovaného souboru „Eseje proti proudu (mainstreamu)“, které si prof. Miloslav Kršiak píše do šuplíku.

Kousek Ježíšova rodokmenu

Pavel Klinecký

⁵ Salmón měl syna Boaze z Rachaby, Boaz Obéda z Rút, Obéd Isaje ⁶ a Isaj Davida krále.

David měl syna Šalomouna z ženy Uriášovy...

(Matoušovo evangelium, 1. kapitola)

Ježíšův rodokmen je čtení zajímavé. Nikoli však jako informace pro genealogy, nýbrž jako sdělení pro všechny, kteří chtějí porozumět, kdo je Ježíš Kristus a proč je základem křesťanství. Co znamená celý ten zjev Ježíšův, který dal vzniknout nejrozšířenějšímu světovému náboženství. Co znamená jeho příchod, advent a Vánoce, co je obsahem jeho učení, jaký je jeho životní příklad a co znamená jeho smrt. A co znamená vzkříšení...

Koho toto zajímá, bude číst také Ježíšův rodokmen. Koho zajímá, kdo byl Ježíšův prapradědeček, má smůlu. Ostatně jsme jinde četli, že Maria před narozením Ježíše nepoznala muže a rodokmen Ježíšův končí – Josefem. Podivuhodná okolnost, napsaná mezi řádky, je důležitě upozornění, co takový rodokmen je a co není a jak jej číst.

Některá jména z rodokmenu jsou neznámá, zdají se tam být jen do počtu, pro čtenáře v prvních stolecích možná znamenala víc. Třikrát čtrnáct jmen, tedy „třikrát dvakrát symbolických sedm“ je signálem, že rodokmenu máme rozumět jako typologii lidí různých dob, pohlaví a velmi různé minulosti. Aby totiž bylo jasné, proč i kvůli komu Ježíš přišel do tohoto světa.

Uvnitř rodokmenu je zajímavé dvojverší. Zahrnuje devět jmen, z nichž sedm známe z Bible velmi dobře:

Bóaz, Rachab, Rút, Isaj, David, Šalomoun a Uriáš. Ve dvou verších je tak připomenuto devět příběhů, devět lidských osudů. A všechny jsou podloží Ježíšova adventu! Mezi příběhy však nepanuje harmonie ani komplementarita, nýbrž napětí.

S první známou postavou přichází první překvapení. Rachab, po kralicku Raab, je totiž – nevěstka. Profesionálka v nejstarším prý řemesle získala nehynoucí zásluhy při záchraně několika izraelských mužů v Jerichu. Statečně a láskyplně chránila své blízké, vydávajíc se na velmi riskantní cestu. Budiž jí všechna čest, ale stopy šlapání chodníku na ní zůstaly. Její největší odměnou je skutečnost, že se ocitla v rodokmenu Ježíšově. Patří sem, také kvůli ní a za ní Ježíš přišel na svět.

Bóaz hraje důležitou roli při záchraně Rút. Všimne si jí, ženy původně nenápadné, při sklizni a poručí žencům sklízet trochu nepořádně, aby na paběrkující Rút zbylo co nejvíc. Když na ni o několik dní později narazí v noci, když se chystá ulehnout, uvědomí si nejen, že se mu Rút líbí, nýbrž že mu ji posílá sám Bůh. „Samo nebe“, jak cudně říkáme my... Bůh Bóazovi Rút poslal jistě i k radosti a potěšení, ale i k zodpovědnosti. Protože „navždy zůstáváš zodpovědný za to, cos k sobě připoutal“, jak říká liška malému princovi. Bóaz v rodokmenu

zastupuje muže rozhodné, schopné bouchnout pěstí do stolu a říci: „tohle udělám, protože to je dobré“ a říci to s rozmyslem a myslet to vážně. A pak to udělat.

Rút to v životě nemá lehké. Představuje v rodokmenu všechny, kteří na první pohled nemají idylický život. Přijde o muže, nemá žádný velký majetek. A hlavně, je pohanka, Moabitanka, to bude v kontextu starozákonní zbožnosti nahrávat předsudku, že věčný Bůh

ji nebude považovat za svou a svou ochrannou ruku nad ní neotevře. Jenže Hospodin netřídí lidi na to, jaké jsou národnosti nebo do kterého kostela, synagógy, mešity či gomy chodí. Mnohem důležitější je, že Rút má dobré srdce. I proto, když se přistěhuje do Izraele, nikdo se k ní nechová nějak skrz prsty. Naopak jí Hospodin prokáže velké milosrdenství: pošle jí do cesty Bóaze. A Rút přijme Hospodina jako svého jediného Boha.

Izai (Isaj, Jišaj) je otec Davidův. Nic jiného na něm není, ale všichni budou po staletí opakovat, že „vyjde proutek z pařezu Izai“ (Iz 11, 1). Z toho proutku vzejde Mesiáš, Spasitel, Zachránce, Pomazaný, Christos. Z proutku Jišajova.

A David... David je tu připomenut jako otec Šalomounův. Dva králové Izraele v těsném sousedství sedláka Bóaze a nevěstky Rachab. Šalomoun je král, proslulý uvážlivostí, údajně autor Písně písni i knihy Kóhelet, Kazatel. Jenže maminkou Šalomounovou byla Batšeba, kráska, kterou, omývajíc se na střeše bez oděvu, zahlédl – král David. Batšeba, jak tvrdě bez pardonu připomíná Ježíšův rodokmen, byla manželka Chetejce Uriáše, oddaného Davidova vojáka. Rozumějte, král David měl syna Šalomouna s manželkou někoho jiného, Šalomoun byl, ó hrůzo, levoboček, bastard a parchant... A Uriáš se tak stává, ó hrůzo, zavražděným sokem krále Božího lidu a Batšeba svedenou i ukradenou manželkou jiného muže, pak vdovou... to vše v rodokmenu Ježíšově!

Co bylo na Davidovi zajímavé? Jeho příběhů máme ve Starém zákoně na čtyřicet kapitol, ale v rodokmenu je zmíněn pouze jeho syn zrozený ze smilstva a z vraždy. Připomeňme jinou epizodu Davida života:

¹² (...) David šel s radostí přenést Boží schránku z domu Obéd-edómova do Města Davidova. (...) ¹⁴ A David poskakoval před Hospodinem ze vší síly; byl přitom přepásán lněným efódem. ¹⁵ David a všichni izraelský dům vystupovali s Hospodinovou schránkou za ryčného troubení polnic. ¹⁶ Když Hospodinova schránka vstupovala do Města Davidova, Míkal, dcera Saulova, se právě dívala z okna. Viděla krále Davida, jak se točí a vyskakuje před Hospodinem, a v srdci jím pohrdla. ²⁰ (...) vyšla Davidovi vstříc se slovy: „Jak se dnes proslavil

izraelský král! Pro oči otrokyň svých služebníků se dnes odhaloval jako nějaký blázen.“ ²¹ David Míkal odpověděl: „Před Hospodinem, který mě vyvolil místo tvého otce a místo celého jeho domu a ustanovil mě vévodou Hospodinova lidu, Izraele, před Hospodinem jsem tak dováděl. ²² I když budu ještě víc zlehčován než teď a budu docela maličký i ve vlastních očích, budu vážen právě u těch otrokyň, o nichž jsi mluvila.“

(Starý zákon, Druhá kniha Samuelova 6)

Tenkrát opět Pelištejci ukořistili truhlu smlouvy. Truhla smlouvy byla svědectví i pečeť, důkaz Boží přítomnosti, Izrael její ztrátu chápal jako potvrzení, že Bůh odešel, opustil je, případně není. Bůh je pryč. A tu se truhla vrací. Dobyli ji, David ji získal zpátky a už ji vezou na slavnostním voze. Kolem zástupy rozjásaných, zpívajících, bubnujících, tančících. A David se postaví do čela průvodu. Neobléká královské roucho nýbrž roucho kněžské, efód. A David v kněžském rouchu poskakuje, tancuje, tleská, možná i kotrmelcuje, snad se i pitvoří, prostě „blbne“. To vše z radosti, že Bůh je blízko.

Čím si David zasloužil tolik pozornosti Písma i židovské tradice a hlavně, čím si zasluhuje pozornost naší? Položíme-li všechny jeho činy vedle sebe, bude na nás navždy svítit krásná bláznivá radost z přítomnosti Hospodinovy.

Dnes je právě Davidova živelná, skoro živočišná radost z blízkosti Boží činem pro nás nejinspiračnějším.

Autor je českobratrský evangelický farář a publicista.

Jaké je být „erasmákem“ na 3. lékařské fakultě?

Benjamin Thorpe, student 3. LF v programu Erasmus+

Všichni víme, že Erasmus je mezinárodní program, který vysílá studenty do cizích zemí, aby poznali jiné kultury, naučili se starat sami o sebe, seznámili se s novými lidmi, naučili se nové jazyky a také si občas užili nějakou party. Zní to skvěle, ale pro všechno v životě musíme vynaložit nějaké úsilí a něco tomu obětovat.

Jakmile jsem přijel do Prahy, musel jsem si zvyknout na hodně věcí – na novou měnu, poprvé jsem hledal byt na webu pouze v češtině, na nedostatek lidí, kteří mluví anglicky, na počasí, které vypadá úplně jinak než na jihu Španělska, na to, že nemám iberskou šunku ani maminčinu tortillu. Tehdy mi to všechno připadalo důležité.

Každý se rovněž obává práce spojené s vyplňováním žádostí, papírováním a také možným opakováním zkoušek na původní univerzitě. Tohle se ale vůbec netýká 3. lékařské fakulty UK v Praze. Ulevilo se mi, když jsem zjistil, že s uznáním zkoušek a známek bych neměl mít žádné problémy.

Pro nás zahraniční studenty hraje obrovskou roli úroveň angličtiny na fakultě. Protože pocházíme z různých částí Evropy, potřebujeme k výuce společný jazyk. Na 3. LF UK umí velmi dobře anglicky jak vyučující a koordinátoři Erasma, tak i paní v jídelně a kdokoliv, s kým byste kdy mohli potřebovat mluvit. Je to jako přijet na pár hodin do Anglie.

Pokud by měl někdo dostat cenu „nejlepšího angličtináře“, byli by to spolužáci. Jsou to nejlepší mluvčí angličtiny a to je skvělé, protože k cílům Erasma patří mimo jiné zdokonalení se v angličtině. Většina mých spolužáků pocházela z Norska, Německa a obecně ze severských států. S kamarádem ze Španělska jsme ale v našem ročníku našli tři spolužáky, kteří mluvili španělsky, a tak jsme se občas cítili trochu jako doma. Občas je příjemné na chvíli se odpojit od angličtiny a vrátit se k používání rodného jazyka.

Pobyt je spojený také s potkáváním nových přátel. Každý nový student se obává stejné věci, že nikoho nezná, v takové situaci jsou ale všichni a všichni stojí o něčí přátelství. A to platí pro všechny Erasmusy na celém světě, ale na 3. LF UK je tak početná mezinárodní komunita, že je snadné seznámit se jak s „erasmáky“ tak i s „neerasmovskými“ studenty.

„Erasmovský“ výbor vždy pořádá uvítací party, na které se spolužáci potkají a možná se stanou přáteli na celý život. Kdo se nemůže z nějakého důvodu zúčastnit, může se domluvit mailem na kafe nebo na setkání kdekoli jinde v tom krásném českém městě jménem Praha.

O „neerasmovských“ studentech mohu mluvit jen v dobrém. Spolužáci na 3. LF UK mi tolik pomáhali, a ne jen se studiem. Mnozí pocházejí z různých částí Evropy a jsou ve stejné situaci jako my. Museli si poradit s češtinou, od shánění bytu po rozmluvu s českými pacienty. Pomohou sehnat zápisky z přednášek, pozvou do facebookových skupin, kde se dají získat všechny potřebné informace, poskytnou dropboxová a gmailová hesla a podobně. „Erasmovi“ studenti mají samozřejmě předměty z mnoha ročníků, je možné se jich ptát na jejich zkušenosti a na zkoušky z předchozích let, protože mají mnohdy čerstvé informace.

A také samotná Praha. Skvělé město, kde je toho tolik k vidění, stalo se tu mnoho historických událostí, člověk je v okamžiku zahrnut daty. Pozorování západu slunce z Karlova mostu s trdelníkem nebo se zmrzlinou udělá člověka šťastným na celý život, určitě je to jeden z divů světa, myslím trdelník se zmrzlinou, ne ten západ slunce.

Když všechny své zážitky a zkušenosti poskládám na váhu, dobré na jednu stranu a horší na druhou, pozitivita určitě převažují. Erasmus jako takový je skvělá zkušenost, skvělá příležitost a ještě víc to platí, pokud si člověk zvolí skvělé místo studia. 3. LF UK takovým místem je, je to skvělé anglické prostředí v úžasném městě, kde se studenti ze zahraničí cítí vítáni. Nejen prostě důvod sem nejet!

Černobyl svolává svoje děti

Petr Toman

Poprvé jsem k černobylské zóně přijel v roce 2010. Hledal jsem tu zabijáckou radiaci tak intenzivně, že jsem první noc nedokázal usnout. Splnil se mi sen, byla to láska na první pohled. I když dost úchylná, protestovala moje žena.

Za rok jsem byl zpátky. Poflakoval jsem se kolem plotu zóny, hledal senzace, mutanty, všechno to, čeho je plný internet. Celé území mi připadalo jako nějaký druh blázince, ale zvědavost vítězila. Jenomže život si tam plynul svým tempem a já mu byl ukradený. Moje okouzlenost z prvního setkání byla pryč. Zbyla jen všednost, která mě deptala.

To byla první lekce, kterou jsem od Černobylu dostal. Že věci se dějí bez ohledu na má přání a představy, a že je na čase udělat si pořádek v sobě. Že pochopit neznamená přečíst více knih a strávit více hodin u počítače. Klíčem k pochopení je pokora a vyvlečení se z pout vlastních predsudků.

S každou další návštěvou to bylo lepší. Postupně se objevovaly příběhy, o kterých jsem nikdy nečetl, mlčelo se o nich i na Youtube. Narážel jsem na ně po celé Ukrajině – v Kyjevě, Charkově, Dněpropetrovsku i v Jevpatorii na Krymu. Tragické osudy, bolesti, smutky...

A začal jsem chápat, že realita leží kolem vnějších hranic plotu a ne uvnitř zóny. Že čísla z dozimetrů, opuštěné domy, rozpadající se sarkofág nebo panenky položené na plynových maskách, které tam přinášeli lidé pro větší drama svých fotek – to všechno je dnes hlavně turistická atrakce a dobrý způsob, jak pumpnout o peníze adrenalinové návštěvníky.

Přestal jsem obvolávat vyhlášené vědce a lékaře. Třeba jsem měl jen smůlu, ale pokaždé to dopadlo stejně: „A jaký máte na svůj projekt rozpočet?“ ptali se a divili mé naivitě. Raději jsem se vrátil do polorozpadlých vesnic kolem zóny. Tam si lidé nikdy o peníze neřekli.

Tady není nikdo zdravý

Irina Kozyreva je lékařka a psycholožka z Ivankiva. Mluvila angličtinou se silným slovanským přízvukem, ale zajímavě a dlouho. O fobiích, nočních můrách, depresích. O tom, co není vidět na ulici a drží se to doma pod pokličkou nebo protrpí ve snech.

„Tady není nikdo zdravý. Všichni jsou nemocní – někdo fyzicky, někdo psychicky. Třeba můj otec si ještě dnes vysvlékne všechno oblečení na verandě, stále se bojí radiace,“ vyprávěla Irina a dodávala: „A já mám pořád v hlavě, že na trávu se nešlape, v řece nekoupe a do lesa nechodí. Děti přijdou ze školy a jdou spát, nemají sílu ani na úkoly. Na jaře mají takové alergie, že nevystrčí nos z domu.“ Když jsem se jí ptal, co s tím, odpovídala: „Řešení? Odjet odtud pryč, tady lidé nemají žít.“

Přitom je městečko Ivankiv třicet kilometrů od zakázané zóny, tedy oficiálně na čistém území. Setkal jsem se tam s matkami, které mne úpěnlivě prosily: „Vezměte moje dítě sebou. Alespoň na pár dní, ať je ve zdravém prostředí. Vidíme, jak je jim hůř a hůř.“

A čeho se, Toňo, tak bojíš?

„Nehledej pořád senzace,” brzdila mě Antonia, u které jsem bydlel. „Černobyl máme zasunutý v hlavě, ale to je historie. Nemůžeš každý den přemýšlet nad tím, že půda, po které denně chodíš, jídlo, které dáváš svým dětem... že to všechno je otrávené. Žiješ normální život, i když tušíš, že úplně normální není.”

Zároveň striktně vyžadovala, abych nikdy, ale opravdu nikdy, nechodil do domu v pohorkách a kalhotách, ve kterých jsem se předtím pohyboval v zóně. „A čeho se,

Toňo, tak bojíš?” ptal jsem se. „Stroncía a cesía. Když se ti dostanou do těla, budou si pomalu dělat svou práci.” I po třiceti letech byla opatrná.

Stejně jako můj průvodce Ivan Hrebeňuk, který mě nikdy nenechal nastoupit do auta, dokud jsem si v nejbližší louži pořádně neomyl boty. „Nepokoušej osud!” nabádal mne.

Valerij naopak chodil do zóny na hříby, sušil je na zimu a prodával kolem výpadovky na Kyjev. Dírami v plotě zakázané zóny tahal železo do sběru, strhával

izolaci z kabelů, aby se dostal k mědi a přivydělal si pár hřiven.

„Příště tě vezmu sebou. Je tam božský klid,” loučili jsme se před dvěma roky. Nevzal, za půl roku zemřel. O život ho připravila výduť na mozkové tepně. „Lariso, a kde je Valerij pohřbený, chtěl bych za ním zajít,” ptal jsem se jeho družky. „Co já vím, nezajímá mě to.”

Ani Larisa už nežije, v polovině dubna mi to volal francouzský fotograf Guillaume Herbaut. Ani bábuška Nina, hluchoněmá stařenka, která žila v domku naproti.

Ani vlastní děti se nás neptají

Ivan Hrebeňuk likvidoval následky havárie přes deset let. Má titul likvidátor první kategorie a žije s rodinou na sídlišti Berezniky v Kyjevě. O sobě a o Černobylu nechtěl moc mluvit, většinou odvedl řeč a nechával mě tápat. Přitom toho tolik věděl! Proklínal jsem ho za to: „Vždyť jsme přátelé, Ivane, známe se roky, tolik vodky jsme spolu vypili a ty mlčíš!”

„Ale on o tom nemůže mluvit, i když jste kamarádi!” říkala mi Světlana Tavanceva, psychologka z Char-

kova, když jsem si jí stěžoval. „Černobyl je strach na celý život. Neustálý strach z toho, co bude. Likvidátoři zabránili něčemu daleko horšímu, ale co z toho měli? O tom se těžko mluví. Černobyl byl horší než válka. Víš proč? Protože ve válce domov znamená bezpečí a ochranu. Ale likvidátoři se vraceli domů pomalu umírat.”

Trvalo tři roky, než se Ivan rozmluvil. Během jedné návštěvy Kyjeva mi zavolal, že se večer sejdeme. A ať se raději předtím pořádně najím. Chodili jsme pak tam a zpátky kolem jezera mezi paneláky, poprchávalo a jak

mizel koňak z láhve, konečně se rozpovídal. Ne o minulosti, ale o přítomnosti. O nekonečné frustraci a zmaru.

„Nikoho nezajímáme, ani vlastní děti se nás neptají, co jsme tam zažili. Vlády čekají, kdy konečně umřeme, aby nám nemusely platit kompenzace. A když přijdeme k lékaři, jen si vyslechneme: „Jo, vy jste Černobylec? Co s vámi...” Ivan dnes prý nemá komu zavolat. „Přátelé ze starých časů jsou buď mrtví, nebo nemocní. Nebo se jim bojíš ozvat. Pracovali jsme na stejném místě a oni teď mají rakovinu. A já si říkám, kdy to taky přijde.”

Zatím ještě žiju, tak se dívám z okna

Michailo Rožok dva roky denně projížděl zónu a střílel s ostatními myslivci z celé Ukrajiny domácí zvířata – psy, krávy, ovce, slepice... Jejich majitele ze dne na den evakovali a pro zvěř nebylo na nákladáčích místo.

Leonid Budkowski pracoval těsně po havárii jako kurýr. Když bylo potřeba, sedl v noci na motorku a jel na elektrárnu, aby předal zapečetěnou vojenskou poštu. „Už jste viděl někoho jezdit na motorce v roušce?“ smál se ve svém domku v Ivankivu, kde tráví zbytek života.

Nohy mu neslouží, v ruku neudrží ani lžičku, přestal být soběstačný. „Spálilo mi to nervová zakončení a bude to horší a horší. Zatím ještě sedím, tak se alespoň dívám z okna.“ Ostatní kurýři, se kterými se Leonid střídal, jsou už po smrti.

Nebo Oleg Šimonko. Šestadvacátého dubna 1986 měl noční šichtu na pátém reaktoru, který se právě dokončoval. Ráno jeho partu nikdo nepřijel vystřídat. Tak šel pěšky na čtvrtý blok, kde byly šatny. Cestou překračoval kusy grafitu vymrštěné z reaktoru.

Odpoledne se mu udělalo špatně, z nemocnice v Pripjati ho vrtulník transportoval do Kyjeva. Nevěděli, co s ním. Dávka ozáření byla nesmírná. „Za pár dní mě šoupli do letadla a vzali do Moskvy. Ležel jsem na oddělení s hasiči. To byli ti kluci, kteří zkoušeli hasit požár reaktoru. Jeden po druhém umírali, viděl jsem to.”

Proč právě Oleg přežil, nikdo neví. Už nikdy pak nepracoval, život trávil v sanatoriích a nemocnicích. V době havárie mu bylo čtyřiadvacet let. „Vzpomínat nechci,” říká.

Musím se tam podívat za každou cenu

Černobyl je na jednu stranu detailně zmapovaná technologická a přírodní katastrofa. Na druhou stranu je to něco neuchopitelného, s čím nemáme žádnou zkušenost. Jako kdyby havárie otevřela dveře, do kterých lidstvo nemělo nikdy nahlédnout.

Proč tam jezdím? Mísí se tam všechny moje strachy, stejně jako fascinace. Bylo mi jedenáct let, když jsme stáli v pražském prvomájovém průvodu. Lehce

poprchávalo ze šedivé oblohy a já poprvé slyšel, že v Sovětském svazu se stalo něco špatného.

Říká se, že si Černobyl svolává svoje děti. Třidvacetiletá Oksana se narodila sedm let po havárii, oba její rodiče mají titul „likvidátor první kategorie“. „Poslední dobou mám pocit, že se tam musím podívat za každou cenu,“ řekla mi nedávno.

Autor je nezávislý fotograf a novinář a mimo jiné ho zajímají sociální témata střední a východní Evropy. Kromě ceny Czech Press Foto získal za své fotografie i řadu zahraničních ocenění.

(Týdeník Reportér, 24. dubna 2016)

Národní dům na Vinohradech ožil plesem 3. lékařské fakulty

Foto: Antonín Krč

Začátkem března se v Národním domě na Vinohradech konal již osmnáctý Reprezentační ples 3. lékařské fakulty UK. Zahrál oblíbený orchestr Brand New Band, rock'n'rollová skupina Twisted Rod a jazzrockové trio

Marka Šmause, rodící se saxofonové legendy známé pod jménem Johny & Francis Sax, také sestreské duo TBee Girls a samozřejmě nechybělo vystoupení pěveckých sborů A Patella a Clavicula a úžasná taneční vystoupení.

Post scriptum: Czechia aneb kdo jsme, odkud přicházíme a kam jdeme

Jaroslav Veis

Před druhou světovou válkou vyráběl pan Leibich v Krásné Lípě unikátní motorku. Jmenovala se Čechie, německy Böhmerland a měřila od předního kola k zadnímu tři metry dvacet, čímž se zapsala do historie jako nejdelší motocykl světa. Kdybychom u tohoto světového významu Čechie zůstali, mohl být klid.

Jenže není a tak můžeme jen žasnout, o čem všem lze v Česku vést neúnavnou, bohužel však unavující debatu. Stejně jako možnosti, za co všechno se dají utrácet veřejné peníze. Jedním z takových příkladů je Czechia, razantní pokus myslitelů z Černínského paláce zavést nové jednoslovné pojmenování naší země v angličtině: Czechia. Jak ozřejmily mnohé debaty odborníků a laiků poučených i nepoučených, evidentně trpíme jednak tím, že máme ve světě jen dlouhé, úřední jméno Czech republic, dále, že ho někdo zkracuje jen na Czech, což nás činí polovičními, případně, že si nás budou plést s Čečnou a nakonec, že nám pořád říkají Czechoslovakia.

Těm námitkám sice nerozumím, ale jisté porozumění pro ně mám. Taky mám se svým dlouhým jménem Jaroslav v angličtině potíže. Jenomže jeho krátká verze Jarda zní anglicky skoro jako ta Czechia a zatímco Jaroslav mě spolehlivě usazuje mezi Slovany, Jarda může patřit někam do širokého pásma mezi Gdaňskem a Bangkokem. Takový Michal nebo Petr s Karlem, ti se mají,

jejich identita je jasná, ale my Yárdové (takový je zhruba fonetický přepis) jsme vykořenění.

Leč dosti stesků, zpátky do Česka. Ta debata vypadá, jako kdybychom se vrátili ke čtvrtstoletí starému sporu, jen o jednoslovném pojmenování našeho státu v češtině. Vždyť tam není nic o Moravě! Ani jediné písmenko! Chybějící Morava je fakt bolavé téma, tedy na některých místech.

Když se rozpadalo Československo, dělily se statky především hmotné, avšak i ty nehmotné. Patřily mezi ně vlajka, název země a hymna. O vlajku Slováci nestáli a nechali nám ji bez řečí. Z názvu země si vzali přirozené Slovensko a nám zbylo Česko, které ovšem většina lidí chápala jako jakýsi nedůstojný odřezek, ač slovo lze v tezauru češtiny nalézt už dvě století. Zpočátku Česko nikdo neužíval. Hymnu jsme si rozdělili rovným dílem.

Tedy, jistý zádrhel tu byl, není jasné, komu připadla ta moravská. Básník Jan Skácel o ní kdysi napsal sloupek. Soudil, že tou hymnou je krátká pauza mezi Kde domov můj a nad Tatrou sa blýská. Doufejme tedy, že moravská hymna zní nadále, v krátké chvíli, než znovu usedneme po vyslechnutí té české.

Jenže, jak říká jiný básník, čas je velký hoblík a dnes je Česko zcela přirozenou součástí jazykového korpusu. Obávám se, že handrkování o anglickou verzi názvu našeho státu je opět jen nesmyslnou ztrátou času. A ještě

nesmyslnější je snažit se pořídit si na to, jak budou lidé našemu státu familiárně říkat, úřední razítko, případně vymáhací dekret.

Jestli nám ve světě budou říkat Czechia, se totiž na žádném ministerstvu, žádným zápisem do katalogu OSN, ba ani písmeny našitými hokejistům na prsa nerozhodne. Vedle neviditelné ruky trhu totiž funguje i neviditelný, leč slyšitelný jazyk lidí, který rozhoduje, jaký název se na patře uchytí.

Navíc stojí zato si vzpomenout, co všechno nejrůznější ministerstva či diktátoři na podobné téma po světě vymysleli a předepsali. Jen namátkou: že Falklandům se bude říkat Malvínské ostrovy, Barmě Myamar nebo obyčejné Libyi Libyjská lidová socialistická džamahírie.

Ale znovu back to Czechia. To handrkování o název státu má ještě jeden rozměr: ministryně Šlechtová se rozdurdila, že se o Czechii rozhodlo za jejími zády, protože jí to udělalo čáru přes rozpočet a to doslova. Vyhrožuje, že teď bude nutno do Bruselu vrátit víc než miliardu, která byla použita na kampaň Czech republic – Land of stories, tedy země příběhů, která má do Česka přilákat víc turistů. Logo kvůli tomu nechali udělat, a teď ho můžou vyhodit. Ta víra v čarovnou moc loga a rebrandingu, což jsou oblíbená zaklínadla marketingových a reklamních mágů, je až odzbrojující. Stejně

jako důvěra, s níž jejich čarování z veřejných peněz proplácíme. Pamětníci příprav na pražskou olympiádu, na jejíž propagaci se vyplatily desítky miliónů, aniž kdokoli alespoň požádal o laskavé vzetí návrhu v potaz mezinárodním olympijským výborem, je poučné. Bylo by fakt zajímavé vědět, za co konkrétně se ta miliarda utratila. A mimochodem, fakt si někdo myslí, že ty pohádkové příběhy budou přesvědčivější, než reálné historiky o pražských taxikářích?

A přece, přestože ta názvoslovná debata má pro nezaujatého pozorovatele možná rysy čehosi na pomezí absurdního dramatu Havlova či dokonce filozofie cimrmanovského rodu, jedno prozrazuje: jakousi přetrvávající nejistotu, co jsme vlastně zač, z čeho jsme se zrodili (a k čemu se opravdu odkazujeme) a co vůbec chceme. Pochybujeme o sobě, tedy jsme. Což je dobře. Nebo naopak. Je to dobře?

VITA NOSTRA REVUE: Časopis 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze.
Vychází 4× ročně v českém jazyce.

Vydavatel a sídlo redakce: Univerzita Karlova v Praze, 3. lékařská fakulta,
Ruská 87, 100 00 Praha 10. IČO: 00216208; www.lf3.cuni.cz.

Ročník 26, číslo 1, květen 2016

Redakční rada:

Předseda: prof. MUDr. Richard Rokyta, DrSc., FCMA

Členové: prof. MUDr. Michal Anděl, CSc., FCMA; Jolana Boháčková;

PhDr. Martina Hábová; MUDr. Lucie Hubičková Heringová, Ph.D.; Lucie

Olivová, Jakub Polách, doc. MUDr. Hana Provazníková, CSc.; Jaroslav Veis.

Šéfredaktorka:

Jolana Boháčková, 3. lékařská fakulta UK, Středisko vědeckých informací,

Ruská 87, 100 00 Praha 10, e-mail: vnr@lf3.cuni.cz, jolana.bohackova@lf3.cuni.cz

Grafický návrh: Carton Clan, Petrohradská 3, Praha 10

Sazba: Jan Murdych

Tisk: TIGIS Print, spol. s r. o., U Elektry 650/2, Praha 9

Expedice: SEND Předplatné, spol. s r.o., Ve Žlábku 1800/77, Praha 9

Objednávky na distribuci a inzerci: přijímá šéfredaktorka

Časopis je zájemcům zasílán bezplatně.

Fotografie a ilustrace bez uvedeného zdroje: archiv 3. LF UK a autoři příspěvků

Registrace: MK ČR E15377

ISSN 1212-5083

Web časopisu: <http://www.lf3.cuni.cz/vnr>

